

Sairaanhoitajaopiskelijat sote-alan kriisin myllerryksessä

Fenomenografinen tutkimus opiskelijoiden käsityksistä sairaanhoitajaksi opiskelemisesta sosiaali- ja terveysalan kriisin kontekstissa

Maija Karhumaa
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustieteiden tiedekunta
Lapin yliopisto
Syksy 2023

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sairaanhoidajaopiskelijat sote-alan kriisin myllerryksessä – Fenomenografinen tutkimus opiskelijoiden käsityksistä sairaanhoidajaksi opiskelemisesta sosiaali- ja terveysalan kriisin kontekstissa

Tekijä: Maija Karhumaa

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede, aikuiskasvatus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma Laudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: 93, 3 liitettä

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on kuvata sairaanhoidajaopiskelijoiden käsityksiä hoitoalalla opiskelemisesta tällä hetkellä Suomessa vallitsevan sosiaali- ja terveysalan kriisin kontekstissa. Tarkastelen opiskelijoiden käsityksiä opiskelumotivaation sekä opiskelun ja tulevaisuuden suunnittelun orientaatioiden näkökulmasta. Haastattelin tutkimustani varten yhdeksää sairaanhoidajaopiskelijaa kahdeksalta eri sote-alueelta. Aineistonanalyysin olen tehnyt fenomenografista tutkimusotetta noudattaen ja tutkimustulokset olen esittänyt horisontaalisessa kuvauskategoriasysteemissä.

Tutkielmani tulosten mukaan sote-alan kriisi oli läsnä lähes kaikkien sairaanhoidajaopiskelijoiden opinnoissa erityisesti kenttäharjoittelujaksoilla, joissa työpaikkojen resurssipula ja kiire näkyivät opiskelijoiden kokemuksissa esimerkiksi saamastaan opiskelijaohjauksesta. Tulosten mukaan haasteita ilmeni myös ylipäättään harjoittelupaikkojen saatavuudessa, minkä opiskelijat kokivat opintojen sujuvan etenemisen riskitekijäksi. Näitä tuloksia voidaan pitää oleellisena löydöksenä aikana, jolloin hoitotyöhön tarvittaisiin kipeästi uutta osaavaa työvoimaa. Median sekä muun julkisen sote-alaa koskevan keskustelun koettiin erityisesti keväällä 2023 käytyjen työsovintoneuvotteluiden aikana luovan negatiivista ilmapiiriä hoitoalan ympärille. Koulun rooli opiskelijoiden tukijana sote-alan kriisissä näyttäytyi aineistoni mukaan vetäytyvänä ja etäisenä. Tulosten mukaan opiskelijoiden negatiivisiksi kokemat seikat eivät lopulta kuitenkaan vaikuttaneet heidän opiskelumotivaatioonsa tai haluunsa suorittaa tutkinto loppuun. Kriisi näkyi kuitenkin joidenkin opiskelijoiden työelämäpohdinnoissa epävarmuutta luovana tekijänä.

Asiasanat: sairaanhoidajaopiskelija, ammattikorkeakoulu, hoitoala, sote-alan kriisi, opiskelumotivaatio, opiskeluorientaatio, tulevaisuusorientaatio ja fenomenografia

Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän omia henkilötietoja.

University of Lapland, Faculty of Education

Title of thesis: Nursing students in the turmoil of the crisis in the social care sector – A phenomenographic study of students' perceptions of studying nursing in the context of the social and health care crisis

Author: Maija Karhumaa

Degree programme/subject: Faculty of Education, Adult Education

Field of the study: Master thesis Laudatur thesis Doctoral thesis

Number of pages: 93 + 3 attachments

Year: 2023

Abstract:

The aim of my thesis is to describe nursing students' perceptions of studying nursing in the context of the current social and health care crisis in Finland. I examine these perceptions from the perspective of motivation to study and also from students' orientations towards studying and their future profession. For my study, I interviewed nine nursing students from eight different wellbeing services county. The data analysis was carried out using the phenomenographic research method and the results are presented in a horizontal descriptive category system.

According to my thesis, the crisis in the social care sector was present in the studies of almost all students, especially in clinical placements, where the lack of resources and the rush in the workplaces was reflected in the students' experiences of, for example, guidance they received. My research results also revealed challenges in the overall availability of placements, which students perceived as a risk factor for the smooth progression of their studies. These findings can be seen as essential at a time when the care sector is in desperate need of a new skilled workforce. The media and other public debate on the social care sector were perceived as creating a negative atmosphere around the care sector, especially during the labour negotiations in spring 2023. According to my data, the role of the school as a supporter of students in the crisis of the health care sector was seen as withdrawn and distant. However, the findings suggest that the negative aspects perceived by students did not ultimately affect their motivation to study or their desire to complete their degree. However, the crisis was seen as a source of uncertainty for some students in terms of their reflections on their working lives.

Keywords: nursing student, nursing crisis, nursing field, health care crisis, study motivation, study orientation, future orientation and phenomenography

The thesis does not contain any personal data other than the author's own.

SISÄLTÖ

| | | |
|----------|--|-----------|
| 1 | JOHDANTO | 6 |
| 2 | SAIRAAHOITAJIEN KOULUTUS JA TYÖ SUOMESSA | 8 |
| | 2.1 Sairaanhoitajan koulutus ja työelämävaatimukset | 8 |
| | 2.2 Sote-kriisi ja hoitoalan tilanne tämän päivän Suomessa..... | 10 |
| 3 | MOTIVAATIO OPISKELUN JA TULEVAISUUDEN SUUNNITTELUN KONTEKSTISSA..... | 13 |
| | 3.1 Motivaatio käsitteenä | 13 |
| | 3.2 Motivaatio itsemääräämisteorian mukaan..... | 14 |
| | 3.3 Opiskelumotivaatio | 17 |
| | 3.4 Opiskelu- ja tulevaisuusorientaatiot | 18 |
| 4 | TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN | 21 |
| | 4.1 Tutkimuskysymykset | 21 |
| | 4.2 Tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta, lähestymistapa ja tutkimusote..... | 22 |
| | 4.3 Sairaanhoitajaopiskelijoiden haastattelut tutkimusaineistona..... | 24 |
| | 4.4 Fenomenografinen analyysi sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksistä..... | 27 |
| | 4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys..... | 33 |
| 5 | KÄSITYKSIÄ SAIRAAHOITAJAKSI OPISKELEMISESTA..... | 36 |
| | 5.1 Tulosten tema-alueet ja opiskelijoiden hoitoalalle hakeutumisen taustoja | 36 |
| | 5.2 Käsitteitä opiskelemisestä kouluympäristössä | 40 |
| | 5.3 Käsitteitä opiskelemisestä harjoitteluympäristössä | 52 |
| | 5.4 Käsitteitä opiskelemisestä kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössä | 60 |
| | 5.5 Käsitteitä hoitoalasta käytännön toimintaympäristönä | 66 |
| 6 | POHDINTA | 74 |
| | 6.1 Sote-alan kriisin merkitys sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiin hoitoalalla opiskelemisestä ja työskentelemisestä..... | 74 |
| | 6.2 Tutkimuksen menetelmällinen arviointi | 78 |
| | 6.3 Tutkimuksen hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset | 80 |

| | |
|----------------|----|
| LÄHTEET..... | 82 |
| LIITTEET | 94 |

1 JOHDANTO

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä hoitoalalla opiskelemisesta opiskelu- ja tulevaisuusorientaatioiden sekä opiskelumotivaation näkökulmasta. Tutkimukseni lähtökohta kytkeytyy Suomessa viime vuosina näyttäytyneeseen ja edelleen tänä päivänä ilmenevään sosiaali- ja terveysalan kriisiin, jolla viitataan hoitohenkilöstön kokemuksiin työolojen ongelmiin sekä akuuttiin hoitajapulaan. Sosiaali- ja terveysalaa eli sote-alaa ovat viime vuosina ravistelleet muun muassa vuonna 2016 solmittu kilpailukykysojimus, koronapandemia-ajan poliittiset päätökset sekä pitkäaikaiset, viimein alkuvuonna 2023 päätökseen saadut hoitajien työtaistelut. Muutoksia alalla on aiheuttanut myös kesällä 2021 allekirjoitettu sote-uudistus, jonka mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämistä vastuu on vuoden 2023 alusta alkaen siirretty uusille hyvinvointialueille.

Hoitoalalla tiedetään tapahtuvan hiljaista alanvaihtoa. Myös moni hoitajaksi opiskeleva on jättänyt koulutuksen kesken tai suuntautunut sote-alalla toisiin tehtäviin. (Yle 2022a.) Suomenkieliseen hoitotyön koulutukseen hakevien opiskelijoiden määrä on myös laskenut tasaisesti viime vuosina. Ammattikorkeakoulut arvioivat syyn alan alhaiselle vetovoimaisuudelle piilevän suoraan työolojen ongelmassa. (Yle 2022b.) Julkisen alan eläkevakuuttaja Kevan maaliskuussa 2023 julkaiseman analyysin mukaan Suomessa arvioitiin olevan noin 16 600 sairaanhoitajan vaje. Hoitajavajeen arvioitiin vuonna 2021 olevan 8000 hoitajan verran eli hoitajapulan kasvu on kahden viimeisen vuoden aikana ollut merkittävä. (Tehy 2023a; Yle 2023.) Tarkastelen tutkielmassani sairaanhoitajaopiskelijoiden hoitoalalla opiskelemiseen kohdistuvia käsityksiä opiskelu- ja tulevaisuusorientaatioiden sekä opiskelumotivaation näkökulmista yleisesti, mutta erityisesti tässä sote-alan kriisin ja muutosten kontekstissa. Etsin tutkimuksessani vastausta pääkysymykseeni millä tavoin sosiaali- ja terveysalan kriisi näyttäytyy sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskelussa ja käsityksissä hoitoalasta sekä tästä pilkottuun kahteen alakysymykseen: 1) minkälaisena sairaanhoitajaopiskelijat kokevat hoitoalalla opiskelemisen ja 2) millaisia opiskelu- ja tulevaisuusorientaatioita sairaanhoitajaopiskelijoilla on.

Tutkielmani on laadullinen tutkimus ja se on toteutettu fenomenografista tutkimusotetta noudattaen. Tutkielmaraporttini teoriaosuudessa (tarkemmin luvussa kaksi) kuvaan sairaanhoitajan koulutusta sekä hoitoalan nykytilannetta Suomessa taustoittaakseni lukijalle sote-kriisin käsitettä, jolla tarkoitetaan yhteiskunnassamme yleisesti tunnettua sosiaali- ja terveysalan kriisin tilaa. Tarkastelen luvussa lyhyesti myös sairaanhoitajan työelämävaatimuksia. Motivaation taustateoriana käytän tutkielmassani Richard Ryanin ja Edward Decin määrittelemää itsemääräämisteoriaa. Käytän lisäksi aineistoni heijastelupintana erilaisia opiskelu- ja tulevaisuusorientaatioiden teemoja pyrkien niiden kautta tarkastelemaan sairaanhoitajaopiskelijoiden opintoihin sekä tulevaan ammattiin suuntautumisen ja sitoutumisen näkökulmia. Näitä motivaation sekä orientaatioiden käsitteitä avaan teoriaosan luvussa kolme. Luvussa neljä esittelen tutkielmani metodologiset lähtökohdat ja valinnat sekä kuvaan tutkimuksen toteuttamisen vaiheet. Pohdin myös tutkimuksen toteuttamisen etiikkaa ja luotettavuutta. Luvussa viisi esittelen analyysini tulokset pyrkien keskusteluttamaan tutkimusaineistoani yhdessä valitsemani taustateorian sekä aiempien tutkimusten kanssa. Viimeisessä luvussa (luvussa kuusi) pyrin kokoamaan tutkielmani tulokset ja tuomaan tiivistetysti esiin sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä hoitoalalla opiskelemisesta sekä hoitoalasta työskentely-ympäristönä tämän päivän Suomessa. Pohdin viimeisessä luvussa myös tutkielmani hyödynnettävyyttä ja luotettavuutta sekä pyrin refleктоimaan prosessin menetelmällistä toteuttamista. Esitän tutkielmalle myös jatkotutkimusehdotukseni.

Oma mielenkiintoni tutkimaan aihetta kohtaan syntyi sairaanhoitajataustani vuoksi sekä kiinnostuksestani hoitotyön opettamiseen. Koen sote-alaa ja sen kriisiä käsittelevän aiheen olevan ajankohtaisuudessaan yhteiskunnallisesti merkityksellinen, sillä hoitoala ja sen tila koskettavat omalla tavallaan jokaista meistä. Tarkastelemalla sairaanhoitajaopiskelijoiden näkemyksiä ja kokemuksia vallitsevasta hoitoalan tilanteesta on mahdollista päästä kiinni niihin käsityksiin, joita tulevilla hoitoalan ammattilaisilla on koulutuksestaan, työskentely-ympäristöstään sekä yleisesti hoitoalasta tämän päivän kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössä. Toiveenani on, että tätä tietoa voisi hyödyntää hoitotyön koulutuksen kehittämisessä sekä tukena työelämän kehittämisen keskusteluissa.

2 SAIRAANHOITAJIEN KOULUTUS JA TYÖ SUOMESSA

2.1 Sairaanhoidajan koulutus ja työelämävaatimukset

Suomessa on voinut suorittaa ammattikorkeakoulutasoisen sairaanhoidajan koulutuksen vuodesta 1995 alkaen. Sairaanhoidajaksi valmistavan hoitotyön koulutuksen laajuus on 210 opintopistettä (Opintopolku). Asetuksen ammattikorkeakouluopinnoista (1995/256) seitsemännen pykälän mukaisesti korkeakoulutuksessa annettavan opetuksen tavoitteena on, että opiskelija saa laaja-alaiset käytännön perustiedot ja -taidot teoreettisine perusteineen opiskeltavan alan asiantuntijatehtävissä toimimisen edellyttämiseksi. Koulutuksen tavoitteisiin kuuluvat alan kehityksen seuraamiseen ja ajan tasalla pysymiseen liittyvät edellytykset, jatkuvan koulutuksen valmiudet, riittävät viestintä- ja kielitaidot sekä valmiudet opiskeltavan alan kansainvälisissä tehtävissä toimimista varten. Opintojen tavoitteena on ovat myös opiskeltavan alan laaja-alaisen yleiskuvan hahmottaminen sekä tehtäväalueen aseman ja merkityksen ymmärtäminen yhteiskunnassa, työelämässä ja kansainvälisesti. Asetuksen toisen pykälän mukaisesti opetusministeriö vahvistaa tutkintonimikkeen. Lain ammattikorkeakouluopinnoista (1995/255) toisen pykälän sekä ammattikorkeakoululain (2003/351) neljännen pykälän mukaisesti ammattikorkeakouluopinnot suoritettuaan opiskelijalla tulisi olla valmiudet työskennellä alansa asiantuntijatehtävissä.

Pohdittaessa tulevaisuuden työelämää työntekijän avaintaitoina voidaan nähdä olevan itseohjautuvuus, sisäinen motivaatio sekä jatkuvan oppimisen ja yrittäjähenkisen uran suunnitteleminen. Yhteiskunnan teknologisoitumisen ja automatisoitumisen myötä tietyillä aloilla korostuu inhimillisen otteen merkitys. (Martela, Mäkikallio & Virkkunen 2017, 100.) Monilla aloilla asiantuntijuus voidaan korvata algoritmeilla, mutta joillakin aloilla, esimerkiksi juuri hoitoalalla, tarvitaan edelleen luovan asiantuntijuuden ja inhimillisen vuorovaikutuksen taitoja (ks. Martela ym. 2017, 101). Tulevaisuuden työelämätaitojen ytimessä ovat kyky eettiseen päätöksentekoon, inhimilliseen kohtaamiseen ja luoviin ratkaisuihin. Inhimillistä osaamista

tarvitaan myös strukturoimattomien ongelmien käsittelemiseen ja hahmottamiseen – kaikkien sellaiseen toimintaan, jota ei voida suorittaa teknologian avulla. Institute for the Future on vuonna 2011 on listannut keskeisimmiksi tulevaisuuden työelämätaidoiksi muun muassa sosiaalisen älykkyyden, luovan ongelmanratkaisun sekä oppimaan oppimisen. Tällaisten kehityskulkujen myötä, joita työelämässä on ennustettu tapahtuvan, vaatimus uuden oppimisesta ja taitojen jatkuvasta kehittämisestä kasvaa. Näin ollen kasvaa entistä tärkeämmäksi myös työntekijöiden sisäisen motivaation merkitys. Sisäisesti työstään motivoituneet työntekijät ovat osoitetusti merkittävästi nopeampia oppimaan, luovempia, tehokkaampia sekä myös onnellisempia kuin ulkoisesti motivoituneet. (Martela ym. 2017, 102.) Työorganisaatioiden tehtävänä olisikin luoda sellainen työskentely-ympäristö, jossa sisäinen motivaatio työhön voi syntyä. Sisäisesti motivoitunut työntekijä voi hyödyntää osaamistaan työssään, kun hän kokee työn itselleen mielekkäänä ja henkilökohtaisesti merkityksellisenä. (Martela ym. 2017, 102, 107.)

Työmarkkinoiden nopea muuttuminen ja muutosten vaikea ennustaminen lisäävät rakenteellista epävarmuutta työelämäsuunnitteluun. Yksilötasolla työelämään orientoituminen epävarmuuden ja ennustamattomuuden keskellä tarkoittaa huolellista yksilöllisten identiteettikysymysten, omien työelämätoiveiden ja odotusten pohdintaa. (Penttinen, Skaniakos, Lairio & Ukkonen 2011, 99.) Opiskelijan näkökulmasta työelämäkysymyksillä on oleellinen yhteys tulevaisuusorientaatioon; siis opiskelemisen ja tulevaisuuden suunnitteluun. Opiskelija rakentaa näkemystään työympäristöistä, joita ympäröivä yhteiskunta muovaa, ja päätelmiensä pohjalta suunnittelee mielekkään tulevaisuuden suuntaviivojaan. (Savickas 2005, 52.) Subjektiiiset työelämään kohdistuvat kriteerit syntyvät niiden henkilökohtaisten näkemysten pohjalta, joita yksilö muodostaa ammatistaan tai työstään. Näiden subjektiivisten kriteerien avulla voidaan arvioida myös työllistymiseen ja tutkinnon työmarkkinahyötyihin kytkeytyviä kysymyksiä. Yhtenä keskeisimpinä kriteereinä arvioitaessa ammattikorkeakoulujen onnistumista tavoitteissaan voidaan pitää valmistuneiden sijoittumista työelämään sekä sitä, kuinka tarpeellisia ja toimintakykyisinä ammattiin valmistuneet nähdään työelämässä. (Stenström, Laine & Valkonen 2004, 110–111.)

2.2 Sote-kriisi ja hoitoalan tilanne tämän päivän Suomessa

Mediassa ja politiikassa on viime aikoina nostettu esille sosiaali- ja terveysalaa koskevia aiheita. Keskusteluissa on tuotu esiin, että sote-alaa ovat Suomessa viime vuosina heiluttaneet muun muassa vuoden 2016 kilpailukyky sopimus, koronapandemia-aikana tehdyt poliittiset päätökset esimerkiksi hoitohenkilöstön rokotepakosta ja työvelvoitteista sekä vuosina 2022–2023 käydyt hoitajien työtaistelut. Suuria muutoksia alalla on aiheuttanut myös vuoden 2023 alusta voimaan astunut sote-uudistuksen aluejako, jonka mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi ovat siirtyneet uusille hyvinvointialueille. Julkisessa keskustelussa puhutaan yleisesti käsitteestä sote-kriisi, jolla viitataan Suomessa tällä hetkellä vallitsevaan koko sosiaali- ja terveysalaa koskevaan kriisiin sekä hoitajapulaan.

Julkisen alan eläkevakuuttaja Kevan maaliskuussa 2023 antaman raportin mukaan hoitajavaje on Suomessa viimeisen kahden vuoden aikana yli kaksinkertaistunut. Kevan ennuste ei povaa hoitajapulaan lähivuosina helpotusta, sillä analyysin mukaan tämänhetkinen tutkintomääräsuunnittelu suhteessa nykyiseen eläköitymistähtiin ei riitä paikkaamaan hoitajavajetta, joka maaliskuun 2023 arviossa oli 16 600 hoitajan verran. Kevan johtavan asiantuntijan Ismo Kainulaisen mukaan opiskelupaikkojen lisäämisen sijaan työllisyysasteen nostamiseksi tulisi tehdä määrätietoisia ja laaja-alaisia toimia, joista yksi keskeisimmistä on parantaa nykyisen työvoiman työssä jaksamista. (Tehy 2023a; Yle 2023.) Suomenkieliseen sairaanhoitajakoulutukseen yhteishaussa hakeneiden määrä on laskenut tasaisesti viime vuosien ajan. Samaan aikaan vastaavasti englanninkieliseen koulutusohjelmaan hakeneiden määrä on kasvanut. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arenen toiminnanjohtaja Ida Mielityinen kertoo Ylen syyskuussa 2022 julkaisemassa jutussa näkevänsä hakijatilanteen huolestuttavana vallitsevassa hoitajapulassa muistuttaen samalla työmarkkinoiden vetovoiman merkityksestä koulutuksen vetovoimaan. Vieraskielisten opiskelijoiden ei Arenen mukaan ennusteta ratkaisevan hoitajapulaa, sillä hakijoille on englanninkielisiä opiskelupaikkoja tarjolla hyvin vähän. Lisäksi on epävarmaa, jäävätkö kaikki vieraskielisen tutkinnon suorittaneet työskentelemään Suomeen. (Yle 2022b.)

Sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden ammattijärjestö Tehyn puheenjohtaja Millariikka Rytönen muistuttaa Tehyn maaliskuun 2023 alussa julkaisemassa tiedotteessa, että liitto on varoittanut hoitoalan työolo-ongelmista ja hoitajapulasta jo vuosien ajan. Hän tuo esiin hoitajien kokemuksia työuupumuksesta ja pitkistä sairauslomista, joiden taustalla on pitkään jatkunutta sekä fyysistä että psyykkistä kuormitusta. Hän toteaa, että hoitajien vähyys lisää entisestään työssä olevien taakkaa ja kokemusta työn kuormittavuudesta. Tehyn mukaan hoitajien työoloja ja työssä jaksamista tulisi oleellisesti parantaa. Ratkaisuksi on ehdotettu työperäisen maahanmuuton lisäämistä sekä työnjaon uudistamista, jotta koulutetun hoitohenkilöstön on mahdollista keskittyä niihin tehtäviin, joihin se on kouluttautunut. (Tehy 2023b.) Kansalaisille hoitajavaje on näkynyt esimerkiksi pidentyneinä hoitojonoina, päivystysten ruuhkautumisina, osastojen sulkemisina, siirrettyinä tai peruttuina leikkauksina sekä vanhustenhoidossa ilmevinä vakavina puutteina. (Tehy 2023b.)

Vanhuspalveluita käyttävät Suomessa eniten 80 vuotta täyttäneet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n mukaan elokuussa 2022 vanhuspalveluista käyttävistä ikäihmisistä 23 prosenttia tarvitsi säännöllisiä kotihoidon palveluita ja heistä kymmenen prosenttia oli ympärivuorokautisen hoidon tarpeessa. Ennusteiden mukaan 80 vuotta täyttäneiden määrä vuoteen 2030 mennessä kasvaa 116 000:lla, minkä jo yksistään arvioidaan merkitsevän tuhansien hoitajien lisätarvetta tuleville vuosille. Hoitajatarvetta lisää merkittävästi myös vuoden 2022 lopussa hyväksytty lakimuutos, jonka mukaan hoitajamitoitus sovittiin nostettavaksi 0,6:sta 0,7:ään huhtikuusta 2023 alkaen. Käytännössä hoitajamitoitusmuutos tarkoittaa, että aiemman kuuden hoitajan sijaan vanhustenhuollossa tulee uuden lainsäädännön mukaisesti olla jokaista kymmentä hoidettavaa asiakasta kohti vähintään seitsemän hoitajaa työssä. THL arvioi syksyllä 2022, että pelkästään tämä lakimuutos tuo mukanaan 3400 hoitajan lisätarpeen. (Yle 2022c.)

Hoitajien keväällä 2022 alkaneet työtaistelut herättivät suomalaisessa mediassa kiivasta potilasturvallisuuden liittyvää keskustelua. Tehyn toiminnanjohtaja, edunvalvontajohtaja Else-Mai Kirvesniemi nostaa elokuussa 2022 julkaisemassaan kirjoituksessa esiin, kuinka mediassa työnantajat isoeleisesti kohdistivat lakossa olleille hoitajille kritiikkiä syyttäen heitä potilasturvallisuuden vaarantamisesta lakkojen aikana. Kirvesniemen kirjoituksesta käy ilmi, että hoitajat kirjasivat huhtikuun 2022 ja elokuun 2022 välisenä aikana aluehallintovirastolle yli 5000

ilmoitusta sellaisesta potilasturvallisuuden vaarantumiseen johtaneesta tilanteesta, joka oli aiheutunut hoitajapulan eli käytännössä potilasmäärään nähden hoitajien liian vähäisen määrän vuoksi. Kirvesniemi muistuttaa kirjoituksessaan, että potilasturvallisuudesta vastaa aina työnantaja – myös mahdollisten työntekijöiden lakkojen aikana. (Kirvesniemi 2022.)

Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalan ammattijärjestö Tehy sekä lähi- ja perushoitajien ammattiliitto SuPer neuvottelivat Sote-sopimuksen yhteydessä vuonna 2022 käydyissä työehtoneuvotteluissa työnantajaa edustavan Kunta- ja hyvinvointialueyönantajat KT:n kanssa parannuksia kunta-alalla sovellettaviin KVTES-työehtoihin. Hoitajien palkkoihin sovittiin myös korotuksia. (Tehy 2022a.) Tehyn ja Superin kärkitavoitteet vuoden 2022 neuvottelukierroksella olivatkin työolojen sekä palkkauksen parantaminen. Osa tavoitteista saavutettiin huhtikuussa 2022 annetussa sovittelulautakunnan lausunnossa, jonka määräykset astuivat voimaan kesäkuussa 2022. Tehy ja Super jatkoivat kuitenkin neuvotteluita vielä saman vuoden syksynä, sillä ne näkivät sopimuksen olevan edelleen joiltakin osin puutteellinen. Esimerkiksi palkkaratkaisua ei nähty riittävän suureksi paikkaamaan hoitoalalla koettua palkkakuoppaa. Tehy ja Super olivat myös sitä mieltä, että Sote-sopimuksesta puuttuivat esimerkiksi joutuisan ruokailun ja rekrytointikieltoasian määräykset sekä sote-alan työhyvinvoinnin ja työssäjaksamisen parannukseen tähtäävät toimet. (Tehy 2022a.) Lopullisesti neuvottelukierroksen katsottiin päättyneeksi 7.3.2023 (Tehy 2023c).

Uusi maaliskuussa 2023 allekirjoitettu sopimus toi lisäyksiä jo aiemmin sovittuihin hoitajien palkankorotuksiin. Lisäksi muutoksia sovittiin muun muassa rekrytointikiellon estävään määräykseen, joutuisaan ruokailuun työaikana, vuorokausilevon sopimiseen, arkipyhälyhennyksiin, vuosilomien sopimiseen, jaksotyötä tekevän osa-aikaisen työntekijän ja määräaikaisen työntekijän työsuhteisiin, liukuvan työajan määräyksiin, perhevapaamääräyksiin, omaishoidonvapaan oikeuteen sekä virka- ja virantoimitusmatkojen kilometrikorvauksiin. Sote-sopimuksessa tehtiin lisäys myös työpaikkaohjaajaa (opiskelijoita käytännön työssä ja harjoittelussa ohjaava ja tukeva henkilö) koskevaan määräykseen. Lisäyksen mukaan työnantajan tulee varmistaa työpaikkaohjaajan osaaminen ohjaustehtävässä sekä varmistaa ohjaukseen käytettävän työajan riittävyys. Työpaikkaohjaajalle tulee sopimuksen mukaan maksaa tehtäväkohtainen lisätehtävä- tai lisävastuupalkka tehtävän vaativuuden mukaisesti. (Tehy 2023c, Tehy 2022b.)

3 MOTIVAATIO OPISKELUN JA TULEVAISUUDEN SUUNNITTE- LUN KONTEKSTISSA

3.1 Motivaatio käsitteenä

Motivaatio käsitteenä kuvaa yksinkertaisuudessaan sitä, mikä saa ihmisen toimimaan. Motivaatioteorioilla kuvataan tekijöitä, jotka antavat energian ja suunnan ihmisen käytökselle. (Ryan & Deci 2017, 13; Ryan & Deci 2000a, 69.) Motivoituneena voidaan yleisesti pitää henkilöä, joka kokee halua ja tarvetta toimia, toisaalta amotivoituneeksi sellaista, joka ei koe intoa tai tarvetta toimia (Ryan & Deci 2000b, 54). Motivaatiotutkimuksessa motivaatio nähdään moniulotteisena ilmiönä, jossa mielenkiinto kohdistuu määrällisten tekijöiden sijaan sen erilaisiin laatuihin (Deci & Ryan 2008, 182).

Perinteisten vanhempien motivaatioteorioiden (mm. Freud, Hull) mukaan toimimisen nähtiin perustuvan vietteihin ja vaistoihin tai saavan lähtökohtansa ulkoisista palkinnoista (mm. Skinner). 1950-luvulta alkaen alettiin esittää kritiikkiä perinteisiä teorioita kohtaan, mikä johti uudempien psykologisten teorioiden syntyyn. Myöhemmissä teorioissa (mm. White, deCharms, Deci, Kruglanski, Friedman & Zeevi, Lepper sekä Greene & Nisbett) motivaation taustalla alettiin tutkia myös sisäisen motivaation tekijöitä esimerkiksi kyvykkyyden ja itsensä kehittämisen halun näkökulmasta. (Deci & Ryan 2000, 233; Lepper & Henderlong 2000, 258; Deci & Moller 2005.) Useiden motivaatioteoreetikoiden (mm. White, Berlyne, Hunt, Bruner ym.) tutkimusten pohjalta sisäisen motivaation muodostumisen edellytykset voidaan jakaa neljään osateki-
jään c-kirjaimen mukaisesti (engl. "4 C's"): *challenge* (riittävän haastava tehtävä), *curiosity* (uteliaisuuden herääminen), *control* (tekemisen kontrolli – käytetty myös *competence*, pystyvyyden tunne, ks. Lonka 2015, 169) sekä *context* (mielekäs asiayhteys) (Lepper & Henderlong 2000, 258).

3.2 Motivaatio itsemääräämisteorian mukaan

Richard Ryanin ja Edward Decin 1980-luvun puolivälissä määrittelemä itsemääräämisteoria (engl. *self-determination theory, SDT*) on ihmisen motivaation, kehityksen ja hyvinvoinnin makroteoria, joka käsittelee ihmisen motivaation ja käyttäytymisen taustalla olevia peruskäsitteitä, kuten persoonallisuuden kehitystä, itsesäätelyä, psykologisia perustarpeita, elämän tavoitteita ja toiveita, tekemisen energiaa, elinvoimaa, ihmisen tiedostamattomia prosesseja sekä kulttuuristen tekijöiden ja sosiaalisten ympäristöjen merkityksiä. SDT on vuosikymmenten ajan ollut motivaatiotutkimuksessa paljon käytetty teoria ja sitä on sovellettu hyvin monenlaisiin erilaisiin elämäntilanteisiin. (Deci & Ryan 2008, 182.) Käytän itsemääräämisteoriaa (tarkemmin sen kahta alateoriaa: perustarveteoriaa ja kognitiivista arviointiteoriaa) myös oman tutkimukseni taustateorianana. Itsemääräämisteorian lähtökohtana pidetään oletusta ihmisestä luonnostaan aktiivisena, motivoituvana, itseään ohjaavana ja tavoitteita asettavana (Ryan 2012, 3; Vasalampi 2017, 43; Deci & Ryan 2000, 233). Taipumus itseohjautuvuuteen perustuu ihmisen luontaiseen uteliaisuuteen ja haluun hakeutua sellaiseen toimintaan, jossa suorittamalla haasteita hänen on mahdollista saada kokemuksia ja rakentaa niiden avulla minäkuvaansa (Vasalampi 2017, 54; Deci & Ryan 2000, 233; Ryan & Deci 2000b, 56).

SDT:n yhden kuudesta alateoriasta, perustarveteorian (engl. *basic psychological need theory, BPNT*), ydinajatuksen mukaan ihmisellä on perustarve tuntea itsensä pystyväksi (engl. *competence*), autonomiseksi (engl. *autonomy*) sekä joukkoon kuuluvaksi (engl. *relatedness*) (Ryan & Deci 2000a, 68; Deci & Ryan 2000, 229; Ryan & Deci 2017, 3; Deci & Ryan 2012, 85). Tämänkaltaisten perustarpeiden täytyminen, siis kokemus autonomisena ja kykenevänä yksilönä kohdelluksi tulemisesta sekä tunne ryhmään kuulumisen tärkeydestä, motivoivat lähes kaikkia ihmisiä (Deci & Ryan 2012, 85; Lonka 2015, 169). Psykologisena perustarpeena voidaan tässä yhteydessä pitää sellaista inhimillistä motivaation ja hyvinvoinnin taustalla vaikuttavaa tekijää, joka esiintyy ihmisillä kulttuurisista tai muista ulkoisista tekijöistä riippumatta (Martela 2017, 88; Deci & Ryan 2008, 182; Ryan & Deci 2000a, 69).

Itsemääräämisteoriassa erotellaan erilaisia motivaatiotyyppisiä ymmärtämään niiden erilaisia merkityksiä. Yksi keskeisin motivaatioiden erottelu on jako sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon. (Ryan & Deci 2000b, 55; Lepper & Henderlong 2000, 259–260; Deci & Ryan 2012, 4.) Sisäisellä eli luontaisella motivaatiolla (engl. *intrinsic motivation*) tarkoitetaan yksilön kokemusta toiminnan tai toiminnan tavan kiinnostavuudesta tai palkitsevuudesta itsessään, jolloin toiminta ei edellytä palkkioita tai rangaistuksia. Sisäisen motivaation syntyminen edellyttää yksilön ja toiminnan kohteen välille muodostunutta suhdetta tai toimintaa. Ulkoisella motivaatiolla (engl. *extrinsic motivation*) viitataan vastakohtaiseen tilanteeseen, jossa yksilön toiminta saa alkunsa erilaisten palkkioiden, rangaistusten tai velvoitteiden kautta. (Vasalampi 2017, 55; Lonka 2015, 168; Ryan & Deci 2000b, 55–57.) Itsemääräämisteoriassa kiinnostuksen kohteena ovat erityisesti sisäinen motivaatio sekä perustarpeiden merkitys ihmisen käyttäytymisessä ja hyvinvoinnissa (Ryan 2012, 4; Deci & Ryan 2008, 182).

Pystyvyyden tai kyvykkyyden (engl. *competence*) tunne yhtenä perustarpeena ilmenee Decin ja Ryanin mukaan yksilön tarpeena kokea haasteita ja saada niistä onnistumisen tunteita. Kyvykkyyden tunteen nähdään kytkeytyvän ihmisen luonnolliseen tarpeeseen oppia uutta. Koe-tun kyvykkyyden nähdään olevan merkityksellinen osa-alue kaikissa motivaation tasoissa, mutta sen suhde erityisesti sisäisen motivaation syntymiseen on merkittävä. Positiivisen palautteen on osoitettu lisäävän ihmisen pystyvyyden tunnetta edesauttaen näin myös sisäisen motivaation syntymistä. Vastaavasti negatiivisen ja lannistavan palautteen on nähty vähentävän kyvykkyyden kokemusta heikentäen tällöin sisäisen motivaation määrää. Huomionarvoista on, että positiivinen palaute ei sinällään riitä kasvattamaan tekemisen motivaatiota, ellei yksilö itse koe olevansa pystyvä ja ansaitsevansa saamaansa kiitosta. (Deci & Ryan 2000, 234–235.)

Pystyvyyden kokemus ei yksinään synnytä tai ylläpidä sisäistä motivaatiota, vaan tärkeä osa sisäistä motivaatiota on SDT:n mukaan myös yksilön kokema autonomia. Autonomialla (engl. *autonomy*) viitataan psykologiseen perustarpeeseen, jossa yksilö tarvitsee kokemuksen valinnanvapaudesta ja kyvystä vaikuttaa omaan toimintaan ilman ulkoisia paineita (Deci & Ryan 2000, 234). Autonomian kokemusta pidetään oleellisena osana sisäisen motivaation synnyssä ja sen puutteen on osoitettu heikentävän yksilön intoa ja sitoutumista tekemiseen (Moller,

Deci & Ryan 2006, 1025; Deci & Ryan 2000, 234). Tiedetään, että erilaiset ulkoiset tekijät, kuten esimerkiksi pakote, määräaika, uhkaus tai valvonta heikentävät yksilön sisäisen motivaation syntymistä. Ulkoisten palkkioiden on osoitettu joskus heikentävän sisäistä motivaatiota jopa mielekkääksikin koetussa toiminnassa, sillä tekemisen lähtökohdat tulevat silloin yksilön sisäisen kiinnostuksen sijaan ulkoapäin. Ulkoisten palkkioiden on osoitettu heikentävän myös sisäisesti motivoituneen luovuutta ja ongelmanratkaisukykyä, mikäli yksilö ei koe autonomisuutta. Valinnan vapauden ja oman sisäisen mielenkiinnon toteuttamisen mahdollisuuden tiedetään lisäävän sisäistä motivaatiota ja tekemisen mielekkyyttä. (Deci & Ryan 2000, 234; Ryan & Deci 2000b, 59.) Näiden toteutuessa myös ulkoiset palkkiot voivat lisätä sisäistä motivaatiota. Myös tilanteissa, joissa yksilön toiminta ei perustu sisäiseen motivaatioon, mutta yksilö toiminnassaan kuitenkin kokee autonomiaa ja kyvykkyyttä, ulkoisilla palkkioilla voi olla positiivinen merkitys motivaatioon. (Ryan & Deci 2017, 125–126, 129–130.)

Joukkoon kuulumisen (engl. *relatedness*) tunne ymmärretään universaalina perustarpeena olla sosiaalisesti vuorovaikutuksessa ja kokea yhteisöllisyyttä muiden ihmisten kanssa (Ryan & Deci 2000a, 71; Deci & Ryan 2000, 235). Yhteisöllisyyden tunteen on osoitettu olevan tärkeässä roolissa sisäisen motivaation syntymisessä ja ylläpitämisessä. Yhteisöllisyyden merkitys sisäisen motivaation synnyssä ei kuitenkaan ole yhtä vahva tai välttämätön kuin kyvykkyyden ja autonomisuuden tunteen, sillä monet vahvaa sitoutumista ja motivaatiota vaativat tehtävät ovat luonteeltaan sellaisia, joita voi suorittaa myös itsenäisesti. (Deci & Ryan 2000, 235; Ryan & Deci 2000a, 71.)

Näiden kolmen ulottuvuuden lisäksi motivaation taustalla voidaan Frank Martelan ja Richard Ryanin mukaan nähdä olevan neljäs perustarve: hyvän tekeminen (engl. *benevolence*). Telemällä hyvää ihminen saa kokemuksen siitä, että hänen toiminnallaan on ollut myönteinen merkitys toiselle ihmiselle tai maailmaan. Hyvän tekeminen lisää näiden tutkijoiden mukaan yksilön hyvinvointia ja merkityksellisyyden kokemusta lyhyellä ja pitkällä aikavälillä ja sen nähdään olevan olennainen osa merkityksellisyyden käsitettä ylipäätään. (Martela 2017, 81, 86–87.)

Kognitiivinen arviointiteoria (engl. *cognitive evaluation theory, CET*), joka myös on yksi SDT:n alateorioista, keskittyy sisäiseen motivaatioon vaikuttaviin, sitä kasvattaviin tai heikentäviin

persoonallisiin sekä erityisesti sosiaalisiin tekijöihin (Ryan & Deci 2017, 124). Teoriassa käsitellään motivaatiotekijöitä erityisesti sosiaalisten ja ympäristötekijöiden kannalta sekä sitä, kuinka ne edistävät tai heikentävät sisäistä motivaatiota (Ryan & Deci 2000b, 58; Ryan & Deci 2017, 124). Sisäisen motivaation tutkimus on saanut rinnalleen käsitteitä myös ulkoisen motivaation ja amotivaation tutkimuksesta tarkentaen motivaation syntyvän muunkinlaisista tekijöistä kuin sisäisestä halusta toimia (Ryan & Deci 2000, 54–55). Sisäisen ja ulkoisen motivaation tekijät vaikuttavat todellisuudessa ihmisen toiminnassa usein rinnakkain, jolloin sisäisen ja ulkoisen motivaation eri osatekijät samanaikaisesti voivat heikentää tai vahvistaa toisiaan (Lepper & Henderlong 2000, 259). Oleellista CET:ssä on keskittyä tarkastelemaan yksilön henkilökohtaista kokemusta erilaisissa tilanteissa (Ryan & Deci 2017, 130).

3.3 Opiskelumotivaatio

Opiskelumotivaation tutkimus on yleisesti keskittynyt tarkastelemaan yksilön kiinnostusta ja sitoutumista opiskeluun, hänen uskoa omiin opiskelukykyihinsä, tavoitteiden ja suorittamisen taustalla vaikuttavia arvoja sekä sitä, miten kaikki tämänkaltaiset eri tekijät lopulta ilmenevät yksilön opiskelukäyttäytymisessä eli tavoitteiden asettamisessa ja suorittamisessa (Wigfield, Cambria & Eccles 2012, 463). Kaiken ihmisen toiminnan taustalla ei voi aina vaikuttaa sisäinen motivoituneisuus, jolloin tarvitaan erilaisia itsesäätelyn keinoja tehtävän suorittamiseksi. Tällainen näkyy esimerkiksi juuri opiskelussa, jossa kaikki tehtävät eivät välttämättä ole mielekkäitä, kiinnostavia ja motivoivia. (Ryan & Deci 2000b, 55.) Erilaiset säätelyn muodot nähdään osana ulkoista motivaatiota ja sen eri tasoja (Ryan & Deci 2000, 61).

Ryan ja Deci jakavat ulkoisen motivaation tasot ulkoiseen säätelyyn (engl. *external regulation*), sisäiseen säätelyyn, (engl. *introjected regulation*), tiedostettuun säätelyyn (engl. *identified regulation*) ja yhdistettyyn säätelyyn (engl. *integrated regulation*). Ulkoisen säätelyn tasolla viitataan ulkoisiin palkkioihin tai rangaistuksiin motivaation taustavaikuttajina, jolloin se nähdäänkin usein sisäisen motivaation vastakohtana. Sisäisen säätelyn tasolla yksilö kokee toiminnan itselleen mielekkäänä, mutta tekemisen kohde ei näyttäyty yksilölle itselleen hyödyllisenä ja tärkeänä, vaan kiinnostus tekemiseen on omaksuttu ulkoisesta lähteestä. Tiedoste-

tun säätelyn tasolla ihminen kokee toimintansa tai sen seurauksen yleisesti arvokkaaksi ja tärkeäksi, vaikkei yksilö välttämättä tuntisi tekemistä itsessään nautinnolliseksi ja mielekkääksi. Yhdistetyllä säätelyllä viitataan ulkoisen motivaation tasoon, jossa toiminnan kohde ja tekeminen näyttävät yksilön arvomaailmassa, minäkuvan vahvistamisessa ja ylläpitämisessä hänelle itselleen arvokkaana. Vaikka tekeminen nähdään itselle tärkeänä, liikkeelle panevana syynä toimii tällöin sisäisestä motivaatiosta poiketen kuitenkin käyttäytymisen oletetun arvon tai tuloksellisuuden taustamotiivi, ei itse tekemisen mielekkyys. (Ryan & Deci 2000, 61–62.)

3.4 Opiskelu- ja tulevaisuusorientaatiot

Opiskeluorientaatiolla viitataan tutkimuksessani opiskelijoiden opintoihin suuntautumiseen yleisellä tasolla. Käsitteellä ei siis tässä yhteydessä haluta kuvata oppijan kognitiivista oppimista tai oppimisstrategioita, vaan opiskelun yksilöllisesti koettua relevanssia eli opiskelun merkitystä opiskelijan elämässä. Samanlaista käsiterajausta käyttivät myös Jarkko Mäkinen, Erkki Olkinuora ja Kirsti Lonka vuonna 2002 julkaisemassaan opiskelijoiden orientaatioita käsittelevässä tutkimuksessa. Opiskeluorientaatio käsitteenä antaa Mäkisen ym. mukaan mahdollisuuden ymmärtää niitä oppimisprosesseja laajempia merkityksenantoprosesseja, joiden tiedetään kytkeytyvän opiskelijoiden opintoihinsa sitoutumiseen, toisaalta myös alan vaihtamisen tai opintojen keskeyttämisen syihin. Opiskeluorientaatiot yleisellä tasolla voidaan heidän mukaansa käsittää seuraavien kysymysten avulla: mikä on opintojen merkitys, mitkä ovat tärkeimmät opiskelun aspektit ja mikä rooli opiskelulla on opiskelijan elämässä. (Mäkinen, Olkinuora & Lonka 2002, 51–52.) Savickasin mukaan korkeakouluopiskelijan tulevaisuusorientaatio kytkeytyy niihin ajatuksiin, joita hän pohtii suunnitellessaan omia opintojaan ja tulevaa työelämää, ja nämä tulevaisuuskytkeytyvät ympäristön aikaansaamia. Ympäröivä yhteiskunta saa opiskelijan puntaroimaan erilaisia työelämäkysymyksiä, jotka kytkeytyvät mielekkään elämän rakentamiseen. Näihin kysymyksiin vastausten löytäminen vahvistaa opiskelun ja tulevaisuuden suunnittelun mielekkyyttä. (Savickas 2005.)

Liisa Vanhanen jakoi väitöstutkimuksessaan suomalaiset terveysalan opiskelijat orientaatioidensa mukaisesti kolmeen: hoivasuuntautuneet, hoitotyön asiantuntijuussuuntautuneet ja ansiotyösuuntautuneet (Vanhanen 2000, 70–72). Jarkko Mäkisen ja Raija Nurmen (Mäkinen

& Nurmi 2003, 165) terveystieteen ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluorientaatioita käsittelevässä tutkimuksessa opiskelijoiden orientaatiot jaettiin kahdeksaan: omistautumattomuus, saavutusorientaatio, työelämäorientaatio, syväoppiminen, suunnitelmallisuus, ahdistuneisuus, pintaoppiminen ja käytännöllisyys.

Pohdittaessa opiskelu- ja tulevaisuusorientaatiota SDT:n näkökulmasta voidaan keskittyä tarkastelemaan yksilön kiinnostusta opiskelemiseen, opintojen yksilöllistä arvoa ja merkitystä sekä yksilön kokemusta omasta opiskelukapasiteetistaan. Tämänkaltaiset sisäisen motivaation synnyn taustatekijät ovat oleellisia opiskeluun orientoitumisen kannalta. (Deci, Vallerand, Pelletier & Ryan 1991, 325.) Vaikka tarkastelen työssäni opiskeluorientaatiota opiskelemiseen suuntautumisen näkökulmasta, koen tärkeäksi laajemman perspektiivin hahmottamiseksi avata alla lyhyesti oppimiskäyttäytymisen taustalla vaikuttavia, osin tiedostamattomia toimintamalleja, jotka ohjaavat yksilön toimintaa kohti hänen asettamiensa tavoitteiden saavuttamista.

Tavoiteorientaatiolla (engl. *goal/achievement orientation*) tai toiselta nimeltään lähestymismotivaatiolla (engl. *approach motivation*) viitataan itsesäätelyn muotoon, jolla on merkitystä yksilöllisiin opiskeluun vaikuttaviin taustatekijöihin. Lähestymismotivaatiolla viitataan opiskelijan tiedostamattomaan tapaan lähestyä suoritettavaa tehtävää. Lähestymismotivaatio parhaimmillaan voi edistää sisäisen motivaation syntymistä. Esimerkiksi Elliotin ja Harackiewiczin mukaan orientaatiot voidaan jakaa tarkemmin kolmeen ulottuvuuteen: oppimisorientaatioon (engl. *performance goal* tai *mastery goal*), suoritus-lähestymisorientaatioon (engl. *performance-approach goal*) ja suoritus-välttelyorientaatioon (engl. *performance-avoidance goal*). Nämä itsesäätelymekanismit (engl. *self regulation*) ovat yhteydessä opiskelukäyttäytymiseen. Oppimisorientaatiolla tarkoitetaan sisäisen motivaation tasoa, jossa oppija kokee oppimisen ja itsensä kehittämisen itseisarvoisina oppimisen motivaattoreina. Oppimisorientoitunut henkilö on usein kiinnostunut opiskelemastaan aiheesta itsessään ja kokee haastavatkin tehtävät positiivisena mahdollisuutena uuden oppimiselle. Suoritus-lähestymisorientaatiossa oppija peilaa omaa osaamistaan saamiinsa arvosanoihin sekä suhteessa muiden suorituksiin. Suorituskeskeisen orientaation tiedetään lisäävän sisäisen motivaation syntymistä, mutta yksilön motivaation ja tekemiseen sitoutumisen on arvioitu tällöin olevan heikompaa tai lyhytjänte-

sempää, sillä motivaation taustalla vaikuttavat ulkoiset tekijät. Suoritus-lähestymisorientaation taustalla voidaan nähdä olevan joko yksilön halu toimia saavutushakuisesti tai välttää epäonnistuminen. Suoritus-välttelyorientaatiolla viitataan suoranaisesti tekemisen välttelyyn. Tällöin taustalla vaikuttaa pelko oman kyvykkyyden riittämättömyydestä, mikä näyttäytyy yksilön haluna suojella itseään olemalla suorittamatta tehtävää. Tekemisen välttelemisen tiedetään olevan merkittävässä yhteydessä sisäisen motivaation heikentymiseen. (Murayama, Elliot & Friedman 2012, 194; Elliot & Church 1997, 218–219.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on kuvata ja tulkita sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä hoitoalalla opiskelemisesta. Samalla pyrin lisäämään ymmärrystä sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskelumotivaation sekä opiskelu- ja tulevaisuusorientaatioiden taustalla olevista tekijöistä (vrt. Puusa & Juuti 2020, 26). Pyrkimyksenäni on kuvata hoitotyön opintoihin kytkeytyviä tekijöitä yleisesti, mutta erityisesti tämän päivän Suomessa vallitsevan sosiaali- ja terveysalan kriisin kontekstissa.

Tutkimukseni päätutkimuskysymys on:

Millä tavoin sosiaali- ja terveysalan kriisi näyttäytyy sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskelussa ja käsityksissä hoitoalasta?

Etsin vastausta tähän seuraavien alatutkimuskysymysten avulla:

Minkälaisena sairaanhoitajaopiskelijat kokevat hoitoalalla opiskelemisen?

Minkälaisia opiskelu- ja tulevaisuusorientaatioita sairaanhoitajaopiskelijoilla on?

4.2 Tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta, lähestymistapa ja tutkimusote

Tavoitteeni perusteella voin todeta tutkimukseni olevan luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullista tutkimusta pidetään yleisesti ”ymmärtävänä” ihmistutkimuksena (Tuomi & Sarajärvi 2011, 23). Laadullisessa tutkimuksessa tiedon luonne (epistemologia) on subjektiivista ja kokemuksellista (Puusa & Juuti 2020, 34). Kvalitatiivisessa tutkimuksessa oleellista on ymmärtää, ettei ole olemassa totuudenmukaista ja objektiivista tietoa, vaan kaikki tieto on subjektiivisesti koettua. Tutkija päättää tutkimusasetelmansa ja tulkitsee tietoa sen mukaisesti, jolloin tutkimustulokset eivät ole käytetystä tutkimusmenetelmästä tai tutkijasta irrallisia. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 18.) Tieteenfilosofisesti ihmistieteellinen metodologia perustuu hermeneutiikkaan, joka kulminoituu ihmisen kykyyn ymmärtää ja tulkita muita (Tuomi & Sarajärvi 2011, 32; Metsämuuronen 2000, 12; Gadamer 2004, 129). Yhtenäistä ihmistieteellisessä tutkimuksessa on se, että tutkimuksellinen mielenkiinto kohdistuu mielen konstruoimaan maailmaan. Teoreettiset konstruktiot ihmistieteissä ovat aina merkitysisältöinä rakentuneita ja välittyneitä, niin sanottuja toisen asteen konstruktioita, jotka käsittelevät olemassa olevan arkimaailman merkitysten konstruktioita. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 31–32.) Sosiokonstruktivistisen tutkimusparadigman mukaan ihmisen käsitykset eivät ole ainoastaan yksilöllisiä, vaan ne rakentuvat sosiaalisesti kulttuurisen ja yhteiskunnallisen normiston muodostamassa kontekstissaan (Kekäle & Puusa 2020, 46). Omassa tutkimuksessani sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskelukokemusten laajempaan kontekstina voidaan nähdä olevan tämän päivän Suomessa vallitseva sote-alan kriisi.

Keskeinen tavoitteeni on tutkia sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä, joten minun oli luontevaa valita tutkimukseni tutkimusmenetelmäksi fenomenografia. Fenomenografia on laadullisiin menetelmiin kuuluva empiirinen tutkimusote tai tutkimussuuntaus, jossa ollaan kiinnostuneita ihmisten erilaisista käsityksistä ympäröivästä maailmasta. Fenomenografisen tutkimusotteen syntyhistoria sijoittuu 1970–1980-lukujen vaihteeseen, Göteborgin yliopistoon, jossa se sai alkunsa professori Ference Martonin tutkimusryhmässä. Martonin ajatuksen mukaan fenomenografia kuvaa niitä laadullisesti erilaisia tapoja, joilla ihmiset käsitteellistävät, kuvaavat, tulkitsevat ja ymmärtävät todellisuuden eri puolia sekä pyrkii löytämään loogisia

suhteita erilaisten kuvaustapojen välillä. (Huusko & Paloniemi 2006, 162–163; Järvinen & Järvinen 2004, 83; Metsämuuronen 2000, 22; Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 65–66.) Fenomenografisen tutkimuksen juuret ovat oppimisen tutkimuksessa, mutta menetelmää on laajasti sovellettu monenlaisessa kasvatustieteellisessä tutkimuksessa (Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 66). Fenomenografiassa tutkimuksellinen kiinnostus ei kohdistu ajatteluun ja havainnointiprosesseihin tai jonkin ilmiön syvimpään ”totuudenmukaiseen” olemukseen siinänsä, vaan pyrkimyksenä on ymmärtää niin kutsuttua toisen asteen näkökulmaa eli tutkittavasta ilmiöstä koettua arkiajattelua keskittyen käsitysten eroihin ja näkemysten variaatioon (Järvinen & Järvinen 2004, 83; Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 66).

Tutkimusotteeseen sisälle päästäkseen tutkijan on ensiksi hahmotettava tiedon ja havaintojen perspektiivin valinnan merkitys. Niin kutsutussa ensimmäisen asteen perspektiivissä tutkija orientoituu ympäröivään maailmaan ja pyrkii tekemään päätelmiä siitä. Toisen asteen perspektiivissä tutkija kiinnittää huomionsa ihmisten erilaisiin näkemyksiin, käsityksiin ja kokemuksiin ympäröivästä maailmasta ja tekee niistä päätelmiä. Tekemiensä päätelmien pohjalta tutkija pyrkii käsittämään eli antamaan merkityksiä tutkittavalle ilmiölle. (Järvinen & Järvinen 2004, 83; Marton & Booth 1997, 120.) Käsitykset edustavat näin yksilön ja ympäristön välillä vallitsevaa suhdetta (Uljens 1989, 19). Martonin mukaan on olemassa vain yksi maailma, jonka eri ihmiset kokevat eri tavoin (Metsämuuronen 2000, 22; Marton & Booth 1997, 126). Tarkasteltaessa ilmiön olemusta syvemmin fenomenografisen ajattelun mukaan yleisen, intersubjektiviivisen tason ja ajattelun ominaisemman tason välissä on erityinen ajattelun muotojen ja käsitteellistämistapojen taso, josta fenomenografinen tutkimus on erityisesti kiinnostunut (Järvinen & Järvinen 2004, 84; Marton & Booth 1997, 120).

Fenomenografia edustaa siis metodista lähestymistapaa, jossa keskitytään tutkimaan ilmiöön kohdistuvien käsitysten ja ymmärryksen eroavaisuuksia (Huusko & Paloniemi 2006 164; Niikko 2003, 20). Fenomenografiassa tutkija pyrkii kuvaamaan ympäröivää todellisuutta sellaisena kuin tietty ihmisjoukko, ei siis niinkään yksittäinen henkilö, sen kokee ja ymmärtää etsimällä eroja ihmisten käsityksissä hahmottaa ilmiö (Niikko 2003, 20; Uljens 1989, 39). Metodologisesti tutkija kuvailee ihmisten erilaisia tapoja käsittää ja kokea yhteisesti jaettu ilmiö ja pyrkii yleistämään ja hierarkisoimaan ne (Niikko 2003, 23; Uljens 1989, 39). Käsitteellisesti puhutaan vaihtelun arkkitehtuurista (engl. *the architecture of the variation*) (Niikko 2003, 23). Tutkijan

pyrkimyksenä on paljastaa ja tuoda esiin tutkittavaan ilmiöön kohdistuvien erilaisten kokemustapojen ja niistä muodostuvien merkityskonstruktioiden kokonaisvariaatio. Fenomenografisessa terminologiassa tavalla kokea jotakin tarkoitetaan samaa kuin tavalla käsittää tai ymmärtää jotakin. Syvällisemmin, fenomenografiassa käsittämällä viitataan perustavaa laatua olevaan ymmärtämiseen, jolloin käsitykset edustavat yksilöiden erilaisia tiedostettuja ympäröivän maailman osasia. (Niikko 2003, 23, 25; Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 66.) Fenomenografinen tutkimus ei pyri selittämään sitä, miksi joku käsittää ilmiön tietyllä tavalla. Vaihteluiden syyt eivät siis niinkään ole fenomenografiassa kiinnostuksen kohteena, sillä miksi-kysymyksillä pyritään yleensä ennemminkin selittämään ensimmäisen asteen näkökulmaa, jota taas fenomenologia tutkii. (Niikko 2003, 26.)

4.3 Sairaanhoidajaopiskelijoiden haastattelut tutkimusaineistona

Olen kerännyt tutkimusaineiston yksilöhaastatteluiden avulla. Haastattelu on yksinkertainen ja vaivaton tapa selvittää, mitä tai miksi toinen ihminen ajattelee tai miksi hän toimii niin kuin hän toimii (Tuomi & Sarajärvi 2011, 72). Olen toteuttanut haastattelut teemahaastatteluna. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu toteutetaan etukäteen valittuihin, tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen kytkeytyviin teemoihin sekä niiden pohjalta mahdollisesti tehtyihin tarkentaviin lisäkysymyksiin nojaten. Metodologisesti teemahaastattelussa keskitytään haastateltavien erilaisiin tulkintoihin asioista sekä heidän asioille antamiin merkityksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 75; Hirsjärvi & Hurme 2009, 48.) Yleisesti haastattelun tavoitteena on löytää tutkimuksen tutkimustehtävän ja ongelmanasettelun kannalta merkityksellisiä tuloksia (Tuomi & Sarajärvi 2011, 75). Jotta tutkija voi haastatellessaan keskittyä tutkittavan aktiiviseen kuunteluun ja sitä kautta ymmärtää syvällisemmin haastateltavan näkemyksiä, haastattelurungon ei tulisi olla liiaksi etukäteen valmisteltu, vaan sen tulisi sisältää ainoastaan perusteemat ja ehkä muutaman ennalta mietityn jäsentelevän lisäkysymyksen (Niikko 2003, 31; Ahonen 1994, 138). Omassa tutkimuksessani haastatteluun valitsemani viisi teemaa olivat: 1) hoitotyön opintoihin hakeutumisen taustatekijät, 2) hoitoalalla opiskelemisen kokemukset yleisesti, 3) opintojen rooli ja merkitys opiskelijan elämässä, 4) sote-alan kriisin merkitys opiskelijalle sekä 5) tulevaisuuden suunnitelmat (ks. liite 3).

Löysin tutkittavat henkilöt kahteen sairaanhoitajaopiskelijoille tarkoitettuun, suljettuun Facebook-ryhmään sekä omalle Facebook-seinälleni jakamani viestin (ks. liite 1) avulla. Kävin haastatteluhaun tiimoilta Facebook-viestittelyä kahdentoista henkilön kanssa. Tutkimukseeni osallistui lopulta yhdeksän henkilöä. Lähetin haastateltaville sähköpostitse saatekirjeen (ks. liite 2), jossa pyysin kultakin kirjallisesti luvan haastattelun toteuttamiseen. Saatekirjeen lopussa kerroin, ettei haastatteluun tarvitse valmistautua etukäteen. Informanttien sisäänottokriteerinä pidin sitä, että henkilö oli opinnoissaan ehtinyt suorittaa vähintään yhden kenttäharjoittelujakson. Tätä rajausta pidin tutkimukseni kontekstin kannalta oleellisena, sillä halusin saada haastatteluissa esiin opiskelijoiden kokemuksia hoitoalalla opiskelemisesta myös kenttäharjoitteluympäristössä, jossa hoitoalan tilanne on kouluympäristöä selkeämmin näkyvillä. Toisena rajauksena pidin sitä, että valmistumisesta ei ollut kulunut enempää kuin puoli vuotta aikaa. Tämän rajauksen koin tärkeäksi, jotta haastateltavan opiskelukokemuksista ei ollut ehtinyt kulua liian pitkä aika. Ennen varsinaisia haastatteluita tein kaksi koehaastattelua testatakseni omia haastattelutaitojani sekä sitä, oliko suunnittelemani haastattelurunko sellainen, jolla on mahdollista saada vastauksia määrittelemiini tutkimuskysymyksiin (ks. Bowden 2005, 19).

Haastattelemassani tutkimusjoukossa oli sairaanhoitajaopiskelijoita yhteensä kahdeksasta Suomen kaupungista, kahdeksalta sote-alueelta: Helsingin, Pirkanmaan, Satakunnan, Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen, Etelä-Pohjanmaan, Pohjois-Karjalan ja Lapin hyvinvointialueilta. Iältään haastateltavat olivat 22–40-vuotiaita ja heidän opintonsa olivat kestäneet vähintään yhden lukukauden, tai valmistumisesta oli kulunut enintään kolme kuukautta. Tutkittavien anonyymiteetin varmistamiseksi en raportoi joukkoa tarkemmin eritellen osallistujien ikää, sukupuolta, opiskelutaustaa tai asuinpaikkaa. Kahdeksan haastattelua toteutin Microsoft Teams-yhteyden välityksellä ja yhden puhelinhaastatteluna. Pyysin ja sain jokaiselta tutkimukseeni osallistuneelta luvan tallentaa haastattelu. Käytän tutkimuksessani haastateltavista lyhenteitä H1 – H9.

Toteutin haastattelut maaliskuun 2023 kahdella viimeisellä viikolla. Haastattelun aluksi kerroin haastateltavalle lyhyesti teemahaastattelun kulusta ja korostin, että kaikki haastateltavan näkemykset ovat oikeita ja tärkeitä. Pyrin luomaan haastattelutilanteesta keskustelunomaisen ja rennon. Luottamuksellisen ja turvallisen haastatteluilmapiirin luominen heti haastattelun

aluksi on haastattelun kulun kannalta erittäin tärkeää, sillä luottamus haastattelijaan mahdollistaa haastateltavalle tunteen kertoa vapaasti kokemuksistaan ja näkemyksistään. Hyvän kontaktin syntyminen edellyttää haastattelijalta tarkkaavaisuutta ja kiinnostusta keskittyä kuuntelemaan haastateltavan näkemyksiä. (Åkerlind 2005b, 115; Kvale & Brinkmann 2009, 128.) Haastattelijan tulee pidättäytyä tuomitsevista kommentteista haastattelutilanteessa (Bowden 2005, 18; Åkerlind 2005b, 108). Tästä periaatteesta pidin kiinni koko haastattelun kulun ajan. Pyrin haastatellessani avoimin mielin ymmärtämään kunkin haastateltavan näkökulmaa ja lisäkysymyksiin päästä käsiksi siihen, mitä haastateltava ilmauksillaan tarkoittaa ja miten hänen haastattelun aikana tuomansa näkemykset linkittyvät toisiinsa (ks. Åkerlind 2005b, 108; Ahonen 1994, 137). Suoritin kaikki haastattelut loppuun ennen analyysivaiheeseen siirtymistä. Analyysin aloittamisesta onkin syytä pidättäytyä, kunnes kaikki haastattelut on toteutettu, sillä mikäli tutkija aloittaa analyysin tekemisen kesken aineistonkeruuvaiheen, hän saattaa tiedostaen tai tiedostamattaan esimerkiksi johdatella haastateltavaa jollakin tapaa (Åkerlind, Bowden & Green 2005, 91).

Haastattelut kestivät ajallisesti puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Yhteenlaskettuna haastatteluäänimateriaalia kertyi 7 tunnin ja 20 minuutin verran. Litteroitua kirjallista haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 119 sivua (Calibri, 11, riviväli 1,15). Aineiston määrän riittävyyttä voidaan laadullisessa tutkimuksessa arvioida niin kutsutun kylläänntymisen perusteella: aineisto on riittävä, kun haastattelut eivät enää tuota uutta tietoa. Mikäli haastatteluaineisto on liian suuri, aineiston syvällistä analyysia voi olla vaikea toteuttaa ja analyysista on tällöin vaarana tulla pinnallinen. (Kvale & Brinkmann 2009, 113; Sin 2010.)

Litteroin kunkin haastattelun kokonaisuudessaan, millä varmistin sen, että minulla oli koko tutkimusprosessin ajan tarvittaessa mahdollisuus palata ilmaisuiden alkuperäiskontekstiin. Suurpiirteisempää, haastattelun yksittäisiin otteisiin tai lainauksiin keskittyvää litterointia voidaan ajatella tehtäväksi sillä perusteella, että tällä tavoin ilmaisuja dekontekstualisoimalla aineistoa voitaisiin fenomenografialle luonteenomaiseen tyyliin paremmin analysoida keskityen kollektiiviseen ymmärrykseen yksittäisen näkemyksen sijaan. Koko haastattelun tarkemman litteroinnin etuna taas pidetään sitä, että alkuperäiskontekstin säilyessä tutkija voi uskollisemmin ja luotettavammin ymmärtää haastateltavan tarkoittaman merkityksen. (Åkerlind

ym. 2005, 92.) Omassa tutkimuksessani koin tarpeelliseksi säilyttää ilmaisuiden alkuperäiskontekstin, jotta pystyin analyysivaiheessa paremmin välttämään omaa, mahdollisesti väärän suuntaista tulkintaani muuttamasta haastateltavan tarkoittamaa merkitystä. Tulkinnan ankuroimista aineistoon pidetään laadullisessa tutkimuksessa validiteettia parantavana piirteenä. Tutkijan on kuitenkin hyvä tiedostaa, ettei litteraatiolla koskaan voida täydellisesti tavoittaa alkuperäistä haastattelutilannetta tai kaikkia ilmaisuiden verbaalisia ja nonverbaalisia vivahteita. (Nikander 2011, 433.)

4.4 Fenomenografinen analyysi sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksistä

Tutkiessani sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä valitsin aineistoni analyysimenetelmäksi fenomenografisen analyysin. Fenomenografinen analyysi on luonteeltaan aineistolähtöistä eli aineiston sisältö merkityksineen määrittelee suuntaviivat analyysin kululle. Fenomenografisen analyysin menettelytavat eivät noudata yksittäistä tai selkeästi määriteltyä ja strukturoitua kaavaa, mutta siitä on löydettävissä laadullisessa ihmistieteissä esiintyviä yleisiä piirteitä. (Niikko 2003, 32; Ahonen 1994, 122–123.) Analyysiprosessista voidaan käyttää termiä konstruointi, jolla viitataan prosessiin, jossa tutkija valitsee, järjestee ja tulkitsee aineistoa ja tällä tavoin konstruoi käsitteellisen kuvauskokonaisuuden tutkittavaan ilmiöön kohdistuvista käsityksistä (Koskinen 2011, 271). Fenomenografisen analyysin pyrkimyksenä ei ole todistaa vääräksi tai perustella etukäteen tehtyä hypoteesia, vaan lisätä ymmärrystä ilmiöstä, joka on ollut tutkijalle epäselvä (Uljens 1989, 53; Ahonen 1994, 123). On tärkeää tiedostaa, että tutkijan tulkinnalla on kuitenkin aina päämääränsä ja tutkimuksen kysymystenasettelu toimii päämäärän tavoittelun lähtökohtana (Uljens 1989, 45). Fenomenografinen analyysi ja tulkinta edellyttävät tutkijalta jatkuvaa eläytymistä ja keskustelua tutkimusaineistonsa kanssa (Niikko 2003, 34–35).

Oleellista analyysin tekemisessä on se, että tutkija pyrkii tietoisesti sulkeistamaan (engl. *reduction*) omat esikäsityksensä eli oman persoonallisen tietonsa, uskomuksensa kuin myös tuntemansa teoreettiset taustatiedot aiheesta ja käyttämään niitä ainoastaan valaistaakseen niitä erilaisia tapoja, joilla tutkittavat ilmiön käsittävät (Niikko 2003, 35; Marton & Booth 1997, 121). Täydellistä omien käsitysten sulkeistamista ja tutkittavan kokemusmaailmaan pääsyä ei

luonnollisestikaan ole mahdollista saavuttaa, sillä kukin subjekti kokee todellisuutta omalla tavallaan ja jatkuvasti uudelleen (Niikko 2003, 41). Fenomenografinen tutkija tarvitsee kuitenkin tietoa tutkimansa aiheen luonteesta ja peruskäsitteistä. Teoreettinen perehtyneisyys auttaa tutkijaa herkistymään aiheen ympärille ja se mahdollistaa hänen muodostaa tutkimuksen kannalta oleellisia kysymyksiä. Syvällinen tutkimusaiheeseen perehtyminen auttaa tutkijaa löytämään oman objektiivisuuteen pyrkivän tapansa tiedon tulkinnassa ja merkityksellistämässä. (Ahonen 1994, 123.) Omaa tutkimusta tehdessäni olen tutustunut laajasti sosiaali- ja terveysalan nykytilanteeseen seuraamalla siitä politiikassa ja mediassa käytyä keskustelua sekä lukemalla hoitoalaa koskevia työelämälainsäädäntöasiakirjoja. Analyysia tehdessäni olen kuitenkin pyrkinyt tietoisesti asettamaan sivuun omat esikäsitykseni ilmiöstä, jotteivat ne liikaa vaikuttaisi tekemiini tulkintoihin.

Fenomenografisen ajattelun mukaisesti tutkimusaineiston analyysissa ei keskitytä ilmauksia tuottaneisiin tutkittaviin, vaan tutkijan tulee kiinnittää huomionsa ilmauksista syntyviin merkityksiin. Tutkijan on tärkeää huomioida, että kullakin ilmauksella on oma kontekstinsa alkuperäisessä haastattelutilanteessaan mutta myöhemmässä analyysin vaiheessa myös yhteen tuotujen ilmausten kesken jaetussa kontekstissaan. Tutkijan tulee tehdä ilmausten ja merkitysten tulkintaa nämä kaksi kontekstia huomioiden. (Niikko 2003, 33; Uljens 1989, 44; Marton & Booth 1997, 133; Marton 1988, 155.) Tutkijalla tulee olla kontekstuaalista sensitiivisyyttä, jolla viitataan ymmärrykseen ihmisten ja ryhmien toimintaympäristöjen sekä niihin vaikuttavien tekijöiden merkityksistä (Pohjola 2003, 55). Ilmaisujen merkitykset kumpuavat tilanne- ja asiayhteyksistään ollen aina sekä kontekstuaalisia että intersubjektiviisiä. Intersubjektivisyydellä tarkoitetaan sitä, että ilmaisun merkitys riippuu niin sen antajasta kuin tutkijastakin, joka ilmaisun tulkitsee nojaten omaan asiantuntemukseensa ja viitetaustaansa. Mitä vankempi tutkijan teoreettinen perehtyneisyys on ja mitä paremmin hän kykenee tiedostamaan taustansa, sitä objektiivisemmin hänen on mahdollista saavuttaa ja käsittää tutkittavan tarkoittama merkitys. (Ahonen 1994, 124.) Päästäkseen sisään tutkittavan käsitysmaailmaan tutkijan tulisi pyrkiä näkemään ilmiö tutkittavan silmin (Marton & Booth 1997, 121). Näitä ohjeita kuunnellen olen analyysiä tehdessäni pyrkinyt kuljettamaan omaa sairaanhoitajan substanssiosaamistani sekä ymmärrystäni sote-alan kriisistä mukana niin, että se on mahdollistanut minun syventyä ilmaisuiden äärelle tarkoituksenmukaisella tarkkuudella.

Vaikkei fenomenografiselle analyysille ole määritelty yksiselitteistä ja strukturoitua menettelytapaa, analyysiprosessille on tutkijan avuksi löydettävissä työkaluja, kuten esimerkiksi Anneli Niikon, Martonin 1980-luvun menettelytapaan nojaten, kokoama nelivaiheinen analyysimalli, jota käytin oman analyysini tukena (ks. Niikko 2003, 32–39; Marton 1988, 154). Fenomenografisen analyysin ensimmäisessä vaiheessa aineisto luetaan huolellisesti ja useaan kertaan läpi. Aineistoon syventymisen tarkoituksena on tässä vaiheessa hahmottaa tutkimusjoukosta kokonaiskäsitys suhteessa tutkimuksen tutkimusongelmiin ja etsiä aineistosta tutkimuksen kysymystenasettelun kannalta merkittäviä ilmaisuja. (Niikko 2003, 33; Marton 1988, 154.) Analyysiyksiköksi voi analyysissa valikoitua yksittäisiä sanoja, virkkeitä, kappaleita, puheenvuoroja tai koko haastattelu (Niikko 2003, 33; Ahonen 1994, 143). Tutkijan tulisi käsitellä ilmaisuja niin laajoina yksikköinä kuin mahdollista ja pyrkiä tarkastelemaan ilmaisujen asiayhteyksiä niin laajasti kuin ne tekstissä ilmenevät (Ahonen 1994, 124, 143). Omassa työssäni ensimmäisessä analyysivaiheessa lähdin perehtymään litteroimaani tekstisisältöön pyrkien löytämään siitä ilmaisuja, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiini. Apuna tärkeiksi katsomieni ilmaisuiden lajittelemisessa käytin väripaperille tulostettuja ja niistä leikattuja haastattelutekstejä. Tärkeiden ilmaisujen löytäminen luo pohjan seuraavalle analyysin vaiheelle (Niikko 2003, 33).

Analyysin toisessa vaiheessa tutkittavien autenttiset ilmaukset nostetaan haastattelukontekstistaan ja tuodaan tutkijan muodostamien merkitysten kontekstiin. Tutkimuksellinen huomio siirretään tutkittavista tutkittavien ilmaisuiden merkityksiin. (Niikko 2003, 33; Uljens 1989, 44; Marton 1988, 155.) Teemahaastattelulla kerätyssä aineistossa yhden teeman alla olevat tekstit muodostavat usein luonnollisesti teemakokonaisuuksiin perustuvia tulkintayksiköjä. Syntyvät tulkintayksiköt voivat kuitenkin osittain asettua limittäin niin, että jotkut ajatusyhteydet sopivat useampaan merkitysryhmään. Tutkijan on tulkinnassaan pyrittävä säilyttämään merkitysten ajatuksellisia yhteyksiä katkaisematta niitä. (Ahonen 1994, 143.) Keskeistä ryhmittelyssä on etsiä merkityksellisistä ilmaisuista keskinäisiä samanlaisuuksia, eroavaisuuksia sekä nostaa esiin myös harvinaisuuksia ja rajatapauksia. Fenomenografisessa analyysissa merkitysten laadullisten erilaisuuksien löytäminen on niiden määrää tai edustavuutta oleellisempaa. (Niikko 2003, 34–35.) Huomionarvoista ei ole se, ovatko merkitykselliset ilmaisut peräisin samalta vai useammalta ilmaisijalta (Niikko 2003, 33; Koskinen 2011, 275). Omassa tutkimuksessani lajittelin ja ryhmittelin merkityksellisiksi katsomani ilmaukset tutkimuskysymysteni suun-

nassa teemoihin etsien niistä eroavaisuuksia ja samanlaisuuksia. Apuna lajittelussa käytin kirjukuoria. Muodostin ilmaisuista kunkin teeman sisällä merkitysyksiköitä. Marton ja Booth käyttävät tässä yhteydessä käsitettä näkökulmien jäädyttäminen (engl. *holdin other aspects frozen*), jolla tarkoitetaan, että tutkija keskittyy kerrallaan niihin teemoihin, jotka vuorollaan vastaavat kuhunkin tutkimukselle asettamaansa kysymykseen (Marton & Booth, 133). Taulukossa 1 kuvaan lyhyin esimerkein, kuinka toteutin analyysin toisen vaiheen.

TAULUKKO 1. Esimerkki toisesta analyysivaiheesta

| Tutkimuskysymys | Autenttinen ilmaisu | Merkitysyksikkö |
|---|--|------------------------|
| Minkälaisena sairaanhoitajaopiskelijat kokevat hoitoalalla opiskelemisen? | <i>Sieltä harjoitteista ja simulaatiosta -missä niinkö oppii parhaiten- on vähentyny (H2) Paljon on just sitä niinku itsenäistä opiskelua (H3) Kaipaisin enemmän niitä käytännön kädentaitoja (H4) Kaikki opettajat ei tee yhtä laadukkaasti sitä opetusta etänä (H5) Siel koululla ollaan tosi vähän (H9)</i> | Opetus |
| | <i>Ei niinku voida välttämättä hoitaa potilaita silleen kun haluttais ku ei oo aikaa (H1) Harjottelijaa käytettiin työvoimana (H6) Tää on paljon lepposampaa (H7) Jos ois enemmän väkeä töissä, niin parempaa niinkun ohjausta vois saada (H8)</i> | Opiskelijaharjoittelu |
| | <i>No media ruokkii paljon (H1) En tunnista yhtään tätä niinku mediassa olevaa keskustelua (H7)</i> | Media |
| Minkälaisia opiskeluorientaatioita sairaanhoitajaopiskelijoilla on? | <i>Tosi paljon eri etenemismahollisuuksia ja suuntautumisia (H2) Enemmän tulee niinku uramahollisuuksia ja pystyy laajentaa sitä toimenkuvaa (H5)</i> | Uramahdollisuudet |
| | <i>Se just, että sä pääset auttaan ihmisiä (H6) Saa olla auttamassa ja saa olla ihmisten parissa (H8)</i> | Auttaminen |
| Minkälaisia tulevaisuusorientaatioita sairaanhoitajaopiskelijoilla on? | <i>Urasuunnitelmia sen verran, että ei ihan eläkeikään asti (H1) On aina töitä (H2) Mikä sitten on itselle se niinkun mielekkäin työympäristö (H5) Kaikki on tosi sellasia siis mielenkiintosisia polkuja (H7)</i> | Vapaus valita |
| | <i>Oikeasti kokee työn niinku merkityksellisenä (H3) Siinä näkee sen oman työnsä jäljen (H4) Jos pystyy ees joitain auttaa ni sen kokee hirveen tärkeeks (H9)</i> | Työn merkityksellisyys |

Kolmannessa analyysivaiheessa mikrokontekstista irrotettuja merkitysyksiköitä vertaillaan koko aineiston merkitysjoukkoon. Erilaiset analyysin tuotoksena muodostetut merkitysryhmät tai teemat käännetään eli transformoidaan kategorioiksi. Muodostin kategoriat löytämieni yhteneväisyyksien ja eroavaisuuksien perusteella ryhmitellen merkitykset ajatuselementeissä ilmenevien samankaltaisuuksien mukaan omiin luokkiinsa. (Ks. Niikko 2003, 36; Ahonen 1994, 145.) Tutkijan omista konstruktioista syntyvien tai tutkittavien ilmauksista abstrahoidaan muodostuvien kategorioiden tulee olla toisiinsa nähden selkeässä suhteessa niin, etteivät ne limittyä sisällöllisesti toistensa kanssa päällekkäin. Kategorioiden suhde ilmiöön tulee myös olla sellainen, että kukin kategoria kuvaa omanlaistaan erilaista tapaa käsittää ja kokea ilmiö. (Niikko 2003, 36; Marton & Booth 1997, 125.) Oleellista on pitää mielessä, että kukin analyysissä muodostettava kategoria syntyy fenomenografisen suuntauksen mukaisesti aineistosta, ei siis ennalta päätettyjen jakojen mukaan (Niikko 2003, 36; Marton 1988, 155). Analyysin edetessä syntyviä kategorioita voi joutua muokkaamaan useampaan kertaan, mikäli kaikille ilmauksille ei tahdo löytyä sopivaa kategoriaa (Niikko 2003, 36). Keskeistä kategorioiden muodostamisessa ei ole ilmaisujen lukumäärä, vaan se, että muodostettava kategoriakuvaus tuo esiin aineistossa ilmenneiden käsitysten variaation (Marton & Booth 1997, 125). Kolmannessa analyysivaiheessa syntyneistä kategorioista muodostui tutkimukseni alatason kategorioiden joukko (ks. Niikko 2003, 36).

Fenomenografinen analyysi on mahdollista päättää kolmanteen analyysivaiheeseen. Saadut alatason kategoriat on kuitenkin mahdollista vielä käsitysten yleisempää kuvaamista varten yhdistää ylemmän tason kategorioiksi eli kuvauskategorioiksi. (Niikko 2003, 36; Ahonen 1994, 146.) Näin tein omassa tutkimuksessani. Analyysin neljännessä vaiheessa pyrin yhdistämään kategoriat teoreettisten lähtökohtien pohjalta laajemmiksi kuvauskategorioiksi niin, että ne edustavat muodollisia yhteenvetoja kuvauksista sisältäen käsitysten ominaispiirteiden keskeiset merkitykset (ks. Niikko 2003, 36). Kuvauskategoriat kuvaavat ilmiötä yleisemmällä tasolla ja niiden tarkoitus on luoda kollektiivinen kuva kulttuurissa ilmenevistä ajattelutavoista (Marton & Booth 1997, 125). Kuvauskategoriat heijastavat erilaisia kokemustapoja edustavien merkitysten kokonaisvariaatiota (Niikko 2003, 23; Marton & Booth 1997, 125; Järvinen & Järvinen 2004, 84). Muodostetut kuvauskategoriat ovat fenomenografisen tutkimuksen päätulos

(Niikko 2003, 37; Järvinen & Järvinen 2004, 84; Marton 1988, 146). Taulukossa 2 kuvaan tutkimukseni kolmannen ja neljännen analyysivaiheen kulkua eli alatason kategorioiden ja kuvauskategorioiden muodostamisprosessia.

TAULUKKO 2 Esimerkki kategorioiden muodostamisesta teema-alueen ”käsityksiä opiskelemissa harjoitteluympäristössä” sisällä

| Merkitysyksikkö | Alatason kategoria | Kuvauskategoria |
|---|--|------------------------|
| Teoriatiedot Kädentaidot Yhteisöllisyys | Substanssiosaaminen Vuorovaikutusosaaminen | Harjoittelun merkitys |
| Työvoimaresurssit Henkilöstön koulutus Ilmapiiri Asenteet | Opiskelijan rooli Ohjaajan rooli Harjoittelupaikan käytännöt | Harjoitteluympäristö |
| Harjoittelupaikkojen määrä Varausjärjestelmä Jobiili Harjoittelupaikkojen vaativuus | Harjoittelupaikkojen taso Harjoittelupaikkojen saatavuus | Suuntautuneisuus |

Fenomenografiselle analyysille on tyypillistä, että sen vaiheet eivät etene täysin suoraviivaisesti ja kronologisesti, eli että analyysi on luonteeltaan iteratiivista. Omassa tutkimuksessani analyysin iteratiivisuus ilmeni niin, että analyysia tehdessäni palasin välillä aikaisempiin vaiheisiin ja kategorioita hahmotellessani kokeilin erilaisia vaihtoehtoisia tapoja muodostaa alakategorioita ja kuvauskategorioita. Iteratiivisuus näkyy fenomenografisessa analyysissa aineiston jatkuvana uudelleen lajitteluna, ja tutkijan tulisikin varoa analyysin vaiheiden ja syntyneiden kategorioiden liian aikaista sulkemista. Aineistoon palaaminen ja sen uudelleen lukeminen ja lajittelu mahdollistavat tutkijalle aina uudenlaisten oivallusten syntymisen. (ks. Åkerlind ym. 2005, 87, 94; Åkerlind 2005a, 67; Åkerlind 2005b, 120.)

Kuviossa 1 esittelen tutkimukseni kuvauskategorioita kokoavan tulosavaruuden.



KUVIO 1. Sairaanhoidajaopiskelijoiden käsityksiä hoitoalalla opiskelemisesta

Kuvaan edellisessä kuviossa esittämäni tulosavaruuden osa-alueet tarkemmin tulosluvussani (luku 5).

4.5 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen laatua ja luotettavuutta pohditaan perinteisesti arvioimalla sen validiteettia ja reabiliteettia. Määrällisessä tutkimuksessa validiteetilla eli pätevyydellä tarkoitetaan tutkimuksen tai mittarin kykyä kuvata tutkittavaa ilmiötä. Reabiliteetti viittaa mittauksen tarkkuuteen. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2013, 130.) Fenomenografisessa tutkimuksessa validiteettia ja reabiliteettia ei voida tutkimustulosten tilastollisen yleistettävyyden tai toistettavuuden mahdollisuudesta johtuen käyttää laadun arvioinnissa samaan tapaan kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa (Niikko 2003, 40; Ahonen 1994, 130; Uljens 1989,

54). Käsitteitä on kuitenkin mahdollista soveltaa tietyin osin myös laadullisen tutkimuksen arvioimiseen (Aaltio & Puusa 2020, 180). Fenomenografista tutkimusta voidaan pitää validina, mikäli se vastaa siihen, mihin sillä on haluttu etsiä vastaus (Uljens 1989, 52). Fenomenografiassa tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida pohtimalla aineiston ja johtopäätösten validiteettia kahdesta ulottuvuudesta: tutkimuksen aitouden ja relevanssin näkökulmista. Tämä tarkoittaa, että tutkimusaineiston tulee luotettavasti ja aidosti vastata tutkittavien ajatuksia kytkeytyen samalla tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin. (Ahonen 1994, 129–130, 152.) Fenomenografisen tutkimuksen reabiliteettia voidaan arvioida pohtimalla, kuinka tarkasti tulokset heijastavat tutkimusaineistoa (Uljens 1989, 54).

Yleisesti laadullisen tutkimuksen uskottavuus näyttäytyy analyysissa sekä tutkimusprosessin kuvauksessa ja perusteluissa (Aaltio & Puusa 2020, 180). Olen raportissani pyrkinyt tuomaan esiin tutkimuksen toteuttamisen vaiheet läpinäkyvästi, jotta pyrkimykseni tulosten aitoudesta ja relevanssista välittyisi lukijalle. Olen pyrkinyt olemaan uskollinen tutkimusaineistolleni ja pitämään tutkittavien autenttisia ilmaisuja raportissa esillä itselleni ja lukijalle, jolloin aineiston luokitteluprosessia on mahdollista seurata. (ks. Ahonen 1994, 152, 147; Huusko & Paloniemi 2006, 169; Ronkainen ym. 2013, 136.) Vaikka litteroituun aineistoon ei ole mahdollista saada mukaan kaikkia ilmaisun nyansseja, olen tämän tiedostaen pyrkinyt ymmärtämään ilmaisuja tutkijan tarkoittamalla tavalla (ks. Nikander 2011, 433).

Kerätyn aineiston pätevyyttä ja aitoutta arvioitaessa on pohdittava, kuvaako kerätty materiaali sitä todellisuutta, jota sen uskotaan kuvaavan (Ahonen 1994, 130; Uljens 1989, 52). Oleellista on arvioida, kuinka hyvin tutkija on onnistunut vangitsemaan tutkittavien käsitykset. Luotettavan aineiston saadakseen tutkijan on haastattelussa pyrittävä eliminoimaan haastattelutilanteeseen mahdollisesti negatiivisesti vaikuttavat tekijät. (Uljens 1989, 54.) Pysin luomaan kunkin tutkittavan kohdalla sellaisen haastattelutilanteen, josta saattoi välittyä aito kiinnostus kuulla haastateltavan näkemyksiä (ks. Kvale & Brinkmann 2009, 128; Åkerlind 2005b, 115). Pysin myös lisäkysymyksin syventämään ymmärrystäni tutkittavan näkemyksistä (ks. Ahonen 1994, 154). On syytä ymmärtää, että fenomenografinen tutkimus tuottaa aina käsityksiä, jotka ovat laadullisia, subjektiivisesti koettuja, suhteellisia ja kontekstuaalisia (Marton 1988, 146). Martonin fenomenografinen analyysitapa on saanut osakseen kritiikkiä esimerkiksi siitä

syystä, että tutkimusaineistosta nousevat merkitykset irrotetaan alkuperäisestä kontekstistaan (Forster 2013). Fenomenografinen tutkimus ei pyri löytämään absoluuttista totuutta (Niikko 2003, 39; Marton 1988, 146), vaan kuvaamaan ihmisten tutkittavaan ilmiöön kohdistuvaa arki ajattelua (Nummenmaa & Nummenmaa 1998, 66). On hyvä muistaa, että tutkimustulokset heijastelevat aina tietyn yhteisön, tiettyä ajankohtana ja tietyssä kulttuurissa ilmenviä käsityksiä, jolloin voimassa on rajallinen määrä erilaisia ilmiöön kohdistuvien käsitysten tapoja (Huusko & Paloniemi 2006, 170).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa ollaan usein huolissaan tutkijan oman tulkinnan merkityksestä tutkimusprosessiin ja tutkimustulosten syntyyn (Uljens 1989, 52). Olen pyrkinyt aineistonkeruu- ja analyysivaiheessa tiedostamaan, millä keinoin olen voinut oikealla tavalla hyödyntää teoreettista perehtyneisyyttäni tutkimastani ilmiöstä (ks. Ahonen 1994, 154). Fenomenografisen tutkimuksen tulokset ovat kuitenkin lopulta aina tutkijan ymmärtämä ja välittämä tulkinta muiden ihmisten erilaisista tavoista käsittää ilmiö (Marton & Booth 1997, 136). Tutkijan on tutkimusprosessissaan mahdotonta olla täysin neutraali ja asettua työssään ulkopuoliseksi. Tutkijan tekemät valinnat johtavat tutkimusta väistämättä omaan suuntaansa ja tuottavat tutkimustuloksia, jotka vastaavat omanlaistaan todellisuutta. (Pohjola 2003, 61.) Olen tulkinnassani pitänyt mielessäni fenomenografisen tutkimuksen perusajatuksen analyysin aineistolähtöisyydestä ja pyrkinyt välttämään aiempaa tutkimusta ohjaamasta analyysiprosessin suuntaa (ks. Ahonen 1994, 123; Uljens 1989, 53).

Pyrin aineistonkeruu- ja analyysivaiheessa toimimaan tutkimuseettisten ohjeiden mukaisesti. Tutkimukseen osallistumisessa toteutui tutkittavien vapaaehtoisuus osallistua haastatteluun. Haastattelussa pyrin toiminnallisissa valinnoissani ja lähestymistavoissani sensitiivisyyteen ja kohtaamaan tutkimuksessani mukana olevat ihmiset aidosti (ks. Pohjola 2003, 56). Otin tutkittavien anonymiteetin huomioon jo litterointivaiheesta alkaen jättäen teksteistä pois tunnistettavia tietoja, kuten koulutustausta- tai asuinpaikkatietoja. Tutkimusraportistani ei ilmene tutkittavien anonymiteetin vaarantavia seikkoja. (ks. Kvale & Brinkmann, 68–70.)

5 KÄSITYKSIÄ SAIRAANHOITAJAKSI OPISKELEMISESTA

5.1 Tulosten teema-alueet ja opiskelijoiden hoitoalalle hakeutumisen taustoja

Luokittelin analyysin tuloksena aineistoni horisontaalisiksi kuvauskategorioiksi muodostaen neljä teema-alueita: käsityksiä opiskelemisesta kouluympäristössä, käsityksiä opiskelemisesta harjoitteluympäristössä, käsityksiä opiskelemisesta kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössä sekä käsityksiä hoitoalasta käytännön toimintaympäristönä. Horisontaalisessa kuvauskategoriasysteemissä oleellista on, että valitut teemat ovat toisiinsa nähden samanarvoisia. Teemojen väliset erot muodostuvat sisällöllisistä eroavaisuuksista. (Huusko & Paloniemi 2006, 169; Niikko 2003, 38, Uljens 1989, 47.) Alaluvuissa 5.2 – 5.5 avaamani kategoriat kuvaavat sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksissä ilmenevät ulottuvuudet mikrokontekstin tasolla (ks. Niikko 2003, 37). Avaan tulosluvun aluksi tutkittavien hoitotyön opintoihin hakeutumisen taustasyitä, sillä ne kuvaavat heidän opiskelulle antamia alkumotiivi- ja opiskeluorientaatiotekijöitä. Opiskeluorientaatiot sisältävät opiskelijan yksilölliset lähestymistavat ja henkilökohtaiset tyylit suuntautua opiskeluun (Lonka, Olkinuora & Mäkinen 2004).

Sairaanhoitajaopiskelijoiden hoitotyön koulutukseen hakeutumisen taustasyissä nousee esiin erilaisia motivoivia tekijöitä. Vastaukset jakautuivat karkeasti kahteen sen perusteella, painotiko tutkittava opintoihin hakeutumisen syytään sairaanhoitajan ammatin urahyödynnettävyyden eli esimerkiksi työnsaannin, työhyvinvoinnin tai uralla etenemisen tulokulmasta vai korostuiko tutkittavan vastauksessa työn itsessään merkitys eli esimerkiksi kiinnostus auttamista tai ihmisläheistä ja merkitystä antavaa työtä kohtaan.

*Tosi paljon eri etenemismahollisuuksia ja suuntautumisia, ja sitten on aina töitä (H2).
Enemmän tulee niinku uramahdollisuuksia ja just niinkun pystyy laajentaa sitä toimenkuvaa, mitä nyt on jo tehny tai sitten tekemään jotain uutta (H5).*

Oon kiinnostunu auttamaan ihmisiä ja olemaan semmosessa ihmisläheisessä työssä, jossa oikeasti kokee työn niinku merkityksellisenä (H3).

Ku oon kiinnostunu ihmisten hyvinvoinnista, niin terveysala oli ikään ku semmonen aika luonnollinen (H4).

Ehkä se just, että sä pääset auttaan ihmisiä (H6).

On aina itäny taustalla se ihmisten niinku auttaminen - - Lapsuudestaki semmonen että jotenki vetäny puoleensa se ihmisten auttaminen ja hoivaaminen ja sairaalamaailma. (H7.)

Et ei vaan tee niinku jotain vaa et oikeesti siin on niinku semmonen joku tärke merkitys: sä voit antaa jolleki jotain, olla jonku tukena. Semmonen niinku muiden auttaminen oli niinku iso asia, miks se kiinnosti niin paljon. (H9.)

Kaikkien tutkittavien vastauksissa esiintyi kuitenkin jollakin tapaa käsitys sairaanhoitajakoulutuksen monipuolisuudesta, eli sen nähtiin tuovan mahdollisuuden yhdistää nämä kaksi osaluuetta: urasuuntautuneisuus ja auttamissuuntautuneisuus.

Mä tykkään niinku tehdä ihmisten kaa töitä. - - Se on tosi monipuolinen ammatti. (H1.)

Tää olis turva. Eli jos käy niin, että yhteiskunta nyrjähtää -onhan tässä ollu kaikkennköstä, koronaa ja tuota energiakriisiä ja sodan uhkaa-, ni tää ois nii silleen turvallinen ammatti. (H7.)

Korona-aika! - - No sairaanhoitaja vois olla jees, ettei ainakaa mikää kulkutauti enää vie multa työpaikkaa et päinvastoin. - - Mut sitte et se mun motivaatio opiskeluun ois pelkkä raha, ni tota siinä vaihees lukisin itteni vaikka sähköinsinööriks ennemmin. (H8.)

Sairaanhoitajan ammatin monipuolisuus ja kiinnostavuus itsessään esiintyi yhtenä motivaatiotekijänä hoitotyön opintoihin hakeutumisessa. Kaikki haastateltavat näkivät sairaanhoitajatutkinnon mahdollistavan työelämässä valita ja hakeutua oman mielenkiinnon mukaisesti hoitoalan moninaisissa työtehtävissä itseään kiinnostavaan urasuuntaan.

Se on vaan niin moninaista, monipuolista, näkee kaikkea erilaista. Se on niinkö se kaikkein mielenkiintoin siellä. (H2.)

Mihin sitten haluaakaan syventyä tai erikoistua, että vaihtoehtoja riittää (H5).

Tällä alalla sä pystyt niin moneen suuntautuun tavallaan, et mitä sun mielenkiinnon kohteet on ja kehittää ittees. - - Mä voin hakeutua, mihin mä haluan. (H6.)

Sairaanhoitajakoulutus nähtiin myös hyvänä pohjana niin hoitoalan kuin muidenkin alojen jatko-opintoihin hakeutumiseen.

Tää on myös ehkä mulle ollut semmonen potku niinku löytää ura ehkä myös sitte terveystieteilijänä. Tai sitte jos mä päädyn hakemaan valmistumisen jälkeen hoitotieteisiin, ni oon myös pyöritelly sitä opettajan ammatin mahdollisuutta. (H1.)

Kävis sitten sen YAMK:in ja sieltä vaikka pystyis niinkö sitte jatkamaan esimiestasolle, jos näin haluaa. Tai sitten käy lisäkoulutusta, että sitten pystyy suuntautuu ambulanssiin, kättilöksi tai terveydenhoitajaksi, jos siltä tuntuu. (H2.)

Opintojen taustasyissä esiintyi myös muuttuvien työympäristöjen merkitys. Erityisesti yhteiskunnallisten mutta myös globaalien muutosten, esimerkiksi pandemian, sodan tai finanssikriisien aiheuttamien vaikeuksien aikana korostuu työnantajien tarve saada ja pitää työssä työhönsä sitoutuneita työntekijöitä. Työnantajien kyky sitouttaa ja motivoida työntekijä organisaatioonsa vaatii tietoisia toimia vaikuttaa työntekijöiden työssä viihtymiseen: esimerkiksi työn mielekkyyteen ja työhyvinvointiin. (Salanova & Llorens 2014, 117–118.)

Mistä se opiskeluihin motivaatio synty, niin oli se, että oman työpaikan niinkun työympäristö on niin muuttunut, niin se on tavallaan laittanut mut hakeutumaan nyt sitten opiskelemaan lisää uutta (H5).

Vanhasen tutkimuksessa (Vanhanen 2000, 70–72) terveysalan opiskelijoiden opiskeluorientaatiot jakautuivat kolmeen kategoriaan, jotka olivat hoivasuuntautuneisuus, hoitotyön asiantuntijuussuuntautuneisuus ja ansiotyösuuntautuneisuus. Hoivasuuntautuneiden näkemyksissä korostuivat hoivaamisen, välittämisen ja auttamisen halu. Hoivasuuntautuneiden käsitysten mukaan halu tehdä hoitotyötä pohjautui vastuuntuntoon. Hoitotyön asiantuntijuussuuntautuneet taas näkivät hoitotyön merkityksen keskeisenä omassa elämässään ja he olivatkin usein jo opintojensa alkuvaiheessa tietoisia siitä, mille erikoisalalle he aikovat suuntautua. Ansiotyösuuntautuneiden opiskelijoiden valinnat kytkeytyivät heidän elämäntilanteeseensa, mikä näyttäytyi esimerkiksi opiskelupaikan valintana perheen tai läheisen asuinpaikan mukaan. Ansiotyösuuntautuneet kokivat ammatin hankkimisen välineenä muiden elämäntavoitteiden saavuttamiseksi.

Mäkisen ja Nurmen (2003, 167–168) tutkimuksessa terveysalan opiskelijoiden opiskeluorientaatioissa ilmeni eroja eri ammattiin opiskelevien (bioanalyytikko, fysioterapeutti, kättilö, rönt-

genhoitaja, sairaanhoitaja, suuhygienisti, terveydenhoitaja ja toimintaterapeutti) kesken. Esimerkiksi kättilöopiskelijat olivat muita useammin sisällöllisesti kiinnostuneita opinnoistaan sekä saavutusorientoituneimpia. Kättilöopiskelijat olivat myös yhdessä fysioterapeuttiopiskelijoiden kanssa eniten opintoihinsa omistautuneita. Sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijat erottuivat muista terveystieteiden opiskelevista korkeimmilla työn käytännöllisyyden arvostamisen näkemyksillä. Enemmistö kaikista tutkittavista opiskelijoista oli varmoja valitsemansa alan sopivuudesta itselleen, ja ainoastaan pienen osan tutkittavista kerrotaan kokeneen varmuudella olevansa väärällä alalla. Yliopisto-opiskelijoiden orientaatiotutkimuksiin (esim. Mäkinen, Olkinuora & Lonka 2002) verraten Mäkinen ja Nurmi toteavat ammattikorkeakouluopiskelijoiden yleisesti olleen työelämäsuuntautuneempia kuin yliopisto-opiskelijoiden, jotka taas vastaavasti olivat yleisesti opinnoissaan ammattikorkeakouluopiskelijoita suunnitelmallisempia. (Mäkinen & Nurmi 2003, 167–168.) Vermunt ja Vermetten jakoivat vuonna 2004 julkaisemassaan katsauksessa yleisesti korkeakouluopiskelijoiden opiskeluorientaatioita viiteen: henkilökohtainen kiinnostus opiskeltavaan aiheeseen, arvosanojen tai saavutusten tavoittelu, itsensä testaaminen, ammatillinen orientaatio sekä epämääräinen orientaatio, jolla viitataan opiskelijan epävarmuuteen esimerkiksi opinnoistaan, opiskelutaidoistaan tai alavalinnastaan (Vermunt & Vermetten 2004, 366).

Sosiaali- ja terveystieteiden kriisi sekä hoitajapula esiintyivät sairaanhoitajaopiskelijoiden opintojen alkumotiiveja käsittelevissä vastauksissa lähinnä kokemuksina ammattikorkeakouluun helppoksi koetusta sisäänpääsystä. Hoitoalan haasteet heijastelevat opiskelijoiden käsitysten mukaan sairaanhoitajaopintojen pääsykokeisiin vaatimustasoa laskevasti. Koettu vaatimustason lasku näkyi huolena hoitoalan tulevaisuudesta valmistuvien sairaanhoitajien osaamisen näkökulmasta.

Näkyys se hoitajapula sit siinä, et sit sinne otetaan ihan kaikki vaan alalle pyrkivät. Et se oli ehkä vähän harmillista, että näissä samaan aikaan alottaneissakin kollegoissa oli sit sitä niinku että vähän semmost välinpitämättömyyttä: "kun mä en nyt muuta keksiny, niin mä nyt aattelin, ku tääl on pulaa." (H6.)

Aikasemmin just sai taistella siitä paikasta, että pääsee sairaanhoitajakouluun itsensä. Nykyään ei tarvi oikeestaan varmaan ku ilmottautua, että voin tulla. - - Kaikissa yritetään niinku sitä työvoimaa lisätä sillä, että nostetaan opiskelupaikkoja ja lasketaan sitä tasoa - - minkälainen tää yhteiskunta oikeesti on sitten - - vaaditaanko sulta enää niinku mitään. (H3.)

Seuraavissa alaluvuissa tarkastelen tutkimukseni tuloksia sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskelu- ja työskentely-ympäristöihin kohdistuvien käsitysten kautta.

5.2 Käsityksiä opiskelemisesta kouluympäristössä

Sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksissä kouluympäristössä tapahtuvasta opiskelusta esiin nousi kolme pääteemaa: osaaminen ja sen varmistaminen, monimuoto-opiskelun merkitys osaamiseen sekä tuentarve opinnoissa (ks. kuvio 2). Opiskelumotivaatioita tutkittaessa yksilön tilannekohtaisen motivaation taustalla on huomattu olevan monenlaisia tekijöitä. Hyvän opiskelumotivaation syitä voivat olla esimerkiksi tiedon halu, valmistumisen tavoite, kanssaopiskelijoita parempi pärjääminen, vanhemman tai opettajan miellyttäminen tai tarve näyttää itselle, mihin kykenee. Huonon oppimismotivaation taustalla saattavat vaikuttaa aikaisemmat huonot oppimiskokemukset, luottamattomuus omiin kykyihin tai opiskelemisen tavoitteettomuus. (Murtonen 2004, 79.)



KUVIO 2. Sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä opiskelemisesta kouluympäristössä

Osaaminen

Sairaanhoitajaopiskelijoiden pohtiessa sitä, millaisena he kokevat hoitotyön opintonsa, yhdeksi merkittäväksi teemaksi haastatteluissa nousi esiin osaaminen ja sen varmistaminen. Haastateltujen ilmaisuissa esiintyi käsitys sairaanhoitajan työn vaativuudesta ja vastuullisuudesta sekä sairaanhoitajan ammatin moninaisista osaamisvaatimuksista. Opiskelijoiden käsitysten mukaan sairaanhoitajan osaaminen nähtiin muodostuvan ammatillisesta teoreettisesta

asiantuntijuudesta, ammatillisista käytännön kädentaidoista, herkkyysosaamisesta, vastuuntuntoisuudesta sekä tilannetajusta (ks. kuvio 3). Sairaanhoidajan työn nähtiin olevan hyvin käytännönläheistä, jolloin osaamisen yhtenä tärkeimpänä elementtinä vankan teoriaosaamisen rinnalla pidettiin sairaanhoidajan työssä vaadittavia ammatillisia kädentaitoja. Tärkeänä osana sairaanhoidajan työssä nähtiin myös tietynlaisen herkkyyden ja tilannetajun taitoja. Näiden taitojen nähtiin tässä yhteydessä tarkoittavan sairaanhoidajan yleisiä vuorovaikutustaitoja mutta lisäksi myös kykyä ymmärtää esimerkiksi psykiatrisessa hoidossa tai väkivalta- ja muissa rikosepäilytilanteissa vaadittavia toimintamalleja. Kaikkien näiden osaamisen osa-alueiden kokoavana elementtinä opiskelijoiden näkemyksissä näyttäytyi sairaanhoidajan ammatin vastuullisuus. Itsemääräämisteorian mukaan yksilön kokemuksella taidokkuudestaan suhteessa suoritettavaan tehtävään on oleellinen merkitys kyvykkyyden tunteen syntymisessä (Ryan & Deci 2017, 11). Kyvykkyys nähdään laajemmin elämää energisoivana ja arvokkuuden tunnetta luovana psykologisena perustarpeena (Martela 2015, 106).



KUVIO 3. Sairaanhoidajaopiskelijoiden käsityksiä sairaanhoidajan osaamisvaatimuksista

Ammattikorkeakoulun tuottaman asiantuntijuuden voidaan nähdä muodostuvan koulussa ja opiskeluharjoittelussa opittavasta tietopohjasta, ammatillisesta käytännön osaamisesta sekä oppijan tietämyksestä omasta osaamisestaan, oppimistavoistaan ja tavoitteistaan (Vesterinen 2002, 29). Haastateltavien pohtiessa ensiksi sitä, millaista osaamista sairaanhoidajalla tulisi olla, esiin nousi sitten erilaisia käsityksiä siitä, millaista opetusta koulun tulisi tarjota sekä millä tavoin koulun tulisi varmistaa osaaminen, jotta opiskelijoilla olisi koulusta valmistuttuaan työelämässä tarvittavat tiedot ja taidot. Kaikki haastateltavat odottivat sairaanhoidajan ammatillisen asiantuntijuuden kehittymisen perustan, siis sekä teoriaosaamisen että kädentaitojen perusteiden saatavan koulutuksesta. Ammattikorkeakouluille määritellyn asetuksen (Asetus

ammattikorkeakouluopinnoista 1995/256) mukaan ammattikorkeakoulun tulee tarjota opiskelijalle sellaiset laaja-alaiset käytännön perustiedot ja -taidot teoreettisine perusteineen, joita opiskeltavan alan asiantuntijatehtävissä toimiminen edellyttää. Ammatillisen asiantuntijuuden kasvun riskitekijöinä sairaanhoitajaopiskelijat näkivät koulussa olevan esimerkiksi toisinaan liian itsenäisiksi ja opiskelijoiden itsensä vastuulle rakennetut kurssikokonaisuudet.

Opinnot on rakennettu niinku silleen aika opiskelijan vastuulle. - - Paljon on just sitä niinku itsenäistä opiskelua, että ei ihan hirveesti niinku vaadita kuitenkaan sitten sitä osaamista. (H3.)

Tuntuu välillä isolta haasteelta ja vähän negatiiviseltakin se, et kun tiedonhaku on paljon oman itsensä varassa - - niin tulee sellanen olo, et osaako oikeesti tarpeeksi asioita (H5).

Ryhmätyömuotoisilla kursseilla koettiin joskus haasteita yhteisen ajan tai tasaisen työnjaon löytämisen osalta.

Just se, että tehään niinku niin paljon ryhmitöitä ja ei välttämättä tosiaan niinku niitten ihmisten kanssa saa koskaan sovittua yhteisiä aikoja, koska kaikki tekee töitä siinä ohessa. - - Onhan siinä tietyllä tavalla niinkö just etunsa, että pystyy tekemään töitä. (H3.)

Kaikki haastateltavat kokivat opinnoissaan kliinisten kädentaitojen (esimerkiksi lääkehoidon osaaminen, kanylointi, haavanhoito ja niin edelleen) oppimisen erityisen tärkeäksi ja motivoivaksi. Itsensä taidokkaaksi ja osaavaksi kokemisen tiedetään tuottavan hyvän olon tunnetta sekä olevan motivoivaa. Yksi tärkeä itsensä toteuttamisen osa-alue on aikaansaavuus ja tunne siitä, että hallitsee sen, mitä tekee. (Martela 2015, 94–95.) Kaikki haastateltavat kokivat kädentaitojen opetuksen jäävän koulutuksessa liian vähäiselle huomiolle suhteessa sairaanhoitajan työn käytännölliseksi koettuun luonteeseen. Simulaatioharjoituspäiviä koettiin olevan määrällisesti liian vähän. Samoin toteutetuille simulaatiotunneille nähtiin varattaneen usein liian vähän harjoittelumisaikaa. Opiskelijat kokivat näin käytännön osaamisen karttumisen jäävän paljolti harjoittelujaksojen varaan. Haastateltavat toivat esiin sen, että käytännön taitojen opetteleminen harjoittelujaksolla riippuu paljon siitä, mitä harjoittelupaikassa pääsee tekemään tai siitä, millaista opiskelijaohjausta paikassa saa.

Se mitä itse kaipaisin ois tota enemmän niitä käytännön kädentaitoja (H4).

Enemmän ois niinku sitä käytännön ja teorian kohtaamista. Et se käytäntö jää aika vähälle. (H6.)

Motivoi just nää kaikki laboraatiot, simulaatioharjottelut. - - Siel on kyl tosi hienot puitteet ja tosi hienot tilat ja sen takia on ehkä vähän sääli, et siel koululla ollaan tosi vähän. - - Ja sit niissäki on aika usein ollu semmosta ”no niin paljon juttuja et nopeesti pitää nyt käydä läpi”. (H9.)

Hyvin paljon sitten riippuu siitä, että mihin pääset harjotteluun, että mitä opit (H2).

Simsekin ym. tutkimuksen mukaan turkkilaiset kirurgiseen hoitotyöhön suuntautuneet sairaanhoitajaopiskelijat kokivat koulussa karttuneen osaamisen sekä käytännön työssä vaaditun kirurgisen hoitotyön osaamisen välillä olevan ristiriitaisuutta, joka aiheutti opiskelijoille epävarmuutta omasta kliinisestä osaamisesta ja vaikutti näin negatiivisesti opiskelijoiden suhtautumiseen omaa tulevaa ammattiansa kohtaan. Opiskelijat siis kokivat hoitotyön käytännön osaamisvaatimusten ja sairaanhoitajakoulutuksesta saatujen valmiuksien välillä olevan merkityksellinen kuilu. (Simsek, Özmen, Yavuz, Kocan & Cilingir 2023.)

Simulaatiotuntien vähyden tai liian hätäiseksi koetun aikataulutuksen lisäksi omassa aineistossani nousi esiin myös koronapandemia-ajan merkitys simulaatiotuntien käytännön toteutumiseen. Erään haastateltavan käsityksen mukaan korona-aikana simulaatiotunteja olisi hänen koulussaan vähennetty entuudestaan. Yksi haastateltava kertoi kokemuksestaan käytännönharjoittelutuntien toteuttamisesta korona-aikana etäyhteyden välityksellä.

Sieltä harjoitteista ja simulaatiosta -missä niinkö oppii parhaiten- niin niistä on vähentynyt (H2).

Mua harmitti ku silloin oli se korona-aika, tuli, ja se oli niin älytöntä. - - Meillä on vaikka simulaatio, me ei voida tulla koululle, ni sit meil näytettiin vaan videokuvan kautta, että miten opettajat suorittaa jonku hoitotoimenpiteen. (H7.)

Moni opiskelija toi esiin opetuksen laadun merkityksen opiskelumotivaatioon ja opiskeluun orientoitumiseen. Opiskelijat asettivat hoitotyön koulutukselle korkeita odotuksia opettajien asiantuntijuuden sekä opetuksen laadukkaan toteutuksen osalta. Salmisen hoitotyön opettajan osaamista käsittelevässä tutkimuksessa (Salminen 2000) suomalaiset ja englantilaiset tutkimukseen osallistuneet opettajat ja opiskelijat arvioivat tärkeimmäksi hoitotyön opettajan vaatimukseksi suhteet opiskelijoihin ja saksalaiset opettajat ja opiskelijat hoitokompetenssin.

Muina tärkeinä opettajan enemmänkin henkilökohtaisina taitoina näyttäytyvinä vaatimuksina pidettiin esimerkiksi rehellisyyttä, oikeudenmukaisuutta ja joustavuutta. Suomalaiset opettajat näkivät opetustaidot toiseksi tärkeimpinä opettajan vaatimuksina, kun taas opiskelijat vasta vähiten tärkeinä. Kaikissa kolmessa maassa opiskelijat olivat kriittisempiä opettajien toimintaa kohtaan kuin opettajat itse. Suomalaiset opiskelijat olivat kaikista vastaajaryhmistä kriittisimpiä, mutta arvioivat tärkeimmiksi näkemiensä opettajan vaatimusten toteutuvan opetuksessa kuitenkin melko hyvin. Käytännön hoitotyön opettamisen osalta lähes puolet (41 prosenttia) kaikista opiskelijoista kokivat, että opettajat olivat liiaksi vieraantuneet käytännön hoitotyöstä, eivätkä riittävästi hallitse sairaanhoitajan työssä tarvittavia kädentaitoja. Opettajista vastaavaa mieltä oli vain 11 prosenttia vastanneista. (Salminen 2000, 90–92, 96–97.) Omassa tutkimuksessani sairaanhoitajaopiskelijoiden kokemuksissa opetuksen laadusta esiintyi vaihtelevuutta.

Mua motivoi paljon niinku ainakin luennoilla se, että jos opettaja kertoo niinku omakoh-tasia kokemuksia vaikka työelämästä ja se on sellasta se opiskelu, mistä mä tiedän, että mä tuun saamaan hyvät niinku eväät siihen työelämään (H1).

Osa opettajista on sellasia, jotka on niinku tullu vasta kentältä sinne, mutta osa on sem-mosia, jotka ei oo 20 vuoteen tehny kliinistä hoitotyötä, et sit ne vaan opettaa sitä van-hanaikasta tietoa (H3).

Haastateltavilla esiintyi odotuksia myös laadukkaasta etäopetuksesta opetuksen siirryttyä eri-tyisesti koronapandemian myötä yhä enemmän etäyhteyksien varaan. Timosen ja Ruokamon (2022, 87–88) mukaan opiskelijoiden odotukset verkko-opettamisesta ovat yleisesti korkeat. Heidän tutkimuksessaan ilmenee, etteivät opettajat aina osaa hyödyntää verkon mahdolli-suuksia, jotta he voisivat täyttää niitä odotuksia, joita opiskelijoilla on motivoivasta verkko-opiskelusta. (Timonen & Ruokamo 2022, 87–88.) Vastaavanlaisia kokemuksia esiintyi myös omassa aineistossani. Myös Warinowski ym. tuovat esiin korona-aikana yleistyneen etäopis-kelemisen tuomia muutoksia opettajan työn osaamisvaatimukseen ja ammattitaitoon (Warin-owski, Metsäpelto, Heikkilä & Mikkilä-Erdmann 2021, 73).

Kaikki opettajat ei tee yhtä laadukkaasti sitä opetusta etänä, eikä hallitse sitä niinkun etäopettamisen mahdollisuuksia, niin se tavallaan heikentää sitä motivaatiota (H5).

Menty tämmöseen vähän pakolla tietenki tämmöseen muutokseen, että tehään etänä, mutta tavallaan sit se niinku opetusmetodit ei oo ihan pysyny perässä (H3).

Cernelic-Bizjakin ja Dolencin (2022, 8) mukaan slovenialaisilla sairaanhoitajaopiskelijoilla oli covid-pandemian aikaan yleisesti hyvä kokemus etäopiskelusta: käytetyistä oppisisällöistä, opetuksesta ja kommunikaation toteutumisesta. Heidän tutkimuksensa mukaan sairaanhoitajaopiskelijoiden tyytyväisyydellä verkko-opiskelusta oli positiivinen merkitys opiskelijoiden ammatilliseen sitoutumiseen, millä nähtiin olevan suuri painoarvo erityisesti covid-pandemian kaltaisten terveyteen liittyvien kriisien aikana tulevan hoitoalan työvoiman takaamiseksi. Hoitotyön opiskelijoilla oli yleisesti myönteinen asenne alaansa ja tulevaisuuden työtänsä kohtaan, vaikka he kokivat työturvallisuuteen liittyviä huolia covid-pandemian alkaessa. Etäopiskelu ei horjuttanut koettua hyvää opiskelumotivaatiota. Cernelic-Bizjak ja Dolenc toteavat, että yksi mahdollinen selitys ammatillisen sitoutumisen järkkymättömyyteen voi liittyä hoitoalan opiskelijoilla usein ilmenevään vahvaan hyvän tekemisen ja auttamisen haluun. (Cernelic-Bizjak & Dolenc 2022, 8.)

Motivoitunutta oppijaa voidaan luonnehtia innostuneeksi ja jopa intohimoiseksi kiinnostamaansa aihetta kohtaan. Ihminen voi olla tunnetilaltaan innostunut ilman toiminnan kohdetta, mutta motivaatio on aina toiminnan kohteeseen sidottua. Motivaatio ohjaa ihmisen kokemusta ja tulkintaa oppimistilanteesta ja auttaa oppijaa suhtautumaan opittavaan asiaan. (Lonka 2015, 167–168.) Monien tutkimusten pohjalta tiedetään, että oikealla tavalla autonomiseen opiskelemiseen kannustava opettaja pystyy toiminnallaan kasvattamaan opiskelijan sisäistä motivaatiota herättämällä opiskelijan uteliaisuuden ja halun kohdata oppimisen haasteet (Ryan & Deci 2000b 59). Kun haaste on oppijan taitotasoon nähden sopiva, oppijan on mahdollista päästä opiskelemisessa jopa flow-tilaan. Mikäli haaste koetaan omiin taitoihin nähden liian pieneksi, ihminen usein tylsistyy. Yleisesti motivaation määrän tiedetään olevan parhaimmillaan silloin, kun tehtävä koetaan sopivan haastavaksi. (Martela 2015, 96.) Osa opiskelijoista kertoi opintojen sisältävän jonkin verran epämotivoivaa opetusta.

*Jonkin verran on sellasia opintoja, mitkä tota vois kyllä niinku tiivistää. Et tuntuu, että jahkataan aivan tolkuttoman paljon semmosia niinku itsestäänselviä asioita. (H4.)
Ihan niinku rehellisiä kalvosulkeisia välillä ja että ”tehkää muistiinpanot, mitä teitä kiinnostaa”. - - Niinku mietin, et mitä tommoseta niinku oppi, niin käytännössä niinku joo, oppi kirjoittamaan. (H3.)*

Kuten teoriaosassani nostin esiin, Elliotin ja Harackiewiczin mukaan oppimisorientaatio edustaa sisäisen motivaation tasoa, jossa oppiminen ja itsensä kehittäminen nähdään itseisarvoisina oppimismotivaatiota tuottavina tekijöinä. Oppimiseen orientoitunut ihminen näkee haastavissakin oppimistehtävissä positiivisen mahdollisuuden oppia uutta ja kehittää sitä kautta itseään. (Elliot & Church 1997, 218.) Itsensä kehittäminen ja taitojen lisääntyminen itsessään lisäävät yleisesti motivaatiota ja mielihyvän kokemista (Martela 2015, 95). Haastateltavien kokemuksissa opintojen vastaamisesta omiin odotuksiin tai omaan motivaatiotasoon esiintyi vaihtelevuutta. Kaikkien haastateltavien näkemyksissä esiintyi joitakin sairaanhoitajakoulutuksessa epämotivoivaksi koettuja tekijöitä. Joillekin opintojen epämotivoivuus saattoi näkyä jopa voimakkaana opiskelumotivaatiota laskevana tekijänä. Osa näki opintonsa kokonaisuudessaan ainoastaan motivoivina.

Itsensä kehittämistähän se myös on. - - Se niinku, että miten minä kasvan myös itse ihmisenä tietyllä tavalla näiden opintojen myötä – et näkemystä siihen omaan kaikkeen tekemiseen. - - Ei siinä oikeestaan oo sellasta, mikä niinku mua ei motivois - aina täysillä mukana tässä hommassa ollu. (H8.)

Jotenkin aattelen, että jos mä oisin nyt opintojen alkuvaiheessa, ni ei mulla ois niinku mitään mielenkiintoa jatkaa näitä loppuun. En ois jatkanu, jos ois niinku tienny, että mikälaista se on. (H3.)

Laadukkaan opetuksen toteutumisen ja osaamisen varmistamisen nähtiin sairaanhoitajaopiskelijoiden käsitysten mukaan olevan henkilökohtaisesti koetun opiskelemisen motivoivuuden ja mielekkyyden lisäksi erityisen merkityksellinen hoitotyön tulevien ammattilaisten ammatillisen osaamisen varmistamiseksi.

Meillä pitää olla hirveen laaja osaaminen - - suuntaudut sä sitte somaattisille puolelle tai psykiatriselle puolelle (H1).

Sairaanhoitajan työ on on tosi vaativaa - - et sairaanhoitajalla on tosi iso vastuu (H5). Sen huomaa, että ei varmaan oikeesti opettajatkaan ihan hirveästi oo sitä miettiny, koska se taso on noin surkea ja siis laatu huonoa, et ne ei oikeesti oo miettiny, että mitä niinku tämäkin vähä, mitä meitä opiskelee, niin kannattas niinku kouluttaa kuitenkin niinku laadukkaiksi, koska tuota jos siis koko ajan hoitajapula lisääntyy ja laatu koko ajan heikkenee, niin on se aikamoista. Et mitä sitten, kun niinku muutaman kymmenen vuoden päästä niinku siis tän hetken tämmöset niinku kokeneet työntekijät eläköityy, että

minkälainen on se niinku hoitoalan taso. - - Jo valmiit tai valmistumassa olevat opiskelijat, niin ei se niitten niinku tietotaso oo ihan hirveän korkealla - - kun ei vaadita niinku opinnoissa ihan hirveästi. (H3.)

Luulin, että ehkä viel enemmän vaikka tenteissä, että vaadittais vähän enemmän mitä tällä hetkellä ehkä saatetaan vaatia (H9).

Stenströmin ym. tutkimuksen (2004, 121–122) mukaan ammattikorkeakoulusta valmistuneiden arviot koulun antamista työelämävalmiuksista näyttäytyivät yleisesti alasta riippumatta (kauppa ja hallinto, tekniikka ja liikenne sekä sosiaali- ja terveysala) kriittisinä. Positiiviseksi arvioitiin keskimääräisesti ainoastaan jatko-opintovalmiuksien kehittämisen osa-alue, mutta muut työelämävalmiuksien osa-alueet arvioitiin negatiivisiksi, eli tutkimukseen osallistuneet eivät kokeneet saaneensa koulutuksesta tarvittavia valmiuksia työssä menestymisen edellyttämiseksi. Sosiaali- ja terveysalan tutkinnon suorittaneet arvioivat koulun tarjonnan hyvien jatko-opintovalmiuksien ohella hyvät eväät teoreettisen ajattelun kehittymiselle, mutta heidän arvionsa esimerkiksi käytännön ammattitaitovalmiuksista, johtamis- ja organisointivalmiuksista, epävarmuuden sietokykyvalmiuksista tai sopeutumiskyvyn, ajankäytön hallinnan sekä oman työn arvioimisen ja kehittämisen valmiuksista olivat negatiivisia. (Stenström ym. 2004, 121–122.)

Monimuoto-opiskelu

Jokaisen haastateltavan opintoihin kuului jossakin määrin monimuoto-opiskelua. Opintojen monimuotoisuuden nähtiin yleisesti mahdollistavan vapauden toteuttaa opintonsa joustavasti omien tarpeiden ja elämäntilanteen mukaisesti.

Mulle sopii ihan loistavasti tää monimuoto-opiskelu - - että mä voin käydä töissä ja sitten se mahdollistaa niinkun perhe-elämään keskittymisen tässä niinku opintojen ohella (H5). Se oma opiskeluympäristö, et sit ku sai tehtyy sen semmoseks mukavaks, ni olihan se kivempi. Mä tykkäsin siitä, toisille se ei sovi. Sit se, et mul oli kahtaki moduulia päällekkäin. (H6.)

Mäenpään sairaanhoitajaopiskelijoiden opintojen aikaista motivaation säätelyä käsittelevän tutkimuksen mukaan keskeisimpiä opiskelua tukevia motivaation itsesäätelykeinoja erityisesti

monimuoto-opiskelussa olivat oppimisympäristön ja tehokkuuden säätely, tavoitesuuntautuneisuus, itsensä ja tunteidensa vakuuttelu, opintojen arvottaminen sekä mielenkiinnon ylläpitäminen. Tämänkaltaisten itsesäätelystrategioiden taustalla vaikuttavat Mäenpään mukaan monet henkilökohtaiset mutta myös tilannesidonnaiset tekijät, joilla yhdessä on merkitystä opiskelijan kokemaan hyvinvointiin ja menestymiseen. (Mäenpää 2021, 84–89.) Brachtlin ym. mukaan erityisesti covid-pandemian jälkeen yleistyneen etäopiskelun myötä muuttuneilla opiskeluympäristöillä on merkitystä korkeakouluopiskelijoiden kokemaan opiskelumotivaatioon, stressiin ja hyvinvointiin. Tässä tutkimuksessa itävaltalaisille korkeakouluopiskelijoille ja akateemisen täydennyskoulutuksen opiskelijoille tehdyn kyselyn mukaan oppimisympäristön, esimerkiksi kotiopiskeluympäristön, laadulla on merkittävä yhteys opinnoissa koettuun hyvinvointiin tai stressiin. Täydennyskoulutusopiskelijat, opiskellessaan päätoimisia korkeakouluopiskelijoita useammin töiden tai perheenhoidon ohella, kokivat kotiopiskelemisen perinteisempiin oppimisympäristöihin tottuneita korkeakouluopiskelijoita luontevampana ja vähemmän kuormittavana. (Brachtl ym. 2023, 17–19.)

Haastattelemani opiskelijat arvioivat monimuoto-opintojen toisaalta hidastavan tai haittaavan opiskelijoiden keskinäistä ryhmäytymistä ja altistavan näin syrjäytymisvaaralle ja yksinäisyyden kokemiselle. Ehkäisykeinona yksinäisyydelle osassa kouluissa opiskelijat olivat tietoisesti panostaneet yhdessä tekemiseen. THL:n KOTT 2021 -tutkimuksen mukaan korkeakouluopiskelijoista joka neljäs nainen ja joka kolmas mies koki, ettei tunne kuuluvansa yhteenkään opiskelijaryhmään. 25 vuotta täyttäneiden opiskelijoiden kokemus joukkoon kuulumattomuudesta oli lähes kaksinkertainen heitä nuorempiin opiskelijoihin verrattuna. (Parikka, Holm, Ikonen, Koskela, Kilpeläinen, Lundqvist 2021.)

Aika paljon niinku joka kurssilla on niinku ryhmätöitä, niin tota en mä niinku välttämättä ees oo koskaan nähny niitä ihmisiä, kenen kanssa mä teen ryhmätöitä (H3).

Opinnoissa on iso riski olla sillai syrjäytynyt ja jäädä vähän niinkun yksinään puurtamaan. Meillä on porukka, ollaan tavallaan ryhmäytytty - - mutta on tässä varmasti riski - että en yhtään ihmettele, jos joku kokee, että tää on pelkkää yksinäistä puurtamista. (H5.)

Ohjatun lähiopetuksen sekä omaehtoisen yhdessä tekemisen nähtiin opiskelijoiden käsitysten mukaan yleisesti lisäävän opiskeluun ryhtymisen mielekkyyttä, tehtäviin tarttumista ja opiskeluun keskittymistä. Moni erityisesti sosiaalisen ympäristön merkitykseen keskittyvä tutkimus on osoittanut, että oppiminen on luonnostaan sosiaalista toimintaa, johon vaikuttavat oppimisympäristöt, opettajat ja kanssaoppijat (Wigfield ym. 2012, 463). Perustarveteorian eli BPNT:n mukaan yhteisöllisyyden tarpeen täyttyminen sisäisen motivaation syntymisen ja vahvan tekemiseen sitoutumisen edellytyksenä ei ole yhtä merkityksellinen kuin kyvykkyyden ja autonomisuuden tarpeen. Itsenäinen suorittaminen voi itsessäänkin olla sisäisesti motivoivaa. (Ryan & Deci 2000a, 71; Deci & Ryan 2000, 235.) Autonomian ja pystyvyyden tarpeiden ollessa ristiriidassa yhteenkuuluvuuden tarpeen kanssa on mahdollista, että oman suorituksen tärkeys ajaa ryhmän edun edelle. Halu tuntea samaan aikaan olevansa itsenäinen sekä ryhmään kuuluva luo ristiriitaisuutta, joka kuitenkin on luonnollinen osa lähes kaikkien elämää. (Lonka 2015, 169.) Omassa tutkimuksessani haastateltavat yhdistivät sosiaalisen ympäristön merkityksen opiskelussa toisaalta yhteisöllisyyden tuomaan motivaation lisääntymiseen ja ylläpitämiseen, mutta näkemyksiä esiintyi myös siitä, että kaikki opiskelijat eivät yhteisöllisyyttä opiskeluissaan kaipaa.

Melkein kaikki on sillai ihan lähinä että etänä ei o paljo mitään. Toi on mulle parempi että on ihan lähipäivii: ku asiat on lähinä ni on pakko lähtee koululle ja sit et jos kotona on etäpäivii niin ni ei siihen keskity ehkä sillälaila samallaila. (H8.)

Meil on puolet luokasta ollu semmosii, et on hirveesti nähny vaivaa, et nähään ja jos on ollu ryhmätyö, ni menty koululle tekee eikä olla niinku etänä tehty (H9).

Moision hoitotyön aikuisopiskelijoita käsittelevässä tutkimuksessa opiskelijat näkivät itseohjautuvuuden tärkeänä opiskelemisen sekä myöhemmän tulevan työelämäosaamisen elementtinä. Hänen tutkimukseensa osallistui sairaanhoitajaopiskelijoita ongelmaperustaisen opiskelumuodon ryhmästä sekä monimuotokoulutuksesta. Ongelmaperustaisessa opiskelijaryhmässä olleet sairaanhoitajaopiskelijat näkivät oppimisen rakentuvan ryhmässä jaetun tiedon pohjalta, yhdessä oppien ja vastuuta jakaen. Monimuotoisesti opiskelleiden näkemyksissä ei ilmennyt samansuuntaisia yhteisen tiedonrakentamisen elementtejä, vaan he kokivat ryhmän roolin lähinnä avun ja tuen tarjoajana yksittäisten tehtävien suorittamisessa. Ongelmaperustaisessa ryhmässä opiskelleet kokivat itsearviointi- ja ongelmanratkaisutaitojensa kehit-

tyneen koulutuksessa. Itsenäisessä opiskelussa itseohjautuvuus tai itsearviointitaidot sen sijaan kehittyivät Moision mukaan sattumanvaraisesti, opiskelijan itsensä asettamien kriteerien mukaisesti, ja saattoivat näin jäädä vaillinaisiksi ilman koulusta saatua opetuksellista tukea. (Moisio 2006, 123–124, 131–132.)

Parpalan ym. mukaan erilaisilla opiskelijaprofiileilla on yhteys opiskelijan kokemukseen etä-opiskelusta. Esimerkiksi opiskelijat, joilla on hankaluuksia tiedon kokonaisuuksien, ajan tai erilaisten opiskelemistapojen hallinnassa vaativat etäopetustilanteissa erityistä huomiota ja tukea (Parpala, Katajavuori, Haarala-Muhonen & Asikainen 2021, 6). Oman ajankäytön, oppimistaitojen ja verkko-opiskelutaitojen merkitys opiskelun sujumuuteen ja motivaatioon nousevat tärkeiksi teemoiksi eri opiskelijaprofiileissa myös Timosen ja Ruokamon tutkimuksessa (Timonen & Ruokamo 2022, 85).

Tuentarve

Muutamalla haastateltavalla oli kokemuksia sairaanhoitajaopintojen kuormittavuudesta. Osa opiskelijoista oli itse kokenut opintojen toisinaan olleen kuormittavia tai he olivat nähneet opiskelukavereidensa kuormittuneen opinnoissa. Osalle haastateltavista opinnot eivät olleet näyttäytyneet lainkaan kuormittavina. THL:n KOTT 2021 -tutkimuksen mukaan joka kolmas tutkituista korkeakouluopiskelijoista oli psyykkisesti kuormittunut (Parikka ym. 2021). Tuomen ja Äimälän vuonna 2010 julkaisemassa tutkimuksessa terveysalan opiskelijat kokivat opintonsa pääsääntöisesti leppoisiksi ja vain vähäisessä määrin vaativina. Tuomen ja Äimälän tutkimukseen osallistuneet opiskelijat opiskelivat ongelmaperustaiseen oppimiseen nojaavan opetussuunnitelman mukaisesti. (Tuomi & Äimälä 2010, 21, 24.)

Kyllähän niihin (opintoihin) paljon aikaa kuluu. Toisaalta se on semmost mukavaa rutinaa, et aiheet silleen ihan kiinnostavia. (H4.)

On paljon opiskelijoita, kenellä ei oo motivaatiota tai kokee jotenki, että tää koulu on hyvin niinku henkisesti vaikka raskasta tai sillee, että niinku harjottelut esim. syö tosi monelta paljon niinku voimia. - - Aika paljon sillee kavereitten kaa keskustellaa niinku aiheista - - mutta aika negatiiviseen sävyyn yleensä. - - Keskusteluaiheet pyörii siinä, että kuinka huono tää ala on, vaikka moni tykkäis, mutta sitte huomaa, että on ehkä opintojen aikana jo saattanu palaa loppuun tai on palamassa loppuun. (H1.)

Aika monet jättää opiskelut kesken viimeistään ensimmäisen harjottelun jälkeen, ku huomaa, että ei se niin ruusuista ookaan (H2).

Vertaamalla tilastoja sairaanhoitajakoulutuksen läpäisystä esimerkiksi vuosien 2018–2022 välisenä aikana voidaan nähdä, että läpäisyssä on tapahtunut viime vuosina notkahdus. Esimerkiksi vuonna 2018 sairaanhoitajatutkinnon suorittaneiden läpäisyprosentti oli 77,4 prosenttia (3507 valmistunutta opiskelijaa) ja vuonna 2022 70,1 prosenttia (2901 valmistunutta opiskelijaa). (Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen.) Osan haastattelemistani opiskelijoista näkemyksissä ilmeni toive saada opintoihinsa tukea koulusta. Tuentarvetta koettiin opintojen suorittamisessa, toisaalta kuormittumisen vuoksi. Kokemuksissa koulusta saadusta tuesta näkyi variaatiota opiskelijoiden kesken.

*Kaipais semmosta enemmän sitä niinku opettajan kans vielä läpikäymistä (H9).
Kyllähän sen niinku huomaa tossa opinnoissa, et kun opiskeli nopeesti ja tosi intensiivisesti - - ja sijaisuutta tein, niin - - mä olin ihan loppu. Täytyy sanoa, että oli aika mahtava meidän ohjaava opettaja, et - - hän anto tosi paljon. (H6.)*

Opinnoissa ilmenneeseen tuentarpeeseen oli haastateltavien näkemysten mukaan monesti mahdollista hakea ja saada apua myös vertaisopiskelijoilta.

*Kun pystytään jakamaan yhdessä, niin se on tosi tärkeä (H5).
Et tosiaan se oli aika raskasta, et kyl niinku tuntu, että välillä yönät jäi tosi vähiin, et sitä yritit kahlata kaiken sieltä läpi. - - Sain sitä tsemppiä eteenpäin, niin oli se semmonen - - meil oli niin hyvä porukka. - - Me tsemppattiin toinen toisiamme. (H6.)*

Opintoihin liittyvää tuentarvetta esiintyi yleisesti, mutta sitä aiheutti opiskelijoiden näkemysten mukaan osaltaan myös sote-alan kriisi. Opiskelijoiden kokemuksissa kriisi näkyi yleisenä hoitoalaan kohdistuvana hämmennyksenä sekä oman opiskelumotivaation pohdintoina. Moni opiskelija oli itse kokenut tai hänen opiskelijayhteisössään oli koettu tarvetta keskustella koulussa sote-alan kriisistä. Koulun rooli tuentarjoajana sote-kriisin keskusteluissa näyttäytyi haastateltavien kokemuksissa vetäytyvänä ja etäisenä.

Mä oon ymmärtäny, et opettajat ei saa ihan hirveesti ottaa niinku kantaa noihin asioihin. Meidän tutor-opettaja ainaki kerran sano ihan suoraan, että hän ei ihan hirveesti niinku

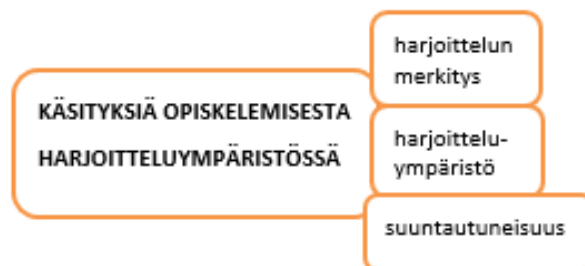
saa. - - Että ymmärrystä saa ja jos on harjottelussa joku huono kokemus ollu tai näin niin toki ne asiat niinkun puidaan läpi. - - Tosi pintapuolista, että opettaja nyökkäilee ja on sillee että ”ymmärrän”, mutta ei tuo kuitenkaan sitä omaa kantaansa. (H1.)

Ei oo kyl silleen otettu puheeksi, että miten vaikka vastavalmistuneena sitte pitäis siellä pärjätä, kun olosuhteet ei oo niin hyvät, ku ehkä jossaki vaiheessa on ollu. - - Ja sitte jää just eläkkeelle paljon ihmisiä, joilla on vuosien kokemukset, niin. Ja sit jos nähdään, että lisätään opiskelupaikkoja ja näin ja kauheella vauhdil vaan lisää niinku yritetään kouluttaa, mut meidänki luokalta on siis yli puolet jättänyt kesken tän. (H9.)

Koska opiskelija rakentaa opintojensa aikana suhteensa työelämään, työelämäorientaation tukeminen tulisi Penttisen ym. mukaan sisällyttää tiiviiksi osaksi opintoja, eikä opintoja tulisi nähdä työelämästä erillisinä. Työelämäorientaatiolla ei tarkoiteta erillistä opintojen osaa sinänsä, vaan laajemmassa merkityksessään se pitää sisällään työhön orientoivat asenteet, tiedot, taidot ja valmiudet. Työelämäorientaatio kytkeytyy suoraan opiskelumotivaatioon. Penttisen ym. mukaan korkeakouluopiskelijan työelämäorientaation vahvistamisella on laajemmin merkitystä myös yksilön koko elämään ja hyvinvointiin. (Penttinen ym. 2011, 100, 102, 108.)

5.3 Käsitteitä opiskelemisesta harjoitteluympäristössä

Jaottelin sairaanhoitajaopiskelijoiden käsitykset opiskelemisesta harjoitteluympäristössä kolmeen teemaan, jotka olivat: opiskelijaharjoittelun yleinen merkitys, harjoitteluympäristö sekä opiskelijan suuntautuneisuus (ks. kuvio 4).



KUVIO 4. Sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä opiskelemisesta harjoitteluympäristössä

Harjoittelun merkitys

Kaikki haastateltavat kokivat opiskelijaharjoittelun merkityksen erityisen tärkeäksi hoitotyön ammatillisen osaamisen kehittämisessä sekä suunniteltaessa omaa tulevaisuuden työelämää (vrt. Savickas 2005). Ihmisiä yleisesti motivoi mahdollisuus kehittää itseään ja oppia uusia taitoja. SDT:n näkökulmasta oppiminen ja kehittyminen ylipäättään ovat keskeisessä asemassa kyvykkyyden kokemisessa. Oivallus omien taitojen kehittämisestä synnyttää usein myös mielihyvää. (Martela 2015, 95.) Tämänkaltainen mielihyvän kokemus nousi esiin myös omasta aineistostani.

Just se et ku huomaa, että kehittyy vaik harjotteluissa just jossain niinku kliinisessä toimenpiteessä, niin se on hieno huomata, et miten se sit vaan tekemällä siit kehittyy (H9). Konkareilta oppii todella paljon, kun vaan niinkö kuuntelee ja on avoin sille oppimiselle (H2).

Opiskelijaharjoittelun merkitystä pidettiin opiskelijoiden mukaan sairaanhoitajaopinnoissa arvossaan, mutta sen vaatiman työmäärän nähtiin olevan suhteellisen suuri. Harjoittelu näyttäytyi monen haastateltavan kokemuksissa paljon opiskelijan aikaa ja resursseja vievänä osana opintoja.

Ku on harjotteluita, ni mä koen, että ne tavallaan ku se on niinku kokoajanen työ, vaikkei siitä palkkaa saakaan, ni kuormittaa sitte sen verran, että - - ei siinä oo kyllä energiaa lähteä sitte ihan hirveesti keikkaa esim. tekemään (H1).

Sun pitäis niinku 5 viikossa tehdä 175 tuntia harjottelua ja käyä töissä samaan aikaan. - - Kyllähän se niinku syö hyvinkin paljon. - - Harkoista ei makseta mitään. (H2.)

Tät harjotteluu on tosi paljon must nyt – onkohan nyt vähän liikaakin täs niinku sairaanhoitajatutkinnossa. Että tää on niinku iso este myös, että pystys nopeemmin valmistumaankin. (H5.)

Opiskeluhyvinvoinnin käsitettä voi tarkastella osana työtyytyväisyysteorioiden käsitteitä, kuten Tuomi ja Äimälä tekevät todetessaan opiskelun olevan opiskelijan työtä ja nähdessään opilaitoksen olevan opiskelijan työpaikka (Tuomi & Äimälä 2011, 196).

Harjoitteluympäristö

Sairaanhoitajaopiskelijoiden käsitykset harjoitteluympäristön merkityksestä osaamisen kehittymiseen ja opiskelumotivaatioon esiintyivät kahdessa ulottuvuudessa: kokemuksina saadusta opiskelijaohjauksesta sekä kokemuksina harjoittelupaikkojen työskentelyilmapiiristä ja opiskelijamyönteisyydestä. Van den Boogaardin ym. (2019, 130) mukaan Hollannissa, jossa myös on kärsitty jonkinlaisesta hoitajapulasta, sairaanhoitajaopiskelijoiden työelämäsuuntautuminen, asenteet omaa ammattiaan kohtaan sekä koulun rooli niiden muotoutumisessa ja tukemisessa ovat merkittävässä asemassa opiskelijoiden opintoihinsa sitoutumiseen sekä laajemmin alan työllistymisen kannalta. Nämä tutkijat näkevät kliinisellä harjoittelulla ja siellä tarjottavalla asianmukaisella ohjauksella olevan olennainen merkitys opiskelijan asenteisiin hoitoalaa kohtaan. (Van den Boogaard, Roodbol, Poslawsky & ten Hoeve 2019, 130.)

Opiskelijoiden kokemuksia saamastaan opiskelijaohjauksesta

Opiskelijoiden kokemukset saamastaan käytännön ohjauksesta harjoittelujaksolla vaihtelivat harjoittelupaikan, henkilöstön ja työvoimaresurssien mukaan. Hoitajapula näkyi opiskelijoiden ohjaukokemuksissa pääosin kahdella tapaa: harjoittelupaikassa ei resurssipulan vuoksi ollut riittävästi opiskelijaohjaukseen koulutettua henkilöstöä tai resurssipula vaikutti työmäärään niin, ettei ohjaukselle jäänyt tarpeeksi aikaa. Sote-sopimuksessa sovittu määräys siitä, että työnantajan tulee varmistaa työpaikkaohjaukseen käytettävän työajan riittävyys sekä työpaikkaohjaajan osaaminen ohjaustehtävässä (ks. Tehy 2023c) ei haastateltavien kokemusten mukaan kaikissa harjoittelupaikoissa siis toteutunut. Henkilöstön resursointihaasteet ovat korostuneet erityisesti sote-alan kriisin aikana (Tehy 2023b). Sairaalaorganisaation henkilöstön uudelleenjärjestely on yleisestikin vaativa prosessi ja sitä on vaikea toteuttaa ilman haitallisia vaikutuksia työnteon kokonaisuuteen (Rankinen, Suominen, Kuokkanen, Kukkurainen & Doran 2009, 404). Sairaanhoitajaopiskelijat kokivat joutuneensa monessa harjoittelupaikassa työskentelemään osana työvoimaa.

Vähän, että miten sulla sattuu ohjaajien kanssa niinkö kemiaat kohtaamaan, miten niinku ohjaajaa kiinnostaa ohjaaminen ja sitten miten osastolla on resursseja (H2).

Opiskelijan ei anneta olla opiskelija - - et jos ei osaa yhtään omia puolia pitää, niin niinkö otetaan siis ylimääräisiksi käsipariksi – ilmasta työvoimaa (H3).

Helposti sitä harjoittelijaa käytettiin työvoimana, et se ei välttämättä saanu sitä sellasta oppia. Tää ”vastuuta ottamalla opit” -malli osassa harjoittelupaikoissa: ”tos on teille noi, menkää sinne, hoitakaa”, vähän niinku sillain. (H6.)

Monesti opiskelijat on lisäkädet. Nopeesti käydään läpi, perehdytetään siihen tietyl taval työhön ja sit se on sillee et ”eiku vaa onnee”. Et jos ois enemmän väkee töissä, niin parempaa niinkun ohjausta vois saada. (H8.)

Välillä ei oo pystytty ohjaamaan, vaan sä oot siellä, teet jotain perushoitoa, koska nyt pitää vaan saada nää hommat tehty - - vaiks sen opiskelijan pitäs olla aina se ns. ylimääräinen. - - Aina ei pystytä keskittyy siihen, et mitä kaikkee sä opit ja mitä kaikkee sä pääset niinku kokeilee ja niinku tekemään. Että voi olla sillee, että ”no nyt on vähän kiire”. (H9.)

Toisaalta esiin nousi myös kokemus siitä, ettei opiskelijaohjausta aina saanut, vaikkei kiire olisikaan työssä näkynyt.

Ne piti koko ajan kahvitaukoja! - - Ne vakityypit teetti opiskelijoilla paljon töitä. Sit ne itte istu siellä niinku ”kirjaamassa”. Mä toivon, et joskus joudun oikeen semmoseen hektiseen ja työntäyteiseen työnkuvaan sitte toivottavasti, koska mul on ihan hassu kokemus tästä. (H7.)

Opiskelijoilla oli harjoittelujaksoilta kuitenkin myös hyviä ohjauskokemuksia, vaikka resurssien vähyys ja kiire olisikin muutoin harjoittelupaikassa näkynyt.

Kyllä mä koen, että mulla sillee oli kuitenkin ohjausta siellä (H1).

Oon sitten nähny tosi semmosia hyviäkin paikkoja, joissa kannustetaan, on paljon erilaisia koulutuksia, opiskelijat otetaan vastaan silleen, että ”hei jes ihanaa, opiskelija” (H2).

Opiskelijaohjauksen merkitys kytkeytyy palautteen saamiseen. Kokemus itsensä tuntemisesta kyvykkääksi edellyttää tekemisen arviointia. Saadulla palautteella on siis kyvykkyyden tunteen kasvamisessa suuri merkitys. On tärkeää huomioida, että toiminnan palaute ei ole ainoastaan sanoja, vaan laajemmin kaikkia niitä signaaleja, joita ympärillämme tarkkailemme ja havaitsemme. (Martela 2015, 98.) Positiivinen palaute lisää sisäistä motivaatiota erityisesti silloin, kun se on kytköksissä yksilön omaan kokemukseen kyvykkyydestään ja autonomisuudestaan (Ryan & Deci 2000b, 59). Omat saavutukset ja niistä syntyneet tunteet ohjaavat tulevien ta-

voitteiden asettamista (Lonka 2015, 168). Decin ja Ryanin mukaan optimaalinen haaste ja toiminnasta saatu positiivinen palaute lisäävät sisäistä motivaatiota edistämällä koettua osaamista. Toisaalta palkitsemisella on heidän mukaansa taipumus vähentää sisäistä motivaatiota, mikäli yksilö ei toiminnassaan koe samaan aikaan olevansa autonominen. (Deci & Moller 2005.)

Opiskelijoiden kokemuksia työilmapiiristä harjoitteluympäristöissä

Ihmiset ovat taipuvaisia sisäistämään sosiaalisissa ympäristöissä havaitsemiaan käyttäytymismalleja ja arvoja, jotta he tunsivat kuuluvansa ympäristöön ja kokisivat olevansa ympäristönsään päteviä ja autonomisia (Deci & Moller 2005). Kognitiivisen arviointiteorian eli CET:n mukaan ympäristöllä on suora yhteys yksilön kokemaan sisäiseen motivaatioon (Ryan & Deci 2017, 123). Erityisesti lähellä olevat sosiaaliset ympäristöt vaikuttavat yksilön motivaatioon, suorittamiseen ja hyvinvointiin. SDT:n mukaan ympäristö määrittää sitä, millä tavoin se tukee yksilön itseohjautuvuutta tai toisaalta rajoittaa hänen ajatteluaan, tunteitaan tai toimintaansa. Psykologisia perustarpeita tukeva ympäristö tukee yksilön sisäistä motivaatiota, itseohjautuvuutta ja energisyyttä sekä niiden kasvaessa luovuutta, sinnikkyyttä ja hyvää suoriutumista. Toisaalta ympäristö, joka ei tyydytä perustarpeita lisää ulkoista motivaatiota ja amotiivaatiota. (Vasalampi, 2017 59.)

Hyvän työilmapiirin ja opiskelijan vastaanotetuksi tulemisen merkitys nousi keskeiseksi teemaksi jokaisen haastateltavan vastauksissa niin opiskeluharjoittelukokemusten kuin myöhemmän tulevaisuuden työelämäpohdinnan kontekstissa. Opiskelijoilla oli kokemuksia sekä hyvän että huonon ilmapiirin työyhteisöistä.

Se oli ehkä sitte taas niinku ilmapiiriltään paikka, miks mä en viihtyny siellä - - Et oon nyt myöhemmin tehty harjottelun, missä oli tosi hyvä ilmapiiri ja aivan loistava opiskelijaohjaus, nii - - kyl se niinku itellä on semmonen motivoiva tekijä (H1).

Mulla on niinku aina ollu sellanen hyvä vastaanotto kaikissa harkkapaikoissa, mihin oon menny (H8).

Totta kai joskus on kireitä ihmisiä, mut must tuntuu, et sillon joku henkilökemiajuttu ei kahvihuoneessa oo menny hyvin tai jossain työtoimenpiteessä tai jossain. - - Ei siitä jääny semmonen ihan kauhea kuva. (H7.)

Motivaatio rakentuu siis usein vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, kun ihminen vertaa omia motiivejaan ympäristöstä saamiinsa vaihtoehtoihin (Lonka 2015, 167). Esimerkiksi positiivisen tilannekokemuksen tiedetään kasvattavan sisäistä motivaatiota (Ryan & Deci 2017, 124; Deci & Moller 2005). Kannustavan palautteen lisäksi innostavilla roolimalleilla tiedetään olevan suuri merkitys yksilön sisäisen motivaation syntymisessä (Lonka 2015, 170). Roolimallien merkitys nousi esiin myös omassa aineistossani.

Ku on harjotteluissa ja näkee jotain hoitajii, jotka on niin ammattitaitosii ja viel se kaikki et miten niinku se työyhteisössä niinku ollaan ja otetaan opiskelija vastaan, niin ne on kyl ne ihan suurimmat niinku motivoijat, että ”vau et vitsi mä haluan – et toi on se mistä mä löydän itteni”. - - Et sit tää kaikki muu mikä täs on tää myllerrys, ni se kuitenkin jää sit kakkoseks siinä. (H9.)

Vastaavasti tiedetään, että sisäinen motivaatio inhimillisenä ominaisuutena mukautuu sosiaalisissa tilanteissa myös toiseen suuntaan. CET:n mukaan sisäisen motivaation nähdään heikentyvän negatiivisiksi koetuissa tilanteissa. (Ryan & Deci 2017, 124.) Opiskelijoilla oli harjoittelujaksoilta kokemuksia myös lannistavasta työilmapiiristä.

Mihin en ollu valmis oli se miten tota huono ilmapiiri tuolla työelämässä on. Että se on silleen niinku valtava pettymys. Yks on semmonen, mihin voisin harkita työllistyväni niistä paikoista. (H4.)

Jos siellä niinku esimiestasolta asti voidaan huonosti ja niinku näkyy se, niin kyllä se vaikuttaa paljon siihen niinku, minkälaista työpanosta ees haluaa antaa (H3).

Osassa hoitoalan harjoittelupaikkoja näkyi opiskelijoiden mukaan hierarkisuus eri ammattiryhmien välillä, toisaalta myös saman ammattiryhmän sisällä kokemustason perusteella.

Opiskelija ei saanut työntekijöiden kanssa syödä samassa tilassa, vaan piti mennä niinku ruokalaan (H2).

Ei välttämättä niinku työntekijät tervehi opiskelijoita ja opiskelijat lähtee sitte pois sieltä harjotteluista, ku on ollu niin kamalaa. Ja niinku ni sitte ei kukaan haluais sit semmoseen paikkaan mennä koskaan töihin, että siinä on ehkä se suurin ongelma, miksi ei sinne saa niitä työntekijöitä. Kyllä saat tuntea sen, että sä oot uus ja nuori ja kokematon. Et ku voidaan huonosti, niin sit se näkyy niinku eteenpäin. (H3.)

Siel on kuitenkin semmonen hierarkia tietenki vähän - - sillai uskallanks mä nyt mennä sanomaan tai uskallanks mä ylipäänsä puuttua mihkään asiaan (H6).

Opiskelijan roolia opiskelijaharjoittelussa pohdittaessa esiin nousi myös näkemys siitä, ettei opiskelijaa esimerkiksi tuoreen teorian tiedon tuojana harjoittelupaikassa aina arvosteta.

Opiskelijan roolissa sitä ei mun mielestä arvosteta niinku opiskelijana, että opiskelija voisi tuua niinku koulusta sitä tietoa (H3).

Harjoitteluympäristökokemuksissa näkyi myös hyvän tekemisen ja tunnollisuuden teemoja. Jokaisella ihmisellä on tiettyjä luonteenpiirteitä, jotka ovat toisia vahvempia. Esimerkiksi ystävällisyys ja auttavaisuus voidaan nähdä ominaisuuksina, jotka joillakin henkilöillä korostuvat enemmän kuin toisilla. (Martela 2015, 100.) Positiivisen psykologian tutkimus on osoittanut, että omiin luontevahvuuksiin panostaminen sekä se, että itselle omimpia persoonallisuuden vahvuuksia on mahdollisuus päästä käyttämään, vahvistavat yksilön onnistumisen tunnetta sekä kokemusta itsensä toteuttamisesta. Näiden tiedetään lisäävän hyvinvointia sekä merkityksellisyyden ja onnellisuuden kokemista. (Uusiautu 2019, 22, 44; Martela 2015, 100.) Ne sairaanhoitajaopiskelijat, joiden näkemyksissä esiintyi vahvasti auttamiseen ja ihmisläheisyyteen kytkeytyviä teemoja, kokivat kenttäharjoitteluiden joskus luovan ristiriitaisuutta oman halun tehdä työnsä tunnollisesti sekä havaitsemansa harjoittelupaikkakulttuurin välillä.

Mä huomaan niinkun nyt todellisuudessa, että mitä sillä huonolla työilmapiirillä tarkotetaan täällä: niin se on se kiire ja stressi. Siis jo se eettinen kuorma, että ei niinku voida välttämättä hoitaa potilaita silleen kun haluttais ku ei oo aikaa. (H1.)

Ketkä pitkän linjan työtä tehneitä, niin ehkä pikkasen semmost paatuneisuutta siel näky ja sitä et ei enää kohdata niitä ihmisiä (H6).

Siis minkä takii hoitoalalle oli ajautunu sellasia ihmisiä, jotka ei oikeesti tykkää olla hoitoalalla. Suurin osa oli onneks ihania, aivan mahtavia, mut sit oli pahoja ihmisiä. Siis ihan vaan niinku pahoja. - - semmosia kovia otteita ja kylmiä ihmisiä sellaseen. Se vähän sillee järkytti ja vieläki välillä mietityttää. Se on vähän sellanen, mikä on täs niinku eniten harmittanu. (H7.)

Harjoittelijan on saattanu tulla semmonen olo, ku on jääny juttelee jonku potilaan kaa, et apua et niinku saanks mä nyt jotenki jäädä tähän – et kai tää nyt niinku kuuluu myös siihen, et mä voin jäädä tähän tai niinku koska sitä ei nää niin paljon (H9).

Martelan ja Ryanin mukaan prososiaalisella käyttäytymisellä ja hyvän tekemisellä itsessään on positiivinen vaikutus hyvinvointiin ja työn merkityksellisyyteen. Hyvän tekemisen itsenäinen

vaikutus on nähty erillisenä kolmesta olemassa olevasta itsemääräämisteorian mukaisesta perustarpeesta. (Martela ym. 2017, 104; Martela & Ryan 2016, 356.)

Suuntautuneisuus

Opiskelijoiden kokemuksissa nousi esiin käytännön ongelmia harjoittelupaikkojen saatavuudessa. Monen haastateltavan mukaan sairaanhoitajaopiskelijoille ei ole riittävästi harjoittelupaikkoja tarjolla. Harjoittelupaikkojen saatavuudessa esiintyi haastateltavien kokemusten mukaan jonkin verran vaihtelua eri opiskelukaupunkien välillä. Opiskelijoiden käsitysten mukaan harjoittelupaikkojen saatavuusongelmien taustalla näkyy osin hoitoalan resurssipula.

Sitten kun ei ole työntekijöitä, niin sitten myös niinkö harkkapaikat vähenee, kun heillä ei ole työntekijöitä ohjaamaan (H2).

Joutuu ihmiset lähtee tota vähän niinku kauemmaksi. Ei oo ihan lähipaikkoja aina saatavilla. (H5.)

Jos oikee spesifisti halua johonki tai niinku nii, ni on aika vaikee saada. Mut sitte jos on vähän sillee, et voi tehdä oikeestaan missä vaan mitä vaan, ni sit niitä paikkoja saa tosi helposti. (H8.)

Käytännön saatavuusongelmia harjoittelupaikan varaamisessa koettiin ilmenevän myös harjoittelupaikkojen varausohjelman Jobiilin kanssa, jossa opiskelijoiden mukaan opiskelijat kilpailevat keskenään harjoittelupaikoista. Harjoittelupaikkoja ei haastateltavien kokemusten mukaan ole aina mahdollista valita oman suuntautuneisuuden tai mielenkiinnon mukaan, vaan Jobiilista on otettava se harjoittelupaikka, jonka saa. Osa opiskelijoista oli joutunut suorittamaan harjoittelujaksoja oman opiskelukaupungin ulkopuolella paikkojen saatavuus- tai varausongelmien vuoksi. Opiskelemisen autonomisuus ei siis opiskeluharjoittelupaikan mielekkään valinnan osalta opiskelijoiden näkemysten mukaan aina toteutunut. Ryanin ja Decin mukaan yksilön tavoitteet ja suuntautuminen ovat motivaation kannalta ensiarvoisen tärkeässä asemassa, sillä ne kytkeytyvät suoraan asenteisiin, jotka johtavat lopulta toimintaan (Ryan & Deci 2000b, 54).

Harkkapaikat on tosi kiven alla. Että se on semmoinen Jobiilin kanssa että "nopeat syö hitaat". (H2.)

Just joutuu taistelemaan niistä paikoista, että saa (H3).

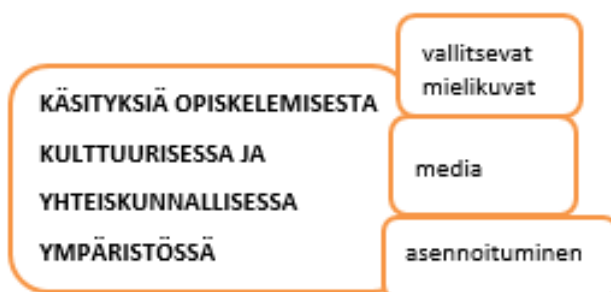
Siin pitää olla oikeasti niinku päivittämässä selainta että niinku olla näppäämässä se paikka - - eikä harjoittelupaikkaan pääse se motivoitunein. - - Olisi ehkä parempi, että harjoittelupaikat itse valitsisi harjoittelijat harjoittelijoiden hakemusten perusteella. (H5.)

Jobiilista otat sen, minkä saat. Et ei pysty olee sillee, et mua kiinnostais toi että mä otan sen. (H9.)

Opiskelijoiden näkemyksissä nousi esiin huoli harjoittelupaikkojen saatavuusongelmien mahdollisesta merkityksestä opiskelijan opinnoissa etenemisen ja lopulta valmistumisen riskitekijänä. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arenen toiminnanjohtaja Ida Mielityinen nostaa Ylen syyskuussa 2022 julkaisemassa jutussa esiin, ettei englanninkielisessä koulutuksessa opiskelevillekaan tahdo aina löytyä riittävästi harjoittelupaikkoja. Hän näkee keskeiseksi syyksi ilmiön taustalla olevan sairaaloiden henkilöstövajeen sekä sen, että kansainvälisten opiskelijoiden ohjaaminen vaatii ohjaajilta kielitaitoa ja aikaa. (Yle 2022b.)

5.4 Käsitteitä opiskelemisesta kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössä

Kaikki sosiaaliset ympäristöt, joissa elämme kytkeytyvät jossakin määrin vallitsevaan yhteiskunnalliseen järjestelmään ja kulttuuriin. Välillisesti ne vaikuttavat ajatteluun ja tavoitteiden asetteluun. (Vasalampi 2017, 59.) Sairaanhoidajaopiskelijoiden käsitykset opiskelemisesta kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössä näkyivät kolmessa ulottuvuudessa, jotka olivat: vallitsevat mielikuvat sairaanhoidajan ammatista, median merkitys sekä oma asennoituminen (ks. kuvio 5).



KUVIO 5. Sairaanhoidajaopiskelijoiden käsityksiä opiskelemisesta kulttuurisessa ja yhteiskunnallisessa ympäristössä

Mielikuvat

Tothin ym. mukaan asenteet hoitotyötä kohtaan voidaan nähdä käsityksinä, joita ihmisillä on sairaanhoitajan ammatillisesta toiminnasta, erilaisista rooleista, arvoista sekä vastuista yhteiskuntaa kohtaan (Toth, Dobratz & Boni 1998, 274). Haastattelemieni opiskelijoiden käsityksissä siitä, millainen mielikuva yhteiskunnassamme sairaanhoitajan ammatista tai työstä ylipäätään tänä päivänä on, nousi esiin näkemyksiä siitä, ettei sairaanhoitajia yleisesti arvosteta heidän itsensä toivomalla tavalla.

Oon mä paljon miettiny, et onks tää niinku sen kaiken arvosta, että kun yhteiskunnassa on paljon se käsitys, että kuka vaan kadulta voi mennä tekee vaikka tota työtä - - pitäis niinku olla se arvostus siinä osaamisessa. - - Jos sä kerrot ihmiselle, että mä meen opiskelee amk:uun sairaanhoitajaks, ni monen reaktio on semmonen niinku että "ok, sairaanhoitaja", mut jos sä sanot, että mä oon insinööri amk:ssa, ni se on niinku "vau, sä oot insinööri". (H1.)

Poliitikot ei ainakaan tuntunu arvostavan hoitajia niinku pätäkääkään (H4).

Sä oot vastuussa ihmishengestä kun sitten vs. joku sellanen, mikä tekee tuol tehtaassa töitä, ni se tienaa saman palkan tai jopa enemmän (H6).

On järkyttävää, miten samalla koulutuksella jollain muulla alalla sä voit tehdä niinku paljon isomman kuukausilixsan ilman, et sul on välttämättä ees niin paljon vastuuta, mitä sairaanhoitajal on (H9).

Jos sairaanhoitajan työympäristö niinkun ois yleisesti tiedossa sellanen, että sehän on hieno hyvä työ, niin kyllä sitä vetovoimaakin ois. Mutta nyt se mielikuva on siitä, että se on rankkaa vuorotyötä ja likasta ja epähygieenistä, et se mielikuva on ehkä vahvempi tällä hetkellä. (H5.)

Poststrukturalistisen näkemyksen mukaan mielikuviin pääsee kiinni puhumalla niistä. Mielikuvat ovat olemassa ihmisten mielissä ja muistissa, joten ainoa keino kommunikoida niistä on asettaa ne muiden tietoisuuteen. (Puusa & Juuti 2020, 34.) Opiskelijoiden käsityksissä sairaanhoitajan työn arvostuksesta esiintyi myös median merkitys niiden esille tuojana.

Media

Mediassa sote-alan kriisistä käyty julkinen keskustelu nähtiin kaikkien opiskelijoiden kokemusten mukaan enimmäkseen negatiivista ilmapiiriä luovana. Lähes kaikki haastateltavat pitivät

hyvänä sitä, että mediassa on käsitelty laajasti alan todellisia ongelmia, mutta toisaalta median koettiin lietsovan turhaa negatiivisuutta hoitoalan työn ympärille.

Se oli jotenkin tosi kuormittava tavallaan, että ei ollu harjottelussa hyvä olo ja sitte sä tuut kotiin ja laitat telkkarin päälle tai avaat iltalehden tai minkä vaan, niin kaikki sivut on täynnä hoitajien lakkoa ja siitä tappelua, nii ei se ollu kyllä todellakaan motivoivaa (H1).

Tästä julkisesta keskustelusta, ni sehän on niinku hyvin negatiivinen. Keskustelussa on, että ahneet sairaanhoitajat tappaa ihmisiä niin vähän niinkö kyllä se syö aika paljon. (H2.)

Lääkärilakkoja, mitä on ollu, ni ei kyllä kukaan syyttäny murhaajaks ja ruvennu sorvaamaan mitään pakkolakia (H4).

Mä en tunnista yhtään tätä niinku mediassa olevaa keskustelua, ihmisten huulilla olevaa keskustelua, et kuin hirveetä se hoitoalan työ on ja kuinka kiireistä ja huonosti palkattua ja kaikkea. - - Ku mä niinku oikeesti havainnoin sitä, ni hehän piti ihan hyvin taukoja, ei ne ees kaahannu, ihan hyvin ne kerkes paikasta toiseen. Mut ne puhuu silleen niinku media antaa sen kuvan ja somessa annetaan se kuva. Ihan ku ne ois jotenki aivopestyjä ne ihmiset. - - Ja mä en tiä miks se keskustelu on mediassa ja somessa ja muualla siitä et se on niinku pieni se palkka. (H7.)

Kyllähän ihmiset arvostaa sitä hoitoo - - mut se, että kun se arvostus ei näy kulttuurissa, ni se saattaa vähän hämmentää tollee just mediassa (H8).

Toisinaan negatiiviseksi koetun mediamyllyn ja erityisesti sairaanhoitajan palkkaukseen keskittyvän poliittisen keskustelun keskellä monet opiskelijat olivat pohtineet erilaisia keinoja alan ongelmien ratkaisemiseksi. Esiin nousi hoitoalan pitovoiman teema työhyvinvoinnin näkökulmasta.

Mä en nää, että se sote-kriisi on välttämättä pelkästään sen rahan varassa, vaan ehkä enemmänkin just sen, että sais niinku ihmiset pysymään siellä töissä ja opiskelijan näkökulmasta opiskelijat oikeesti otettas opiskelijoina vastaan niissä työpaikoissa ja haluttais kouluttaa niistä niinku osaavia. - - Että ei tosiaan auta se opiskelupaikkojen lisääminen niinku tähän et se ei oo nyt se, mitä kannattaa tehdä. (H3.)

Sekä Tehyn puheenjohtaja Millariikka Rytönen (ks. Tehy 2023b) että Kevan johtava asiantuntija Ismo Kainulainen (ks. Tehy 2023a; Yle 2023) ovat mediassa todenneet, että tärkeää sote-alan kriisissä olisi nyt keskittyä hoitoalalla työskentelevien työssä jaksamiseen. Kuten tulosl-

vussa 5.2 raportoimissani opiskelijoiden näkemyksissä tuli ilmi, työyhteisöjen hyvinvointi heijastuu suoraan sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiin hoitoalan harjoittelu- ja työskentelyympäristöistä.

Oma asennoituminen

Moni haastateltava koki kulttuurissamme ja yhteiskunnassamme vallitsevan sote-alan kriisin ja sen ympärillä pyörivän mediaympäristön lopulta melko merkityksettömäksi pohtiessaan omia tulevaisuudensuunnitelmiaan. Monen opiskelijan näkemyksissä nousi esiin ajatus siitä, että oma asenne on se, johon voi itse vaikuttaa. Kuten Martela kirjoittaa, onnellisuutemme perustuu siihen, että ulkoisen ympäristön sijaan keskitymme omiin asenteisiimme, ajattelumalleihimme ja omaan suhtautumiseemme itseemme ja ympäröivään maailmaan (Martela 2015, 111–112).

Joskus mä ain mietin tätä arvostusasiaa, et mä nään sen omakohtasesti hyvin erillä tavalla mitä niinku media yrittää syöttää ihmisten mieliin (H7).

No ei tavallaan kyllä mua hetkauta suuntaan eikä toiseen - - emmä sillei jaksaa niinku ottaa. - - Jonkuhan se työ on tehtävä täällä. Ei tietyllä tavalla niinku saa haitata se toinen ns. ulkonen. - - Kuhan se homma toimii, niin se riittää mulle. Ku on vaan niin ite tyytyväinen tähän, mitä on tullu valinneeks, niin ni ei osaa ees purpattaakaan sillälaila. (H8.)

Omana eteenpäin vievänä aspektina haastateltavien näkemyksissä esiintyi myös toivo hoitotyön arvostuksen ja työelämäongelmien paranemisesta, esimerkiksi kiireen helpottamisesta tai työolojen kehittymisestä parempaan. Snyderin mukaan toivo on jonkinlainen myönteiseksi koettu motivaatiotila, joka muodostuu yksilön tavoitteiden, suunnitellun toiminnan ja toimijuuden vuorovaikutuksessa. Hänen mukaansa toiveikkaus parantaa yksilön suoriutumista sekä edistää psykologista sopeutumista muuttuviin tilanteisiin. (Snyder 2002, 250.)

Sillon ku mä hain, niin mä myös elättelin mielessäni sitä toivetta, että tääkin ala tulee joskus niinku korjaantumaan tavalla tai toisella. Että en viittiny sen takia heittää tätä ammattia niinku pois ajatuksista. (H1.)

Monen haastateltavan näkemyksissä heitä opinnoissaan eteenpäin vievänä motivaatiotekijänä kaikesta kulttuurissa, mediassa sekä käytännön työkentällä nähdyn ja koetun ”negatiivisen” jälkeen näyttäytyi myös hyvän tekemisen voima. Golin tutkimuksen (Gol 2018, 668–669) mukaan turkkilaisten sairaanhoitajaopiskelijoiden mitatun altruismitason ja heidän ammat tiinsa suhtautumisen välillä oli positiivinen yhteys. Opiskelijoilla, joilla oli korkeampi altruismitaso, oli positiivisempi asenne sairaanhoitajan ammattia kohtaan kuin opiskelijoilla, joiden altruismitaso oli alhaisempi. Korkean altruismitason opiskelijat olivat valinneet hoitoalan usein vahvan auttamishalun vuoksi ja he olivat yleisesti tyytyväisempiä opintoihinsa kuin sattumalta hoitotyön opintoihin hakeutuneet opiskelijat. (Gol 2018, 668–669.) Altruistista käyttäytymistä arvostetaan yleisesti monissa terveys- ja palvelualan ammateissa, sillä altruistiset ihmiset ovat usein taipuvaisia uurastamaan muiden ihmisten hyvinvoinnin eteen (McGaghie, Mytko, Brown & Cameron 2002, 374; Daehlen 2008, 1794).

*Hauska, ku sitä joutuu itelleki mieltii, että miks mä teen niinkö tätä - mä voisin tehdä paljon muutaki vähän helpommalla. Mutta kyllä se on kuitenkin se juttu, mitä haluaa tehdä. - - Kyllä just tietää, että mitkä ne on ne omat motivoivat tekijät, miksi edes tätä alaa haluaa yrittää niinku auttaa - - just se työn merkityksellisyys on niin iso. (H3.)
Se on sosiaalista ja pääsee auttamaan ihmisiä. Ja sit kuitenkin, että siinä näkee aika nopeesti monissa tapauksissa sen oman työnsä jäljen. - - Et en mä tiedä, kai siin on joku: tulee hyvä mieli, ku saa tehdä hyvää – joku tömmönen juttu. (H4.)
Mä oon hirveen semmonen altruistinen ihminen (H7).*

Martelan ja Ryanin mukaan (2016, 355) hyvän tekeminen itsessään johtaa positiivisuuden ja merkityksellisyyden kokemiseen sekä lisää koettua elinvoimaisuutta. Kuten Martela ja monet muut psykologisia perustarpeita tutkineet toteavat, ihmisellä on perustavanlaatuinen halu auttaa muita ja tarve tuntea, että omilla teoilla on toisille ihmisille myönteinen merkitys. Tunne oman toiminnan vaikutuksista toisiin lisää monien tutkimusten mukaan niin hyvän tekijän itsensä kuin vastaanottajankin hyvinvointia. (Martela 105, 122.) Hyvän tekemisen merkitys hyvinvoinnin lisääntymiseen voi Martelan ja Ryanin mukaan (2016, 355) tapahtua myös anonymisti ilman suoraa kontaktia hyvän tekijän ja hyvän tekemisen kohteen välillä.

Kutsumuksen käsite nousee monesti esiin keskusteltaessa yleisesti hoitoalan työntekijöiden alavalinnasta. Kutsumus nousi teemaksi myös omassa aineistossani opiskelijoiden pohtiessa omia opinnoissa eteenpäin vieviä motivaatiotekijöitään etenkin hoitoalan kriisin haasteiden ja

mediamyllyn kontekstissa. Laitoin merkille, että kutsumus käsitteenä miellettiin keskusteluissa sellaiseksi, jota ei mielellään haluta käyttää, sillä sen tulkitaan usein viittaavan käsitykseen, jonka mukaan kutsumuksessaan oleva, tässä tapauksessa sairaanhoitaja, olisi työhönsä aina tyytyväinen riippumatta työympäristössään tapahtuvista negatiivisiksi koetuista tekijöistä. Kutsumus mielletään näin ikään kuin joksikin niin vahvaksi tekijäksi, joka toistuvasti kantaisi kaiken työssä koetun negatiivisen, vaikkapa huonoiksi koettujen työolojen yli. Kutsumus nousi kuitenkin jollakin tapaa monen haastateltavan opinnoissa etenemiseen voimaa tuovaksi elementiksi.

Mä inhoon inhoon sanaa kutsumustammatti, mutta - - mä en oo ainakaa valinnu sitä todellakaan palkan perusteella (H1).

Kutsumus ehkä. Vaikka se onki niin tämmönen kliseinen. (H6.)

Tekis mieli palata sinne ruohonjuuritasolle joskus, siihen ihan hoitajan auttamistyöhön (H7).

Jos pystyy ees joitain auttaa ni sen kokee hirveen tärkeeks (H9).

Martelan mukaan kutsumuksella ei tarkoiteta mitään varsinaista itsenäistä valintojamme suuntaavaa tekijää. Hänen mukaansa jokaisen ihmisen elämään kuuluu kuitenkin enemmän ja vähemmän kutsumuksellisia asioita, ja kukin voi niiden mukaisesti rakentaa elämästään itselleen innostavan, merkityksellisen ja arvokkaan. Martela tuo esiin valonöyryden käsitteen, jolla hän tarkoittaa ihmisen kykyä löytää yksilöllisiä itsensä toteuttamisen tapoja vaalia omia kiinnostuksen kohteita, osaamisalueita tai asioita, jotka hän kokee itselleen arvokkaiksi. (Martela 2015, 137.)

SDT:n mukaan yksilön autonominen motivaatio voidaan jakaa kahteen muotoon, jotka ovat sisäsyntyinen (engl. *intrinsic*) ja integroitu (engl. *integrated*) motivaatio. Sisäsyntyisen motivaation nähdään syntyvän tekemisen innostavuudesta, kiinnostavuudesta ja nautinnollisuudesta itsestään. Integroidulla motivaatiolla viitataan yksilön vahvaan omakohtaiseen tahtoon suorittaa tehtäviä, jotka hän kokee omien arvojensa ja omakuvansa mukaisiksi eli näin itselleen merkityksellisiksi. Integroituneesti motivoitunut työntekijä haluaa siis suoriutua raskaakin koetuista työtehtävistä siksi, että kokee niiden tekemisen tärkeäksi. Parhaimmassa tapauksessa toimimisen taustalla vaikuttavat molemmat autonomisen motivaation muodot.

(Martela ym. 2017, 104.) Kokemus selviytymisestä haastavasta tilanteesta vahvistaa kyvykkyyden tunnetta, mikä todennäköisesti kasvattaa optimistisuutta tulevaisuudessa vaikeissa tilanteissa (Uusiautti 2019, 59). Kutsumuksellisuus esiintyi haastattelemieni opiskelijoiden näkemyksissä sekä sisäsyntyisen että integroidun motivaation muotona.

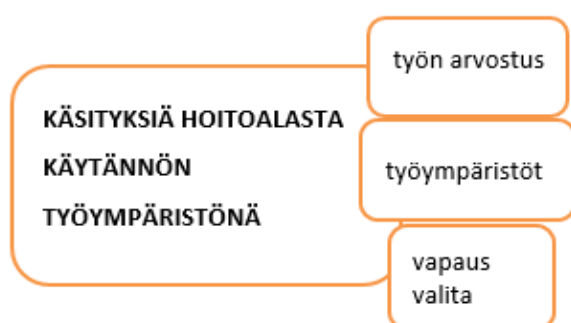
Onks se sit se kutsumus – joo, totta kai kyllä mä haluan tehdystä työstä saada palkkaa, mutta et kyl ne on niinku aika arvokkaita mulle, mä tykkään siitä et - - sielt tulee aika rehellinen, suora palaute. Et joo, se on haastavaa tai mut sit ku homma onnistuu, ni se on aika palkitsevaa. (H6.)

Tällä alalla on ainaki saanu pitämään niiku tietyl taval niiku asiakkaat: nää potilaat, työyhteisöt. Et niinku mones paikkaa kuitenkin, vaikka on kiire, on paine tehdä, ni on hauska tehdä, on mukava tehdä töitä. (H8.)

Paakkanen tuo esiin Empatian voima työssä -teoksessaan (2022), että ihmisillä yleisesti on vahva halu tehdä yhteistyötä ja auttaa toisia. Tällainen halu esiintyy kaikkialla maailmassa erilaisista kulttuurisista ja yhteiskunnallisista tekijöistä riippumatta. Tämä luontainen erityisyys korostuu erityisesti koko maailmaa koskevissa kriiseissä. Näin kävi esimerkiksi covid-pandemian aikaan, jolloin kriisi koettiin yleisesti ihmisiä yhdistävänä yhteisenä asiana. (Paakkanen 2022, 30–31.)

5.5 Käsitteitä hoitoalasta käytännön toimintaympäristönä

Sairaanhoitajaopiskelijoiden käsitykset hoitoalasta käytännön toimintaympäristönä jakautuivat kolmeen osa-alueeseen, jotka olivat: sairaanhoitajan työn arvostus käytännössä, työympäristöjen merkitys sekä vapaus valita työympäristönsä (ks. kuvio 6).



KUVIO 6. Sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä hoitoalasta käytännön toimintaympäristönä

Työn arvostus käytännössä

Vaikka lähes kaikkien haastateltavien käsitysten mukaan sairaanhoitajan työn arvostuksen ei nähdä suomalaisessa yhteiskunnassa tai politiikassa olevan hyvä, arvostus näkyy heidän mukaansa kuitenkin käytännön työssä potilaiden ja hoidettavien omaisten kiitollisuutena. Opiskelijat olivat kokeneet monen hoitamansa potilaan arvostavan sairaanhoitajan työtä.

Tosi moni potilas kehuu ja sanoo, että hyvän alan oot valinnu (H1).

Hoitoalan arvostus ei ole mitenkään niinkö hyvä, että totta kai omaiset ja potilaat on sitten kiitollisia, kun heitä hoietaan, mutta noin niinku yleisesti ei se arvostus oo niinkö millään tasolla hyvä (H2).

Mä yleensä oon ite kyllä niinkun näissä hommissa niinku kokenu aika paljonki arvostusta niinku potilaiden taholta (H4).

Sit kun siellä oli se sairaus läsnä ja sä hoidit, niin tavallaan siinä vaiheessa - - mut ei se arvostus oikeestaan muuten näy (H6).

BPNT:n näkökulmasta tarkasteltuna opiskelijoiden asiakkailta saatu myönteinen palaute näyttää hyvän opiskelijaohjauksen ohella (ks. luku 5.2) merkityksellisenä kyvykkyyden tunteen tukemisessa ja sitä myötä motivaatiota kasvattavana tekijänä. Myönteisen palautteen saaminen omasta toiminnasta ja kyvykkyydestä tiedetään kasvattavan sisäistä motivaatiota sekä vahvistavan yksilön kokemusta hyvästä suorittamisesta lisäten näin koettua autonomiaa ja pystyvyyden tunnetta (Vasalampi 2017, 60).

Hoitoalan työympäristöt

BPNT:n mukaisten perustarpeiden täyttymisellä tiedetään olevan merkitys työntekijän kokemaan hyvinvointiin ja työssä pärjäämiseen. Martela nostaa esiin esimerkkejä tutkimuksista, joiden mukaan psykologisten perustarpeiden tyydyttyessä työn on koettu olevan yhteydessä muun muassa muita suurempaan elinvoimaisuuteen ja vähäisempään uupumiseen työssä sekä suurempaan työn imuun, itsearvioituun työpanokseen ja oma-aloitteiseen aikaansaamiseen. (Martela ym. 2017, 103.) Työntekijöiden vahvalla autonomisen motivaation kokemisella on osoitettu olevan myönteisiä käytännön yhteyksiä työtyytyväisyyteen, mikä näkyy vähäisempinä kokemuksina loppuun palamisesta sekä harvinaisempina irtisanoutumisaikeina (Mar-

tela ym. 2017, 106). Opiskelijoiden käsityksissä hoitoalasta hyvänä ja miellyttävänä työympäristönä näkyi epävarmuus. Epävarmuustekijöinä näyttäytyi esimerkiksi työpaikoissa välillä huonoksi koettu ilmapiiri, työn johtamisen ja resursoinnin ongelmat, palkkaus sekä sote-uudistuksen tuomat haasteet.

Mä tiesin ku mä hain sairaanhoitajaks, että alan tilanne ei oo hyvä ja paljon on ollut puhetta, että – no, naistaltainen ala, niin siellä on huono työilmapiiri. - - Se on myös paljon niinku opiskelijoiden ja työssä olevien niinku asenteistaki kiinni, että – toki sitte on ikävää, jos on resurssit huonot ja silloin ei kyllä hyväkään työilmapiiri välttämättä pisy hyvänä, mutta mä kyllä niinku elättelen ihan toivoa, että ite löytää hyvän työpaikan. - - Mutta ehkä urasuunnitelmia sen verran, että ei ihan eläkeikään asti. (H1.)

Nyt kun siirryttiin hyvinvointialueelle, niin onhan se vähän melkosta sähläystä ollu ja kukaan ei tiä mistään mitään (H2).

Tietysti se vähän niinku hiertää tulevaisuudennäkymiä, että palkkaus ja työolot on niin kamalan huonoja sitte keskimäärin (H4).

Työvoimapulaa, palkka on pieni, jatkuva kiire, niin se resurssien vähyys tekee sen, että ei sillon todennäköisesti pysty olemaan hyvää työilmapiiriä. - - Vaikka mä opiskelen sairaanhoitajaksi, niin kyllä mä vähän epäilen, tulenko mä tekemään välttämättä päivääkään sairaanhoitajana oikeasti töitä. - - Ne suurimmat epäilyksen aiheet niin on se palkkaus, sitten vuorotyö ja sit se vastuu myös. - - Toisaalta sairaanhoitajanahan pystyy tekemään siis tavallaan kaikeaa muuta. (H5.)

Konkreettista huolta hoitoalasta hyvänä työympäristönä opiskelijoissa herätti koettu kiire. Kiireen teema näyttäytyi huolena työn kuormittavuudesta, mutta myös potilasturvallisuuden ja potilaan aidon kohtaamisen näkökulmasta. Vähän kuormittavana työnä pidetään usein sellaista työtä, jota on mahdollisuus hallita ja joka ei aiheuta suurta henkistä rasitusta. (Uusiautti 2019, 87).

Tunnolliset vaan painaa ja niille annetaan vaan vielä lisää ja lisää niinkun vastuuta. - - Kyl nekin väsy sit vaa jossain vaiheessa. - - Ehkä tavallaan ite mä koen sen, ku tunnollisena ihmisenä, et sit yrittää paikata tavallaan - - et kyl täytyy yrittää pitää huolta siit omasta jaksamisesta ja muistutella sitä välillä. (H6.)

Se potilasturvallisuuski on vähän kyseenalaista sillon, kun sijaisia ei ehditä perehdyttämään. Että se ei kyllä niinkun asiakasnäkökulmasta oo hyvä asia. (H5.)

Koulussa niinku painotetaan sitä (potilaan kohtaamista) tosi paljon ja sit se on hyvin ristiriidassa se mitä niinku oikeesti sit pystytään siel työelämäs tekee (H9).

Opiskelijoiden työelämäkokemuksissa nousi esiin myös sote-alan kriisin ja hoitajapulan kontekstiin kytkeytyvä ulkomaisen työvoiman tarve sekä vieraskielisten työntekijöiden suomalaiseen työelämään integroitumisen mahdolliset haasteet. Tässä teemassa opiskelijan näkökulmasta esiin nousi työn vastuullisuuden, potilasturvallisuuden ja työn käytännön toteutumisen pohdintoja. THL:n vuoden 2013 julkaiseman raportin mukaan esimiehet kokivat ulkomaalais-taustaiset työntekijät hoitoalalla erityisen hyödyllisinä monikulttuuristen asiakkaiden näkökulmasta. Esimiehillä esiintyi kuitenkin huolia ulkomaalaistaustaisten työntekijöiden kielitaidosta. (Aalto, Elovainio, Heponiemi, Hietapakka, Kuusio & Lämsä 2013, 6.)

*Se on kyllä ihan ihan toisaalta ihan niinku järkevää, että jostain yritetään paikata, mutta aiheuttaa sitten oikeesti täämösiä potilasturvallisuuteen liittyviä ongelmia. - -
Että jos joutuu hirveesti niinku – ku eihän niinku vanhuksetkaan nyt ihan hirveesti ymmärrä vaikka niinku englannin kieltä - - et tavallaan se on vähän semmosta peräänkattottava. (H3.)*

Autonomiaa tukevan sosiaalisen ilmapiirin merkityksen tiedetään olevan suuri motivaation, hyvinvoinnin ja suorituksen kannalta. Autonomiaa tukeva ilmapiiri on sellainen, jossa kunkin yksilön näkökulma tulee huomioiduksi. Tämän toteutuminen edellyttää ilmapiiriä, jossa toteutuu yksilön valinnanvapaus. Vastakohtana autonomiaa tukevalle ilmapiirille voidaan pitää kontrolloivaa sosiaalista ilmapiiriä, jossa yksilö kokee painostusta ajatella, tuntea tai toimia tietyllä tapaa. Työympäristöt, joissa vallitsee autonomiaa tukeva sosiaalinen ilmapiiri tukevat tutkitusti työntekijöidensä psykologista hyvinvointia, minkä on osoitettu lisäksi parantavan työtuloksia. (Martela ym. 2017, 102–103; Vasalampi 2017, 60.) Haastattelemieni opiskelijoiden käsityksissä työympäristön yhteys työhyvinvointiin ja työskentelymotivaatioon näyttäytyi yleisesti merkittävänä, mikä tukee CET:n näkökulmaa ympäristön ja sosiaalisten tekijöiden merkityksestä yksilön motivaatioon (ks. Ryan & Deci 2017, 124).

*Se työympäristö ja työolosuhteet että kun ne sais sellaseks mielekkäiks, niin sitä vetovoimaa siihen työhön sais kummasti. - - Työnjohdon pitäis kyllä kehittyä paljonkin. (H5.)
Kyllä mä sanon, et työyhteisöllä on tosi iso merkitys siinä työssä. - - Et jos siel olis et saatais niist työympäristöistä ja siitä työyhteisöst sellanen, että kaikilla olis kiva olla ja kaikki tykkäis tehdä työtä ja kaikki ajattelis sen asian niin, että kaikilla olis hyvä olla. Mut eihän se voi mennä niin. (H6.)*

Laineen vuonna 2005 julkaiseman tutkimuksen mukaan hoitajien ammattiin sitoutuminen oli yleisesti vahvaa. Voimakkaaseen työpaikkaan sitoutumiseen yhdistyi kokemus hyvästä terveydestä, työkyvystä ja henkisestä hyvinvoinnista. Vahvimmin työhönsä sitoutuneita olivat esimiehet ja taloudellisesti hyvin pärjäävät. Sitoutumista heikentävinä tekijöinä tutkimuksessa ilmeni kokemus työn vähäisestä merkityksellisyydestä, vähäiset vaikuttamis- tai kehittymismahdollisuudet, omien vahvuuksien alihyödyntäminen, huonoksi koettu työilmapiiri tai johtaminen sekä tyytymättömyys mahdollisuuteen tarjota asiakkaille heidän tarvitsemaansa hoitoa ja hoivaa. (Laine 2005, 136.)

Johtamisella ja työn rakenteilla voi olla työntekijöiden sisäsyntyiseen motivaatioon joko kasvattava tai heikentävä merkitys. Autonomisilla työolosuhteilla ja esihenkilöiden tuella on yhteys sisäsyntyiseen motivaatioon ja työn tuottavuuteen. (Martela ym. 2017, 105.) Tiedetään, että johtamisella ei voida sytyttää sisäistä motivaatiota yksilön puolesta, mutta sitä voidaan tukea oikeanlaisella vuorovaikutuksella ja oikeanlaisilla työn rakenteilla (Martela ym. 2017, 108). Vaikka monen opiskelijan mukaan useassa hoitoalan työpaikassa olisi työhyvinvoinnin näkökulmasta kehitettävää, kaikki haastateltavat eivät kuitenkaan kokeneet hoitoalan työympäristöjä lainkaan ongelmallisina. Joidenkin opiskelijoiden käsityksissä hoitoalan työoloista yleisesti tai esimerkiksi palkan suuruudesta esiintyi myös ainoastaan positiivisia näkökulmia.

Mä tykkäsin ihan hirveesti. Mä ihmettelin et kuin tätä niinku työtä haukutaan – tää on paljon lepposampaa. Mä menin aina lepäämään sinne (harjoitteluun). - - Kyl se niinku eroo se ns. kiire ja stressi monesta muusta kiireellisestä ja stressaavasta työstä - - emmä havainnoi sellasta. - - Sit et kui paljon niinku hoitoalalla saa vaik lähihoitaja ja sairaanhoitaja, ni mä olin suoraan sanottuna et ”näin paljon – et täähän on hyvä palkkka”. (H7.) Okei tässei ehkä niin hyvä palkka oo opintoihin nähden, mut sit taas kuitenkin siihen nähden, mitä mä oon ennen tehny, niin ni osaa olla ehkä siihen vähäänki tyytyväinen (H8).

Martelan mukaan toisten ihmisten rooli tyytyväisyyteemme ja onnellisuuteemme on merkittävä. Monet tutkimukset ovat osoittaneet, että sosiaalista yhteisöllisyyttä ja vähemmän itsekeskeisiä tavoitteita arvostavat ihmiset ovat onnellisempia. (Martela 2015, 112.) Työyhteisöjen toimivuus ja yhteisöllisyys näyttäytyivät lopulta kaikkien opiskelijoiden näkemyksissä vahvimpina työhön sitoutumisen elementteinä työn viihtyvyyttä pohdittaessa nimenomaan työympäristönäkökulmasta. Yhteenkuuluvuuden tunteen tiedetään lisäävän sisäistä motivaatiota

(Ryan & Deci 2017, 166). Parhaimmillaan hyvä työyhteisö toimii voimavarana työssä (Uusiautti 2019, 97).

Et tietyl tavalla niin se, että saa niinku haastaa itteesä ja saa haastaa myöski kollegoita ja saa kysellä ja saa niinku oppii koko ajan uutta. - - Mä pidän siitä, että jos pystyn vaikka jotakuta neuvomaan ja auttamaan niin siinä työssään, että et niinku tehään niinku yhdessä. (H8.)

Yleisesti tiedetään, että mikäli työntekijöillä on työssään mahdollisuus päästä hyödyntämään vahvuuksiaan, sillä on positiivinen merkitys työhyvinvointiin ja työhön sitoutumiseen (Uusiautti 2019 116–117). Kollegat, esihenkilöt, kohtaamamme asiakkaat ja niin edelleen voivat vahvistaa, toisaalta joskus myös heikentää positiivisia työpaikkakokemuksiamme (Uusiautti 2019, 84).

Vapaus valita

Opiskelijoiden näkemyksissä näkyi vahvasti kokemus vapaudesta tulevana sairaanhoitajana valita työympäristönsä ja työtehtävänsä omien mieltymystensä mukaan. Sairaanhoitajan työn monipuolisuuden ja erilaisten työmahdollisuuksien ohella hoitajapulan nähtiin lisäävän valinnanvapautta työmarkkinoilla. Valinnan vapaus liittyy olennaisesti CET:n ajatukseen, jonka mukaan sosiaalisilla ympäristöillä on suora yhteys kokemaamme sisäiseen motivaatioon (Ryan & Deci 2017, 124).

On ajatuksessa sitten että niinkö keikkailis enemmänki, ku että lähtis ottamaan vakipaikkaa, että sitten, kun siinä voi vaikuttaa ite niin paljon vapaapäiviin ja millon teet töitä. - - Kun se on niin huono se työntekijätilanne, niin se vaan niinkö oman jaksamisen kannalta on huomattavasti järkevämpää keikkailla, kun lähteä hakemaan niinkö vakipaikkaa. Että sitten sä vaan niinku elät sille työlle, jos et sä niinkö ite pistä niitä rajoja. (H2.)

Toivottavasti tää tästä helpottaa. Tai uskonko mä siihen – en tiiä. Onneksi sitten on aina -tai niin mä jotenkin lohduttaudun- että kun saa tutkinnon, niin oikeesti on paljon varaa valita, että tekeekö minkälaista hoitoalan työtä. (H3.)

Tuntuu, että täl hetkellä se on vähän alalla kuin alalla, että työympäristöt muuttuu kovin paljon ja vauhti on aika kova, miten ne muuttuu – niin se, että mikä sitten on itselle se niinkun mielekkäin työympäristö (H5).

Mul on vara valita, vapaus valita se, et missä mä työskentelen, koska nyt on kuitenkin niin paljon pulaa, että ei tarvii ehkä sietää ihan kaikkee sitä (H6).

Millä tavalla mä niinku oon rakentanut uran ja mitä mun tulevaisuuden suunnitelmissa on hoitoalalta, se on niin versoava: joko mä lähden tota oksan vartta tai tota oksan vartta, mutta ne kaikki on tosi sellasia siis mielenkiintosa polkuja (H7).

Työntekijän motivoitumisen ja lopulta työhön sitoutumisen kannalta oleellista on ymmärtää sisäisen motivaation taustalla vaikuttavien psykologisten ulottuvuuksien merkitys. Motivaatioteorioiden mukaisten psykologisten perustarpeiden lisäksi Salanova ja Llorens (2014) nostavat esiin esimerkiksi Congerin ja Kanungon vuoden 1998 sekä Thomasin ja Velthousen vuoden 1990 näkemykset kyvykkyyden (engl. *competence*), vaikuttamisen (engl. *impact*), työn merkityksellisyyden (engl. *meaningfulness*) ja itsenäisyyden (engl. *self-determination*) merkityksestä yksilön työroolin muotoutumisessa ja työhyvinvoinnissa. Autonomisuuden kokemus työssä mahdollistuu työntekijän saadessa työssään itse vaikuttaa toimintaansa ilman, että hän tulee toimiessaan jatkuvasti ohjatuksi tai kontrolloiduksi. SDT:n mukaan autonomialla työssä tarkoitetaan vapauden sijasta myös työntekijän vapaaehtoista sitoutumista työtehtäviin ja vastuualueisiin, mikä voi toteutua, kun yksilö kokee sitoutumisen vapaaehtoiseksi sekä itselleen järkeväksi ja merkitykselliseksi. (Martela ym. 2017, 108.) Aineistosta nousee esiin vapauden kokemus myös siitä, että mikäli autonomisuutta tukevaa työtä ei kotimaasta löydy, on työtä mahdollista Suomessa laillistettuna sairaanhoitajana hakea myös ulkomailta.

Sitten jos niinkö asiat ei täällä kotimaassa parane, ni ei muuta ku sitten ulkomaille. - - Lähenkö ees hakemaan Suomesta ammattioikeuksia vai lähenkö suoraan että lähen ulkomaille töihin. (H2.)

Motivaatioteorioiden mukaan ulkopuolelta tulevat palkkiot saattavat heikentää sisäistä motivaatiota silloin, kun saadut palkkiot saavat yksilössä aikaan tunteen, ettei hänen toimintansa ole omaehtoista ja itsestä lähtevää (Ryan & Deci 2000b, 59; Deci & Ryan 2000, 234). Sairaanhoitajille on Suomessa sote-alan kriisin aikana tarjottu erinäisiä rekrytointilisiä työn houkuttelevuuden lisäämiseksi. Tiedetään, että ulkoisen motivaation on mahdollista muuttua sisäiseksi motivaatioksi, mikäli yksilö alkaa nähdä toimintansa siihen paremmin tutustuessaan innostavana ja mielekkäänä ja hän löytää toiminnasta henkilökohtaisen merkityksen, esimerkiksi tavoitteisiinsa pääsemisen mahdollisuuden (Lonka 2015, 169–170). Hoitotyöstä saatavan rekry-

tointilisen voidaan nähdä olevan tapa ulkoisella motivaattorilla houkutella työntekijöitä työsuhteeseen, jolloin avautuu mahdollisuus työntekijän sisäisen motivaation kasvuun ja työhön pysyvämpään sitoutumiseen.

Kyllähän sitä on miettiny, että no kai sitä voi lähteä johonkin pikkupaikkakunnalle Lappiin töihin kö on nyt näitä rekrytointilisiä, jotka alkaa olla sen suurusia, joita vois ottaa vastaan (H2).

Ulkoista motivaatiota vahvempaa työn tekemisen motivaattorina yleisesti tiedetään kuitenkin olevan yksilöstä itsestään kumpuavan sisäisen motivaation merkitys. Sisäisesti motivoitunut, työtään rakastava ihminen ei tee työtään ainoastaan saadakseen siitä elannon (Uusiautti 2019, 15). Työyhteisöjen toimivuuden sekä yhteisöllisyyden tärkeyden lisäksi haastateltavien näkemyksissä hoitoalalla opiskelemisen ja alalle työllistymisen motivaattorina esiintyi myös jo tulosluvussa 5.2 esiin noussut työn merkityksellisyyden teema.

Just se konkretia näkyy, että niinku saa olla auttamassa ja saa olla ihmisten parissa ja siit saa kuitenkin kohtuullisen korvauksen. Ne on sellassii tekijöitä et silleen et työllä niinku on oikeesti merkitystä. (H8.)

Ite haluaisin, että olis aikaa, kun menee joskus töihin sinne sairaanhoitajaks, et olis enemmän aikaa semmoselle niinku potilaan kans keskusteluun. - - Ku on pula työntekijöistä ja kiire, niin voi olla, että se potilas ei ihan hirveen montaa kertaa törmää siihen, että joku kysyy, et "hei, miten sä jaksat tai miten sä voit". - - Et motivoi se semmonen niinku et oikeesti se potilas, sil ois niinku turvallinen olo ja semmonen et "hei mä voin sanoo tolle että jos mua pelottaa" tai mitä sit onkaan. (H9.)

Seligman liittää merkityksellisyyden toisaalta asioihin, jotka tuottavat yksilöllisesti koettuja positiivisia tunteita, kuten tyytyväisyyden, "ekstaasimaisuuden" ja mukavuuden tunnetta. Toisaalta hän näkee merkityksellisyyden sen yksilöllistä arvoa tuottavan ulottuvuuden lisäksi sosiaalisten tilanteiden ja ihmissuhteiden mukana tuomana yhteisesti jaettavana elämän tarkoituksellisuutena. (Seligman 2011, 20–21.) Yksilön kokemus omasta työstään sellaisena, joka tukee hänen vahvuuksiaan tuottaen näin positiivisia sisäisiä kokemuksia itsestä, kasvattaa merkityksellisyyden ja myönteisen toimijuuden tunnetta. Lisäksi merkityksellisyyden kokemisen yksilöllisesti koettu arvo saa työssä entistä pitkävaikutteisemmän merkityksen, mikäli omalla myönteisellä toiminnalla on myönteinen vaikutus myös muihin ihmisiin. (Uusiautti 2019, 58.)

6 POHDINTA

6.1 Sote-alan kriisin merkitys sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiin hoitoalalla opiskelemisesta ja työskentelemisestä

Tutkielmani tavoitteena oli kuvata sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksiä hoitoalalla opiskelemisesta sosiaali- ja terveysalan kriisin kontekstissa. Tarkastelin opiskelijoiden käsityksiä orientaatio- ja motivaationäkökulmasta heijastellen niitä itsemääräämisteoriaan. Ryanin ja Decin mukaan motivaatiota voidaan tarkastella yksilön toiminnalle antamien arvojen, kiinnostuksen ja tyylien kautta. Itseohjautuvuusteoriassa motivaatio ei ilmene itsenäisenä tai yhtenäisenä ilmiönä, vaan kyse on siitä kokonaisuudesta, jossa motivaatio muodostuu. Motivaation synnyn taustalla voi tällöin vaikuttaa niin yksilön oma kiinnostus tai arvostus kuin ulkoisetkin tekijät. (Ryan & Deci 2017, 14.) Merkittävää teorian kannalta on huomata motivaatiotekijöiden olevan vaihtelevia ja riippuvan kontekstista (Ryan & Deci 2017, 14; Deci & Ryan 2012, 86). Itsemääräämisteoriaa voidaan siis soveltaa osaksi kontekstia, jossa sitä tarkastellaan. Omassa tutkielmassani tutkittavien eli sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskelumotivaation kontekstin voidaan nähdä olevan toisaalta ammattikorkeakoulu ja siellä toimiva oppimisympäristö, hoitotyön työelämään valmistava harjoitteluympäristö sekä toisaalta laajemmin se sosiaali- ja terveysalan kulttuuri, jossa hoitoalaa tämän päivän Suomessa opiskellaan.

Pohdin sairaanhoitajaopiskelijoiden hoitoalalla opiskeluun sekä hoitoalan työympäristöihin kohdistuvia käsityksiä Decin ja Ryanin itsemääräämisteoriassa esiintyvän kolmen motivaation taustalla vaikuttavan perustarpeen (kyvykkyys, autonomisuus ja yhteenkuuluvuus) sekä Martelan ja Ryanin ehdottaman neljännen ulottuvuuden (hyvän tekeminen) kautta. Tarkastelin opiskelijoiden käsityksiä opiskelemisesta yleisesti mutta erityisesti sote-alan kriisin kontekstissa.

Pystyvyyden perustarve näkyi opiskelijoiden käsityksissä sairaanhoitajan substanssiosaamisen merkityksestä niin opiskelijan itsensä kyvykkääksi tuntemisen kannalta mutta myös laadukkaan työn tekemisen ja potilasturvallisuuden näkökulmasta. Koulukontekstissa itsensä ammatillisesti kyvykkääksi syntymisen riskitekijöinä nähtiin joskus liiaksi opiskelijan vastuulle kasatut tai aikataulullisesti liian hätäiseksi suunnitellut kurssikokonaisuudet. Sairaanhoitajan substanssiosaamisen varmistamisen koettiin välillä olevan puutteellista, sillä koulun ei aina koettu vaativan osaamista opiskelijoiden odottamalla tavalla. Kliinisten kädentaitojen simulaatioharjoitteluun opiskelijat toivoivat varattavan enemmän aikaa sekä osin laadukkaampaa opetusta, ja kädentaitojen kehittymisen varmistamisen nähtiinkin jäävän paljolti kenttäharjoittelujaksojen varaan. (Vrt. esim. Salminen 2000.)

Harjoittelupaikkojen saatavuuden ja opiskelijaohjausresurssien haasteet näkyivät opiskelijoiden kenttäharjoittelukokemuksissa. Opiskelijat arvioivat sairaanhoitajan työn olevan vaativaa ja koulun ei koettu heidän mukaansa vastaavan kaikkia niitä odotuksia, joita heillä oli ammatitaitovalmiuksien tai työelämässä menestymisen taitojen kehittymisen varmistamiseksi (vrt. esim. Stenström ym. 2004). Aineistoni pohjalta voidaan todeta, että samaan aikaan, kun hoitoalalla on Suomessa pulaa osaavista hoitohenkilöistä, sairaanhoitajaopiskelijat monessa kaupungeissa kohtaavat haasteita harjoittelupaikkojen löytämisessä sekä laadukkaan opiskelijaohjauksen saamisessa. Yhdistettynä siihen, että opiskelijat eivät kokeneet koulunkaan tarjoavan riittävästi ammatillisten kädentaitojen opetusta tai vaativan riittävästi opiskelijan osaamista, tämä tulos on merkittävä, sillä opiskelijat nostivat kliiniset käytännön taidot yhdeksi tärkeimmäksi sairaanhoitajan osaamisalueeksi (vrt. Simsek ym. 2023). Harjoittelupaikkojen saatavuusongelmat nousivat aineistossani myös yhdeksi ammattiin valmistumisen viivästymisen riskitekijäksi. Harjoittelupaikkojen saatavuus- ja varausongelmat heikensivät myös opiskelijoiden autonomisuutta, sillä ne loivat haasteita opintojen toteuttamiselle oman suuntautuneisuuden mukaisesti.

Autonomisuuden perustarve täyttyi aineistoni pohjalta opiskelijoiden monimuoto-opinnoissa, joissa omaan opiskelemiseen koettiin olevan mahdollista vaikuttaa opiskeluympäristön ja aikatauluttamisen osalta. Monimuotoisuuden koettiin myös mahdollistavan toisaalta itsenäisen, toisaalta yhteisöllisen opiskelemisen kunkin omien mieltymysten mukaisesti. Autonomisuutta koettiin kouluympäristössä opiskelemisessa toisinaan liikaakin esimerkiksi opiskelijan

itsensä vastuulle rakennetuilla kurssikokonaisuuksilla. Myös kenttäharjoitteluissa autonomisuuden koettiin toisinaan toteutuvan liikaa, sillä opiskelijoita pidettiin monessa harjoittelupaikassa työvoimana, jolloin opiskelijat eivät aina kokeneet saaneensa riittävästi opiskelijaohjausta. Opiskelijat toivat esiin myös sen, etteivät he kiireen vuoksi aina voineet suorittaa työtehtäviään niin hyvin kuin olisivat halunneet. Tämä näkyi esimerkiksi kokemuksina, ettei asiakkaan aidolle ja kiireettömälle kohtaamiselle jäänyt riittävästi aikaa. Sote-alan kriisin merkitys yleisesti autonomisuuden kokemisessa näyttäytyi siis etenkin sairaanhoitajaopiskelijoiden kenttäharjoittelukokemuksissa. Kouluympäristössä sote-kriisin jopa toivottiin näkyvän enemmän esimerkiksi yhteisissä keskusteluissa hoitoalan työympäristöistä.

Yhteiskunnallisten ja kulttuuristen kysymysten kohdalla opiskelijoiden autonomisuus näkyi vapautena valita omat asenteensa ja oma suhtautumistapansa (vrt. esim. Martela 2015, 111–112). Autonomisuus näkyi myös opiskelijoiden vapaudenkokemuksena valita tulevaisuuden työympäristönsä omien arvojen ja mieltymysten mukaisesti. Moni haastateltava koki sote-alan kriisin ja sitä käsittelevän mediapyöriksen melko merkityksettömäksi heidän pohtiesseen omia hoitotyön opinnoissa eteenpäin vieviä motivaatiotekijöitään ja tulevaisuudensuunnitelmiaan. Osan tulevaisuudensuunnitelmiin kriisi loi osaltaan kuitenkin epävarmuutta.

Joukkoon kuulumisen perustarpeen täyttymisen osalta tutkimukseni aineistosta nousi esiin monimuoto-opiskelemisen sille aiheuttamat ryhmäytymishaasteet, mikä nähtiin riskinä yksinäisyyden tunteen tai opiskelussa kuormittumisen syntymiselle. Aineistostani selviää, että kouluissa ne opiskelijat, jotka haluavat ryhmäytyä, panostavat yhdessä tekemiseen ja luovat sosiaalisia yhteisöjä. Esiin nousi toisaalta käsitys siitä, että monimuoto-opinnoissa on suuri vaara jäädä yksin, mikäli yhteisöllisyyttä ei itse aktiivisesti hae (vrt. esim. Parikka ym. 2021). Itsemääräämisteorian näkökulmasta tarkasteltuna joukkoon kuulumisen merkitys sisäiseen motivaatioon ei muihin teorian osa-alueisiin verrattuna ole yhtä vahva, sillä myös itsenäinen työskentely voidaan kokea motivoivana (Ryan & Deci 2000a, 71; Deci & Ryan 2000, 235). Tässä yhteydessä on tärkeää huomioida yksilölliset erot itsenäisyyden, toisaalta yksinäisyyden kokemisessa ja niiden merkityksistä yksilön hyvinvointiin. Työelämäkontekstissa opiskelijoiden joukkoon kuulumisen perustarve näyttäytyi käsityksinä työilmapiirin merkittävästä roolista työhyvinvointiin ja työmotivaatioon.

Yhtenä merkittävänä hoitotyön opinnoissa eteenpäin vievänä motivaatiotekijänä aineistossa näyttäytyi hyvän tekeminen. Vaikka moni opiskelija koki sairaanhoitajaopinnot joskus epämotivoiviksi tai heillä oli kenttäharjoitteluista toisinaan epämotivoivia kokemuksia, lopulta monia motivoi hyvän tekemisen sekä työn merkityksellisyyden kokemisen mahdollisuus (vrt. esim. Cernelic-Bizjak & Dolenc 2022; Gol 2018). Opiskelijoiden käsityksissä hoitoalasta yleisesti esiintyi jonkin verran negatiiviseksi koettuja seikkoja, mutta monen näkemyksissä näkyi lopulta toivo alan korjaantumisesta (vrt. Snyder 2002).

Aineistoni pohjalta voidaan todeta, että opiskelijoiden alanvalinnan taustasyyt, olivat ne sitten painottuneempia urasuuntautumiseen tai auttamissuuntautumiseen, näyttäisivät lopulta kannattelevan opiskelijoita heidän opinnoissaan kohti ammattiin valmistumista huolimatta yhteiskunnassamme vallitsevasta sote-alan kriisistä. Kriisi ei siis oman aineistoni mukaan näyttänyt vaikuttavan opiskelijoiden opiskelumotivaatioon tai haluun valmistua sairaanhoitajaksi. Kriisi näkyi kuitenkin joidenkin opiskelijoiden kenttäharjoitteluissa resurssipulan ja kiireen tuomina haasteina sekä koulussa jonkinlaisena tabuna. Opiskelijat toivat esiin, että heidän opiskeluryhmistään oli usea sairaanhoitajaopiskelija jättänyt opintonsa kesken esimerkiksi huonon harjoittelukokemusten vuoksi. Aineistoni mukaan koulun rooli tuen tarjoajana opiskelijalle esimerkiksi kenttäharjoittelukokemusten käsittelemisessä tai keskusteltaessa yleisesti sote-kriisistä näyttäytyi vetäytyvänä ja etäisenä.

Vaikka kaikki haastatteleman opiskelijat kertoivat aikomuksistaan suorittaa sairaanhoitajatutkinto loppuun asti, heidän hoitotyöhön työllistymisen pohdinnoissaan esiintyi jonkin verran epävarmuutta. Ne opiskelijat, joiden näkemyksissä oli vahvimmin altruistisia piirteitä, näyttäytyivät vahvimmin hoitoalalle sitoutuneimmilta ja sairaanhoitajan työhön motivoituneimmilta (vrt. esim. McGaghie ym. 2002; Daehlen 2008). Ne opiskelijat, joiden alalle hakeutumisen taustasyissä esiintyi vahvemmin uraan liittyviä teemoja, pitivät hoitotyöhön jäämistään epävarmempana ja riippuvaisempana työympäristöjen toimivuudesta ja sopivuudesta itselleen (vrt. esim. Martela ym. 2017). Tuloksia pohdittaessa on oleellista ottaa huomioon, että omaan tutkimukseeni osallistui vain opintojaan jatkaneita ja opintoihinsa sitoutuneita opiskelijoita.

6.2 Tutkimuksen menetelmällinen arviointi

Tutkimuksen kriittisyyden pohdinta lähtee liikkeelle siitä, että tutkimuksen tekijä reflektoi perusteellisesti tutkimusprosessin aikana tekemiään valintoja (Pohjola 2003, 59). Oleellisessa asemassa fenomenografisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on tutkijan kyky jatkuvaan reflektointiin sekä tutkijan roolin läpinäkyvyys lukijalle (Sin 2010; Ahonen 1994, 122–123). Olen tutkimusprosessini jokaisessa vaiheessa pyrkinyt tarkoin punnitsemaan ja avoimesti raportoimaan tekemäni valinnat sekä niiden perustelut tiedostaen samalla väistämättömän faktan, että tutkimus syntyy aina tutkijan itsensä kautta. Tiedostan jokaisen itseni tutkijana tekemän valinnan vieneen tutkimustani eteenpäin aina erilaisella tavalla kuin se jonkun muun tekemänä olisi vienyt (ks. Pohjola 2003, 54). Olen myös pitänyt mielessä, että tutkimuksen eri vaiheissa tekemäni valinnat ottavat osaltaan yhteiskuntapoliittisesti kantaa ollen väistämättä kulttuurisidonnaisia (ks. Puusa & Juuti 2020, 35; Pohjola 2003, 59, 61). Tutkimusaiheeni valinta ja sen rajaukset, tekemäni tutkimuksen käsitteelliset ja teoreettiset valinnat sekä aineistonkeruuratkaisut ovat omalla tavallaan kannanottojani tutkittavaan ilmiöön ja kertovat tavastani määrittää tutkimukseni kannalta oleelliset näkökulmat. Kaikki tekemäni valinnat ovat siis luoneet sen pohjan, johon keräämäni tutkimusaineisto ja siitä tekemäni analyysi, tulosten tulkinta ja johtopäätökset nojaavat. (Ks. Tuomi & Sarajärvi 2011, 67–68; Pohjola 2003, 59–60; Ahonen 1994, 129–130.)

Kysymys mahdollisuudesta ymmärtää toisen ihmisen näkökulmaa on laadullisessa tutkimuksessa kaksisuuntainen: toisaalta kysymyksessä on se, miten tutkija voi ymmärtää toista ihmistä, toisaalta se, miten lukija voi ymmärtää tutkijan tutkimusraporttia. Pohdittaessa ylipäättään mahdollisuutta ymmärtää toista palataan lopulta metodologisiin lähtökohtiin sekä niiden mahdollisimman seikkaperäiseen raportoimiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 68–69.) Fenomenografisen tutkimuksen analyysissä tulkittuja merkityksiä ja merkityskategorioita sekä johtopäätöksiä voidaan pitää valideina, kun ne vastaavat tutkittavien näkemyksiä ja tutkija ei ole esimerkiksi ylitulkinnut ilmaisuja (Ahonen 1994, 129; Uljens 1989, 53). Raportoimalla analyysiprosessini vaiheita sekä pitämällä tutkittavien autenttisia ilmaisuja tutkimusprosessissani nä-

kyvillä olen pyrkinyt avaamaan lukijalle empiirisen vaiheen toteutusta, jotta lukijan on mahdollista arvioida valintojani sekä tekemäni analyysin ja johtopäätösten johdonmukaisuutta ja luotettavuutta (ks. Koskinen 2011, 276).

Tutkimusaineistoni relevanttiutta parantaa haastatteluiden toteuttamisen ajankohta, joka osui maaliskuun 2023 lopussa ajallisesti sellaiseen yhteiskunnallisesti merkittävään ajanjaksoon, jolloin uutisissa ja mediassa oli näkyvästi esillä hoitajien tuolloin ajankohtaiset työneuvottelut. Sosiokonstruktivistisen tutkimusparadigman mukaisesti ajateltuna ihmisen yksilölliset käsitykset rakentuvat sosiaalisesti kulttuurissa ja yhteiskunnassa vallitsevassa normistossa, jolloin haastattelemieni opiskelijoiden käsitysten voidaan tutkimuksessani nähdä heijastelevan kevään 2023 kulttuuria (ks. Kekäle & Puusa 2020, 46). Historiallisuuden ja yhteiskunnallisten suhteiden merkitys tutkimuksessa korostuu tutkittaessa erityisiä tai eriytyneitä kysymyksiä – omassa tutkimuksessani sote-alan kriisiin kytkeytyviä kysymyksiä (ks. Pohjola 2003, 55, 57). Aineiston relevanttiutta tutkimuksessani parantaa osaltaan myös otannan alueellinen laajuus: tutkittavia oli yhteensä kahdeksalta eri puolella Suomea olevalta sote-alueelta.

Käytännössä tieteellisen tutkimuksen tulokset voivat olla uskottavia vain, mikäli tutkimuksessa on noudatettu hyvän tieteellisen käytännön tapoja (Ronkainen ym. 2013, 129). Olen ottanut tutkimukseni eri vaiheissa huomioon eettisesti vastuulliset periaatteet ja pyrkinyt noudattamaan hyvän tieteellisen käytännön toimintatapoja. Hyvän tieteellisen käytännön ohjeessa tällaisia mainitaan olevan rehellisyys, yleinen huolellisuus, tarkkuus tutkimustyössä ja tulosten käsittelemisen vaiheissa sekä muiden tutkijoiden ja tiedeyhteisön arvostaminen ja kunnioittaminen (Hyvä tieteellinen käytäntö, 6). Olen myös pyrkinyt ottamaan huomioon, että hyvän tieteellisen käytännön kokonaisuuteen kuuluu lisäksi tutkijan ymmärrys omista sitoumuksistaan sekä vastuustaan tutkimuksellisten valintojen kautta tekemistään kannanotoista tutkittavaan ilmiökenttään (ks. Pohjola 2003, 59). Esittäessäni tutkimukseni tulokset ymmärrän niiden yleistämisen rajallisuuden (ks. Ronkainen ym. 2013, 129). Tulkintani sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksistä ei ole kuvaus tietystä ryhmästä, vaan kollektiivista ääntä kuvaava abstrahoitu teoreettinen jäsenyys tutkimastani ilmiöstä (ks. Ronkainen ym. 2013, 146; Marton & Booth 1997, 114).

6.3 Tutkimuksen hyödynnettävyys ja jatkotutkimusehdotukset

Ammattikorkeakoulun rooli opiskelijan tukemisessa hänen ammattiin valmistumiseen ja työelämään liittyvissä pohdinnoissaan on suuri. Työelämä- ja tulevaisuusorientaation tukemiseen kytkeytyy koulutuksessa monenlaisia kriittisiä kysymyksiä, jotka pitävät sisällään erilaisia pedagogisten ratkaisuiden sekä ohjauksellisuuden toteutumisen osa-alueita. Esimerkiksi opetusministeriön työryhmän selvityksessä on jo vuonna 2010 korostettu ohjauksellista jatkumoa sekä laadukkaan opetuksen ja tavoitteellisen ohjauksen merkitystä opintojen sujuvuuden varmistamiseksi. (Penttinen ym. 2011.) Aineistoni mukaan sairaanhoitajaopiskelijat eivät kaikilta osin näe ammattikorkeakoulun vastaavan niitä odotuksia, joita heillä on laadukkaan hoitotyön opetuksen, osaamisen arvioinnin ja opiskelemisen sujuvuuden varmistamiseksi sekä työelämätaitojen kartuttamiseksi. Analyysini tulokset myös osoittavat, että koulun tukea antava rooli hoitoalan työympäristöjä sekä sote-kriisiä koskevissa keskusteluissa ei näyttäytyä niin vahvana kuin opiskelijat toivoisivat.

Tutkielmani ei pysty antamaan selkeää vastausta siihen, millä tavoin sote-alan kriisi vaikuttaa sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskelu- tai tulevaisuusorientaatioihin pitkällä aikavälillä. Tulokseni edustavat tiettyä lyhyttä ajanjaksoa ja kertovat osaltaan siitä kulttuurisesta ja yhteiskunnallisesta ympäristöstä, joka Suomessa on viime aikoina vallinnut. Tutkielmani antaa kuvauksen siitä, millaisena sairaanhoitajaopiskelijat näkevät hoitotyön koulutuksen sekä hoitoalan työympäristöt tämän päivän Suomessa.

Jotta sairaanhoitajaopiskelijoiden käsityksistä sote-kriisin merkityksestä opiskeluun tai tulevaisuuden työelämän suunnitteluun saisi laajemman kuvan, tulisi tutkimuksessa ottaa huomioon myös alan opinnot kesken jättäneiden näkemykset. Omassa tutkimuksessani kaikki haastateltavat olivat motivoituneita jatkamaan opintojaan ja suorittamaan tutkinnon loppuun, jolloin tuloksista jäi puuttumaan kriittisimmät näkemykset. Jatkotutkimusaiheeksi ehdottaisin sairaanhoitajaopinnot kesken jättäneiden opiskelijoiden näkemysten tutkimista. Mielenkiintoisena tutkimuskohteena voisivat olla myös nyt, hoitoalan työneuvotteluiden päätyttyä, sairaanhoitajaopintoihin hakevien tai juuri hoitotyön opinnot aloittaneiden opiskelijoiden alalle hakeutumisen taustamotiivitekijät sekä käsitykset hoitoalasta.

Kolmantena jatkotutkimusaiheena ehdottaisin ammattikorkeakoulun työelämäorientaation tukemisen toteutumisen tutkimista sairaanhoitajaopinnoissa. Hoitajapula vaikuttaa jo nyt ja tulee jatkossakin Suomessa vaikuttamaan hoitoalaan merkittäväällä tavalla. Sillä on merkityksensä niin alan työllistymisen, pitovoiman, resursoinnin ja näiden myötä lopulta asiakkaille tarjottavan hoidon laadun kysymyksissä. Ulkomaisen työvoiman integroituminen suomalaiseen yhteiskuntaan aiheuttaa sekin osaltaan sosiaali- ja terveysalalle monenlaisia haasteita. Neljäntenä jatkotutkimusaiheena ehdottaisinkin opinto-ohjauksen suunnittelun tai toteutumisen tutkimista myös vieraskielisissä hoitotyön koulutusohjelmissä.

Tämän tutkielman toteuttamisen myötä ymmärrykseni yleisesti laadullisen tutkimuksen tekemisestä sekä erityisesti käsitysten tutkimisesta on syventynyt. Myös oma käsitykseni hoitoalalla opiskelemisesta on laajentunut tutkimusprosessini aikana. Vaikka olen kasvatustieteiden opintojeni myötä saanut laaja-alaisen kuvan esimerkiksi monimuotoisesta opiskelemisesta, en ole aiemmin pohtinut monimuotoisuuden merkitystä käytännöllisempien ammattialojen, kuten juuri hoitotyön opintoihin, joissa aikaisemman käsitykseni mukaan lähiopetuksella on ollut suuri merkitys osaamisen varmistamisessa ja ammatillisen kasvun tukemisessa. Olen itse valmistunut sairaanhoitajaksi vuonna 2011, jolloin opintoni olivat kokonaan lähiopetusmuotoiset. Olen tutkimusprosessini aikana saanut kasvatettua myös ymmärrystäni hoitoalasta yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta näkökulmasta saamalla monipuolisen ja laaja-alaisen kuvan Suomessa vallitsevasta sote-kriisistä, sen ympärillä käydystä julkisesta keskustelusta, hoitoalan työneuvotteluista, sote-uudistuksesta sekä muista poliittisista sote-alaa koskevista linjauksista. Uskon näistä prosessin aikana saamistani opeista olevan minulle hyötyä työelämässäni.

Tutkielmani antaa omanlaisensa kuvauksen siitä, millä tavoin sote-alan kriisi näyttäytyy sairaanhoitajaopiskelijalle niin hänen päivittäisen opiskelemisensä kuin työelämän suunnittelunkin kannalta. Sosiaali- ja terveysalan tulevaisuuden suunta on riippuvainen alan opiskelijoiden ja alalla työskentelevien valinnoista. Tutkielmani voi pieniltä osin avata sitä, millaisin erilaisin tavoin sairaanhoitajaopiskelijat hoitotyön opintojaan ja käsityksiään hoitoalasta tämän päivän Suomessa hahmottavat.

LÄHTEET

Aaltio, I. & Puusa, A. 2020. Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tal-
linna: Gaudeamus, 177–188.

Aalto, A.-M., Elovainio, M., Heponiemi, T., Hietapakka, L., Kuusio, H. & Lämsä, R. 2013. Ulko-
maalaiset lääkärit ja hoitajat suomalaisessa terveydenhuollossa. Haasteet ja mahdollisuudet.
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 7/2013. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopis-
topaino Oy.

Ahonen, S. 1994. Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa L. Syrjälä, S. Ahonen, E. Syrjäläinen
& S. Saari (toim.) Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy, 133–160.

Ammattikorkeakoululaki, 2003/351. Saatavilla www-muodossa: <https://www.fin-lex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030351> (Luettu 7.2.2023)

Asetus ammattikorkeakouluopinnoista 1995/256. Saatavilla www-muodossa: <https://www.fin-nex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950256> (Luettu 7.2.2023)

Bowden, J. 2005. Reflections on the phenomenographic team research process. Teoksessa: J.
Bowden & P. Green (toim.) Doing Developmental Phenomenography. Qualitative research
methods series. Melbourne: RMIT University Press, 11–31.

Brachtl, S., Ipser, C., Aschenberger, F. K., Oppl, S., Oppl, S., Pakoy, E. K. & Rodinger, G. 2023.
Physical home-learning environments of traditional and non-traditional students during the
COVID pandemic: exploring the impact of learning space on students' motivation, stress and
well-being. Smart learning environments 2023, Vol. 10 (1), 1–22. DOI
<https://doi.org/10.1186/s40561-023-00222-4>

Cernelic-Bizjak, M. & Dolenc, P. 2022. Relationship between nursing students' attitudes toward nursing profession and online learning satisfaction during COVID-19 lockdown. *PloS One* 2022, Vol. 17 (11). DOI [https://doi.org/ 10.1371/journal.pone.0277198](https://doi.org/10.1371/journal.pone.0277198)

Daehlen, M. 2008. Job satisfaction and job values among beginning nurses: A questionnaire survey. *International Journal of Nursing Studies*, 45 (12), 1789–1799. DOI <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2008.06.005>

Deci, E. L. & Moller A. C. 2005. The Concepts of Competence: A Starting Place for Understanding Intrinsic Motivation and Self-Determined Extrinsic Motivation. Teoksessa: A. J. Elliot & C. S. Dweck (toim.) *Handbook of Competence and Motivation*. New York: Guilford Publications, 579–597.

Deci, E. L. & Ryan R. M. 2012. Motivation, Personality, and Development Within Embedded Social Contexts: An Overview of Self-Determination Theory. Teoksessa R. M. Ryan (toim.) *The Oxford Handbook of Human Motivation*. Oxford: Oxford University Press, 85–107.

Deci, E. L. & Ryan, R. M. 2000. The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry*, Vol. 11 (4), 227–268. DOI https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

Deci, E. L. & Ryan, R. M. 2008. Self-Determination Theory: A Macrotheory of Human Motivation, Development, and Health. *Canadian Psychology* Vol. 49 (3), 182–185. DOI <https://doi.org/10.1037/a0012801>

Deci, E. L., Vallerand, R. J., Pelletier, L. G. & Ryan, R. M. 1991. Motivation and Education: The Self-Determination Perspective. *Educational psychologist*, Vol. 26 (3), 325–346.

Forster, M. 2013. Data-analysis issues in a phenomenographic investigation of information literacy in nursing. *Nurse Researcher* 21(2), 30–34.

Gadamer, H.-G. 2004. Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Suom. Niskander, I. Tampere: Vastapaino.

Gol, I. 2018. Nursing Students' Attitudes towards the Nursing Profession in Relation to their Altruism Levels. *International Journal of Caring Sciences*, Vol. 11 (2), 663–671.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Huusko, M. & Paloniemi, S. 2006. Fenomenografia laadullisena tutkimussuuntauksena kasvatustieteissä. *Kasvatus* (37) 2, 162–173.

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa, 2012. Tutkimuseettinen neuvottelukunta, 3. Saatavilla www-muodossa: https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf (Luettu 5.2.2023)

Järvinen, P. & Järvinen, A. 2004. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpajan kirja.

Kekäle, J. & Puusa, A. 2020. Tiedesodat. Realistinen ja konstruktivistinen maailmankäsitys. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus, 41–55.

Kirvesniemi, E.-M. 2022. Tehy blogi 31.8.2022. Hoitajapula vaarantaa suomalaisten potilasturvallisuuden joka päivä. [blog post]. Saatavilla www-muodossa: <https://www.tehy.fi/fi/blogit/hoitajapula-vaarantaa-suomalaisten-potilasturvallisuuden-joka-paiva> (Luettu 2.2.2023)

Koskinen, M. 2011. Fenomenografia tutkimuslähestymistapana. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Menetelmäviidakon raivaajat*. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Vantaa: HansaBook, 267–280.

Kvale, S. & Brinkmann, S. 2009. *InterViews. Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. California, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.

Laine, M. 2005. Hoitajana huomennakin. Hoitajien työpaikkaan ja ammattiin sitoutuminen. Väitöskirja. Turku: Turun yliopiston julkaisuja.

Laki ammattikorkeakouluopinnoista 1995/255. Saatavilla www-muodossa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19950255> (Luettu 7.2.2023)

Lepper, M. R. & Herderlong, J. 2000. The Role of Interest in Learning and Self-Regulation. "Extrinsic" versus "Intrinsic" Motivation Reconsidered. Teoksessa C. Sansone & J. M. Harackiewicz (toim.) Intrinsic and Extrinsic Motivation. The Search for Optimal Motivation and Performance. SD, SF, NY, Boston, London, Sydney and Tokyo: Academic press, 257–298.

Lonka, K. 2015. Oivaltava oppiminen. Helsinki: Otava.

Lonka, K., Olkinuora, E. & Mäkinen, J. 2004. Aspects and Prospects of Measuring Studying and Learning in Higher Education. *Educational Psychology Review* (16) 4, 301–323.

Martela, F. 2017. Hyväntekeminen inhimillisenä perustarpeena. Miksi myötätuntoinen toiminta tuntuu hyvältä? Teoksessa A. B. Pessi, F. Martela & M. Paakkanen (toim.) Myötätunnon mullistava voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–101.

Martela, F., Mäkikallio, I. & Virkkunen, V. 2017. Itsemääräämisteoria ja psykologiset perustarpeet työssä. Teoksessa J. E. Nurmi & K. Salmela-Aro Mikä meitä liikuttaa. Motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus, 100–115.

Martela, F. 2015. Valonöörit. Sisäisen motivaation käsikirja. Helsinki: Gummerus.

Martela, F. & Ryan, R. M. 2016. Prosocial behavior increases well-being and vitality even without contact with the beneficiary: Causal and behavioral evidence. *Motivation and emotion*, Vol. 40 (3), 351-357. DOI <https://doi.org/10.1007/s11031-016-9552-z>

Marton, F. 1988. Uudistettu e-painos 2004. Phenomenography: A Research Approach to Investigating Different Understandings of Reality. Teoksessa R. Sherman & R. Webb (toim.) Qualitative research in education. Focus and methods. London and New York: Routledge-Falmer, 141–161. First published 1998 by Falmer Press.

Marton, F. & Booth, S. 1997. Uudistettu e-painos 2009. Learning and awareness. New York and London: Routledge. First published 1997 by Lawrence Erlbaum Associates, Inc.

McGaghie, W. C., Mytko, J. J., Brown, W. N. & Cameron, J. R. 2002. Altruism and compassion in the health professions: a search for clarity and precision. *Medical Teacher*, 24 (4), 374–378. DOI <https://doi.org/10.1080/01421590220145734>

Metsämuuronen, J. 2000. Laadullisen tutkimuksen perusteet. Metodologia – sarja 4. Vöru: Jaabes OÜ.

Moisio, E.-L. 2006. Sairaanhoidajaksi aikuiskoulutuksessa. Sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon suorittaneiden kokemukset sairaanhoitajakoulutuksesta ammattikorkeakoulussa ja yleisten ammattitaitovalmiuksien kehittymisestä. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Moller, A. C., Deci, E. L. & Ryan, R. M. 2006. Choice and Ego-Depletion: The Moderating Role of Autonomy. *Personality & Social Psychology Bulletin*, Vol. 32(8), 1024–1036.

Murayama, K., Elliot, J. A. & Friedman, R. 2012. Achievement Goal. Teoksessa R. M. Ryan (toim.) *The Oxford Handbook of Human Motivation*. Oxford: Oxford University Press, 191–207.

Murtonen, M. 2004. Motivaatio ja työtä koskevat käsitykset asiantuntijaksi kehittämisessä. Teoksessa P. Tynjälä, J. Välimaa & M. Murtonen (toim.) *Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä*. Jyväskylä: PS-kustannus, 77–90.

Mäenpää, K. 2021. Motivation regulation and study well-being during nurse education studies. Väitöskirja. Oulu: Oulun yliopisto.

Mäkinen, J. & Nurmi, R. 2003. Terveysalan ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskeluorientaatiot. *Kasvatus* (34) 2, 162–171.

Mäkinen, J., Olkinuora, E. & Lonka, K. 2002. Orientations to studying in Finnish higher education. Comparison of study orientations in university and vocational higher education. Teoksessa E. Pantzar (toim.) *Perspectives on the age of the information society*. Tampere University Press, 51–59.

Niikko, A. 2003. *Fenomenografia kasvatustieteellisessä tutkimuksessa*. Joensuu: Joensuun yliopistopaino.

Nikander, P. 2011. Laadullisten aineistojen litterointi, kääntäminen ja validiteetti. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere Vastapaino, 432–445.

Nummenmaa, A. R. & Nummenmaa, T. 1998. Toisen asteen näkökulma. Teoksessa M.-L. Julkunen (toim.) *Opetus, oppiminen, vuorovaikutus*. Helsinki: WSOY, 64–77.

Opintopolku. Sairaanhoidtaja (AMK) – Koulutuksen perustiedot. Saatavilla [www-muodossa: https://opintopolku.fi/konfo/fi/koulutus/1.2.246.562.13.00000000000000000249](https://opintopolku.fi/konfo/fi/koulutus/1.2.246.562.13.00000000000000000249) (Luettu 10.9.2023)

Paakkanen, M. 2022. *Empatian voima työssä*. Helsinki: WSOY.

Parikka, S., Holm, N., Ikonen, J., Koskela, T., Kilpeläinen, H. & Lundqvist, A. 2021. Korkeakouluopiskelijoiden mielenterveys, elintavat ja opiskeluryhmään kuuluminen. KOTT 2021-tutkimuksen tuloksia. Saatavilla [www-muodossa: thl.fi/kott](http://www.thl.fi/kott) (Luettu 17.7.2023)

Parpala, A., Katajavuori, N., Haarala-Muhonen, A. & Asikainen, H. 2021. How Did Students with Different Learning Profiles Experience "Normal" and Online Teaching Situation during COVID-19. *Social Sciences* 10: 337. DOI <https://doi.org/10.3390/socsci10090337>

Penttinen, L., Skaniakos, T., Lairio, M. & Ukkonen, J. 2011. Miten työelämäorientaatiota voidaan tukea koulutuksen aikana? Korkeakouluopiskelun pedagoginen työelämähorisontti. *Aikuiskasvatus* (31): 2, 99–110. DOI <https://doi.org/10.33336/aik.93921>

Pohjola, A. 2003. Eettisesti kestävä sosiaalitutkimus. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Puusa, A. & Juuti 2020. Laadullisen tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus, 25–40.

Rankinen, S., Suominen, T., Kuokkanen, L., Kukkurainen, M. L., & Doran, D. I. 2009. Work empowerment in multidisciplinary teams during organizational change. *International Journal of Nursing Practice* (15), 403–416.

Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindbom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2013. *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: Sanoma Pro.

Ryan, R. M. 2012. Motivation and the Organization of Human Behavior: Three Reasons for the Reemergence of a Field. Teoksessa R. M. Ryan (toim.) *The Oxford Handbook of Human Motivation*. Oxford: Oxford University Press, 3–10.

Ryan, R. & Deci, E. 2017. *Self-determination theory: basic psychological needs in motivation, development, and wellness*. New York: The Guilford Press.

Ryan, R. & Deci, E. 2000a. Self-determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being. *American Psychologist*, Vol. 55 (1), 68–78. DOI <https://doi.org/10.1037//003-066X.55.1.68>

Ryan, R. & Deci, E. 2000b. Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions. *Contemporary educational psychology*, Vol.25 (1), 54–67. DOI <https://doi.org/10.1006/ceps.1990.1020>

Salanova, M. & Llorens, S. 2014. Employee Empowerment and Engagement. Teoksessa A. Day, E. K. Kelloway & J. J. Hurrell, Jr. (toim.) *Workplace Well-being. How to Build Psychologically Healthy Workplaces*. Malden, Oxford: Wiley Blackwell, 117–141.

Salminen, L. 2000. *Hoitotyön opettajan muotokuva – opettajaan kohdistuvat vaatimukset ja niiden arviointi*. Väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Savickas, M. L. 2005. The Theory and Practice of Career Construction. Teoksessa S. D. Brown & R. W. Lent (toim.) *Career Development and Counseling. Putting Theory and Research to Work*. New Jersey: Wiley, 42–70.

Seligman, M. 2011. *Flourish. A New Understanding of Happiness, Well-being – And How to Achieve Them*. Nicholas Brealey Publishing.

Simsek, P., Özmen, G. C., Yavuz, M. E., Kocan, S. & Cilingir, D. 2023. Exploration of nursing students' views on the theory-practice gap in surgical nursing education and its relationship with attitudes towards the profession and evidence-based practice. *Nurse Education in Practice* 2023, Vol. 69. DOI <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2023.103624>

Sin, S. 2010. Considerations of Quality in Phenomenographic Research. *International Journal of Qualitative Methods* 2010, Vol. 9 (4), 305–319.

Snyder, C. R. 2002. Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry: An International Journal for the Advancement of Psychological Theory* 13 (4), 249–275.

Stenström, M.L., Laine, K. & Valkonen, S. 2004. Ammattikorkeakoulusta valmistuneiden sijoittuminen työelämään. Teoksessa: P. Tynjälä, J. Välimaa & M. Murtonen (toim.) *Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä*. Jyväskylä: PS-kustannus, 109–125.

Tehy 2022a. Meidän kaikkien asia -pdf 3.10.2022. Valtakunnansovittelijan sovintoehdotus 2.10.2022. Saatavilla www-muodossa: https://www.tehy.fi/system/files/mfiles/muu_dokumentti/sovintoehdotuksen_3.10.2022_paakohtia_id_17767.pdf (Luettu 2.2.2023)

Tehy 2022b. Tehy-lehti. Hankonen, R. 2022. Sote-sopimus syntyi: palkka nousee tuntuvasti. Tehy 11/2022, 20–22.

Tehy 2023a. Tehy-lehti Uutiset 1.3.2023. Kevan analyysi: Hoitajapula kaksinkertaistui kahdessa vuodessa eikä loppua näy. Saatavilla www-muodossa: <https://tehylehti.fi/fi/uutiset/kevan-analyysi-hoitajapula-kaksinkertaistui-kahdessa-vuodessa-eika-loppua-nay> (Luettu 2.3.2023)

Tehy 2023b. Tehy tiedote 1.3.2023. Tehy: Suomessa viimeiset hetket ratkaista hoitajapula. Saatavilla www-muodossa: <https://www.tehy.fi/fi/tiedote/tehy-suomessa-viimeiset-hetket-ratkaista-hoitajapula> (Luettu 2.3.2023)

Tehy 2023c. SOTE-sopimuksen sopimusratkaisu 2022–2025 (2027). Saatavilla www-muodossa: <https://www.tehy.fi/fi/tyoelamaopas/tyoehtosopimukset/neuvottelukierros2022kunta> (Luettu 22.5.2023)

Timonen, P. & Ruokamo, H. 2022. Ammattikorkeakoulun verkko-opiskelijaprofiilit sekä sosiaalinen, tiedollinen ja opetusläsnäolo reaaliaikaisen yhteisöllisen verkko-opiskelun valmennuspedagogisessa mallissa. Ammattikasvatuksen Aikakauskirja, 24(3), 74–92. DOI <https://doi.org/10.54329/akakk.123033>

Toth, J.C., Dobratz, M. A. & Boni, M. S. 1998. Attitude toward nursing of students earning a seconds degree and traditional baccalaureate students: are they different? Nursing Outlook, Vol. 46 (6), 273–278. DOI [https://doi.org/10.1016/S0029-6554\(98\)90083-5](https://doi.org/10.1016/S0029-6554(98)90083-5)

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2011. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi.

Tuomi, J. & Äimälä, A.-M. 2011. Opiskeluhyvinvoinnin jäljillä – työtyytyväisyysteorioiden anti opiskeluhyvinvointitutkimukseen. Tampere: University Press, 196–216. Saatavilla www-muodossa: <http://urn.fi/urn:nbn:uta-3-949> (Luettu 25.7.2023)

Tuomi, J. & Äimälä, A.-M. 2010. Leppoisaa – ammattikorkeakoulun terveystieteen opiskelijoiden arvio opiskeluhyvinvoinnistaan. Teoksessa Ammattikasvatuksen aikakauskirja. Saarijärvi: Offset Oy, 16–27.

Uljens, M. 1989. Fenomenografi – forskning om uppfattningar. Lund: Studentlitteratur.

Uusiautti, S. 2019. Tunnista vahvuutesi ja menesty. Helsinki: Kirjapaja.

Van den Boogaard, T. C., Roodbol, P. F., Poslawsky, I. E. & ten Hoeve, Y. 2019. The orientation and attitudes of intermediate vocational trained nursing students (MBO-V) towards their future profession: A pre-post survey. Nurse education in practice 2019, Vol. 37, 124–131. DOI <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2019.04.007>

Vanhanen, L. 2000. Terveystieteen opiskelijoiden suuntautuminen hoitamiseen. Väitöskirja. Oulu: Oulu University Press.

Vasalampi, K. 2017. Itsemääräämisteoria. Teoksessa K. Salmela-aro & J.-E. Nurmi (toim.) Mikä meitä liikuttaa. Motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 54–65.

Vermunt J. D. & Vermetten, Y. J. (2004). Patterns in Student Learning: Relationships Between Learning Strategies, Conceptions of Learning, and Learning Orientations. Educational Psychology Review 16 (4), 359–384.

Vesterinen, M.-L. 2002. Ammatillinen harjoittelu osana asiantuntijuuden kehittymistä ammattikorkeakoulussa. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research.

Vipunen. Opetushallinnon tilastopalvelu. Ammattikorkeakoulutus, Opiskelijat ja tutkinnot. Saatavilla www-muodossa: <https://vipunen.fi/fi-fi/amk/Sivut/Opiskelijat-ja-tutkinnot.aspx> (Luettu 7.8.2023)

Warinowski, A., Metsäpelto, R.L., Heikkilä, M. & Mikkilä-Erdmann, M. 2021. Korona opettajan osaamisen haastajana. *Kasvatus & Aika* 2021, Vol. 15 (2), 73–78. DOI <https://doi.org/10.33350/ka.107351>

Wigfield, A., Cambria, J. & Eccles J. S. 2012. Motivation in Education. Teoksessa R. M. Ryan (toim.) *The Oxford Handbook of Human Motivation*. Oxford: Oxford University Press, 463–478.

Yle 2022a. Yle Uutiset 4.10.2022. Hoitajat toivovat palkkasovun edistävän työolojen kehittämistä: hoitoalaa vaivaavat opintojen keskeyttäminen tai työpaikan vaihto vähin äänin. Saatavilla www-muodossa: <https://yle.fi/a/3-12648577> (Luettu 2.2.2023)

Yle 2022b. Yle Uutiset 22.9.2022. Sairaanhoidajaksi hakevien määrä romahti syksyn yhteishaussa – toiminnanjohtaja Mielityinen: ”Hoitajapula ei ratkea aloituspaikkoja lisäämällä”. Saatavilla www-muodossa: <https://yle.fi/a/3-12633574> (Luettu 4.6.2023)

Yle 2022c. Yle Uutiset 30.8.2022. THL: Vanhusten ympärivuorokautiseen hoitoon tarvittaisiin kevääksi 3400 hoitajaa lisää – mitoituksen nostoon ainakin vuosi lisääaikaa. Saatavilla www-muodossa: <https://www.yle.fi/a/3-12599878> (Luettu 4.2.2023)

Yle 2023. Yle Uutiset 1.3.2023. Pula sairaanhoidajista ja lähihoitajista on kasvanut räjähdysmäisesti kahden vuoden aikana koko Suomessa. Saatavilla www-muodossa: <https://yle.fi/a/74-20020199> (Luettu 2.3.2023)

Åkerlind, G. 2005a. Learning about phenomenography: Interviewing, data analysis and the qualitative research paradigm. Teoksessa: J. Bowden & P. Green (toim.) *Doing Developmental Phenomenography*. Qualitative research methods series. Melbourne: RMIT University Press, 63–73.

Åkerlind, G. 2005b. Phenomenographic methods: A case illustration. Teoksessa: J. Bowden & P. Green (toim.) *Doing Developmental Phenomenography. Qualitative research methods series*. Melbourne: RMIT University Press, 103–127.

Åkerlind, G., Bowden, J. & Green, P. 2005. Learning to do Phenomenography: A reflective discussion. Teoksessa: J. Bowden & P. Green (toim.) *Doing Developmental Phenomenography. Qualitative research methods series*. Melbourne: RMIT University Press, 74–102.

LIITTEET

Liite 1

Facebook-viesti

Hei,

yp poistakoon, mikäli viestini ei ole palstalle sopiva. Olen 2011 valmistunut sairaanhoitaja ja teen nyt pro gradu –tutkielmaa Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa. Tarkastelen tutkimuksessani sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskeluorientaatioita ja opiskelumotivaatiota. Pyrkimyksenäni on kuvata opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä hoitoalalla opiskelemisestä, siis sen merkityksestä opiskelijalle erityisesti tässä ajassa, kun elämme sote-alan muutosten (hoitajapula, työneuvottelut, sote-uudistus) myllerryksessä. Kerään tutkimusaineistoni etähaastatteluina Teamsilla tai Zoomilla ja etsin nyt haastateltavakseni sairaanhoitajaopiskelijoita. Minkäänlaista valmistautumista haastatteluun ei tarvita – olen kiinnostunut vain sinun omista näkemyksistäsi ja kokemuksistasi hoitoalalla opiskelemisestä. Olisi kuitenkin hyvä, jos olisit ehtinyt opiskella jo jonkin aikaa (esim. ainakin joku harjoittelu jo takana) tai jopa jo valmistunutkin lähiaikoina. Haastattelun pituus riippuu vastaajan innokkuudesta kertoa kokemuksistaan. Olisitko sinä yksi haastateltavistani? Laita rohkeasti sähköpostia, mikäli haluaisit osallistua tutkimukseeni, niin kerron lisää: makarhum@ulapland.fi Kiitos kovasti!

Liite 2

Haastattelusopimus

Hei,

teen opinnäytetyötä Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnassa. Ohjaajani on KT Outi Kyrö-Ämmälä. Tarkastelen tutkimuksessani sairaanhoitajaopiskelijoiden opiskeluorientaatioita ja opiskelumotivaatiota. Tutkimukseni lähtökohta kytkeytyy viime vuosina näyttäytyneeseen ja edelleen tänä päivänä ilmenevään sosiaali- ja terveysalan ”kriisiin”, jolla viitataan Suomessa vallitsevaan hoitajapulaan sekä hoitohenkilöstön kokemuksiin työolojen ongelmiin. Sote-alaa ovat viime vuosina ravistelleet korona-ajan poliittiset päätökset sekä pitkäaikaiset, viimein päätökseen saadut hoitajien työneuvottelut. Muutoksia alalla on aiheuttanut myös tämän vuoden alusta voimaan astunut sote-uudistus. Pyrkimyksenäni on kuvata sairaanhoitajaopiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä hoitoalalla opiskelemisesta erityisesti tässä sote-alan muutosten kontekstissa.

Kerään tutkimusaineistoni haastattelemalla. Käsittelen aineistoa eettisesti, huolellisesti ja luottamuksellisesti tutkittavien anonymiteetin säilyttäen. Huolehdin tutkimusaineiston salassapidosta myös opinnäytetyön valmistumisen jälkeen.

Hyväksymällä tämän sopimuksen annat suostumuksesi tutkimuksen toteuttamiseen ja haastatteluaineiston käyttämiseen tutkimuksessani.

Liite 3

Haastattelurunko ja esimerkkikysymyksiä.

Taustatiedot:

Ikä, opiskelukaupunki, sairaanhoitajaopintojen alkamisajankohta.

TEEMA 1: Sairaanhoitajaopintoihin hakeutumisen taustat ja syyt.

Miksi olet hakeutunut hoitotyön opintoihin?

TEEMA 2: Kokemus hoitoalalla opiskelemisesta yleisesti.

Millaista on opiskella hoitoalalla? / Miltä sairaanhoitajaopinnot ovat tuntuneet?

TEEMA 3: Opintojen merkitys. Opiskeluorientaatiot.

Millainen rooli opinnoilla on elämässäsi? / Mikä on opintojen merkitys elämässäsi?

Millaisina sosiaaliset suhteet tai yhteisöllisyys näyttäytyvät opinnoissasi?

Millaisia motivoivia, toisaalta epämotivoivia tekijöitä opinnoissasi on?

TEEMA 4: Hoitoalan kriisin konteksti. Poliitiikka, mediakeskustelu, hoitoalan arvostus, kenttäkokemukset yms.

Oletko seurannut hoitoalaa koskevaa politiikkaa tai mediakeskustelua?

Millä tavoin kriisi näyttäytyy opinnoissasi?

TEEMA 5: Työelämä / tulevaisuusorientaatiot, hoitoala työskentelykenttänä.

Tulevaisuuden suunnitelmat.

Miksi haluat / et halua työskennellä sairaanhoitajana?